

Hevdema

- ❁ LI SER ÇEND PIRSÊN ROJANE ŞIROVÊN BIÇÛK
- ❁ KÛRT HAREKETİNİN "AŞİL TOPUĞU": KÛRT FEDERE DEVLETİ-PKK GERGİNLIĞI
- ❁ Türkiye'de hak ve özgürlükler sorunu: KÛRTLERİN ÖRGÛTLENME ÖZGÛRLÜĞÜ VE DEP (3)
- ❁ Devletin Yaklaşımları Açısından; KÛRT SORUNUNDA BASK ve KORSİKA ÖRNEĞİ
- ❁ ORTADOĞUDA FUNDAMENTALİZM ve DEMOKRASİ
- ❁ ULUSAL DEMOKRATİK GÜÇLER KÛRDİSTAN'DA AÇMAZI AŞMAK ZORUNDADIR
- ❁ DI TÊKOŞİNA NETAWEYEK BINDEST DI HILGIRTINA DOZA NETEWİ
- ❁ KOÇGİRİ KÛRTLERİ
- ❁ Mem û Zîn Çözümlemesi: MEM Ü ZİN DESTANI'NDA KÛRT FOLKLORU (2)

Hevdem

KOVARA SİYASÎ Ü ÇANDÎ

İÇİNDEKİLER

<i>Hevdem'den</i>	1-2
<i>Lı Ser Çend Pirsên Rojane Şirovên Bıçûk</i>	3-8
İbrahim GÜÇLÜ	
<i>Kürt Hareketinin "Aşil Topuğu":</i>	
<i>KÜRT FEDERE DEVLETİ-PKK GERGİNLİĞİ</i>	9-17
Bayram AYAZ	
<i>Türkiye'de Hak ve Özgür. Sorunu: Kürtlerin Örgütlenme Özgürlüğü ve DEP</i>	18-23
H.BARAN	
<i>Devletin Yaklaşımları Açısından Kürt Sorununda Bask ve Korsika Örneği -1-</i>	24-34
Hasan YILDIZ	
<i>Ortadoğuda Fundamentalizm ve Demokrasi</i>	35-39
C.BATUN	
<i>Ulusal Demokratik Güçler Kürdistan'da Açmazı Aşmak Zorundadır</i>	40-45
Mehmet GARZAN	
<i>Dı Têkoşîna Netaweyek Bîndest De Hilgirtîna Doza Netewî</i>	46-49
Sımko GİRİKİ	
<i>Son Gelişmelerin Düşündürdükleri</i>	50-52
Osman AYDIN	
<i>Kürt Sorunu, Demokratik Çözüm ve Realist Talepler</i>	53-56
Hüsamettin ASLAN	
<i>Çağı Yakalamak</i>	57-60
Taner BAYRAK	
<i>Koçgiri Kürtleri</i>	61-63
Lawê EZİZ	
<i>Irak Kürtleri Yurtlarında Ne Kadar Güvenlikteler</i>	64-66
Dr. Davit KEAN	
<i>Bir Kritik ve dil üzerine</i>	67-69
Burhan ÇELİK	
<i>Mem û Zîn Çözümlemesi; Mem û Zîn Destanında Kürt Folkloru</i>	70-76
Yılmaz VAROL	
<i>Mahabat Kürt Cumhuriyeti ve Kadı Muhammed</i>	77-80
S.DAĞ	

Rasti Basın Yayın Dağ. Ltd. Şti. Adına Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü : M. Sıddık TAŞDEMİR

Merkez : Guraba Hüseyinaga Mh. Dağarcık Sok. No: 32/22 Aksaray-İSTANBUL

Tel : 631 49 43 Fax : 523 75 11

Diyarbakır İrt. Bürosu : Gazi Cad. Yazgan Sk. Kadayıfçoğlu Pasajı Kat : 3/13 D.BAKIR

Ankara İrt. Bürosu : Cihan Sok. Mert İşhanı No:12/1 Tel 231 08 13 Sıhhiye-ANKARA

Yurt Dışı Temsilciliklerimiz

Almanya : Burhan Bayram Kempener Allee. 172 Tel-fax: 0203-361654 KREFELD

Danimarka : F. Kaya, Postbox 63, 2650 Hvidovre -DENMARK Telefax: 31 49 10 71

Fransa : Z. Belean, 3. Rue Jacque Louvel Tessier Tel: 33 140030610 - 75010 PARIS

Hollanda : E.İ Kavak, Kleine Over Str. 22 Tel 31 84 421205 - 7411 JL. DEVENTER

İngiltere : K. Şiyar, P.O. Box 155 Tel: 44 71 2319302 WCIX ONW -LONDON

İsveç : T.Bayraktar, K.Media Centrum Tegner Gatan 37 Tel : 46 8 247 574 4.Tr. STOCKHOLM

Norveç : Ş. Bilgiç, Helligredgrenda 115 Tel: 47 222 78 169 - 0672 OSLO.6

Yunanistan : H. Yılmaz, Box 25 049 TK Tel: 30 1 2650958 - 10026 ATHENE

Abone Koşulları Yıllık : 240.000 TL. 6 Aylık : 120.000 TL.

Avrupa Yıllık : 60 DM - 6 Aylık : 30 DM.

Banka Hesap No : M. Sıddık Taşdemir, İş Bankası İst. Aksaray Şb. Hes No: 300-106143

Pamukbank İst. Aksaray Şb. Hes No: 01319437

Dizgi : ADAR AJANS Baskı : ELDİM OFSET

Arka Kapak : Kadı Muhammed

HEVDEM'DEN

1993 yılını geride bırakıp, 1994 yılına girerken siz değerli okuyucularımıza 4. cü sayımızla merhaba diyoruz. HEVDEM ilk sayısından itibaren DGM. engeliyle karşılaştı. 1. ve 2. sayımız gibi 3. sayımızda çıkar çıkmaz toplatıldı. 1. sayıda 3713 sayılı basın yasasıyla kapatma davası açıldı. 2. sayımızdaki yazılar nedeniyle yazı işleri müdürümüz Ergün Güm-güm tutuklandı. Bursa cezaevine götürüldü. Dergimize yönelik baskılar bununlada bitmedi. Kürdistan'ın değişik yerlerinde HEVDEM dağıtım güçlükleriyle karşı karşıya bırakıldı. HEVDEM dağıtanlar ve bulunduran okuyucularımız, başka hiç bir gerekçe olmaksızın göz altına alındılar ve ve değişik baskılara maruz kaldılar. Dağıtım engelleriyle karşılaştık, özellikle Kürdistan'da daha dergi toplatılmadan keyfi toplatmalar yaşadık. Bütün bunlara rağmen siz değerli okuyucularımıza ulaşmaya çalışacağız. Sizlerinde bizlere göndermiş olduğunuz dayanışma mektuplarınız, gücümüze güç katacak, özellikle cezaevlerinden mektup gönderen dostların mesajlarının bizim için değeri büyük.

1993 yılı Dünyada ve bölgemiz ortadoğuda oldukça hareketli geçti. tek kutuplu dünyada 1993 iyi olayların yanı sıra daha istikrarın oturmadağı genel ve bölgesel çatışmaların, problemlerin egemen olduğu kara bir tablo görünümü verdi. Bir çok sorun çözülemeyip 1994'e miras kaldı.

Eski Sovyet Cumhuriyetleri kendi içlerinde ve birbirlerine karşı savaşı sürdürdüler. Sovyet Uluslar mozaigi şimdi en küçük birimine kadar ulusal haklarını almaya çalışan ve bu ulusal hakları vermemekte direnen "Egemen ulus şövenizmi" yapan uluslar şeklinde bir kaos içinde. Bazen kimin haklı kimin haksız olduğu bir bilmeceyi andırıyor.

Dünyada problemlerin yanısıra olumlu gelişmelerde oldu şüphesiz. Bütün bu gelişmeleri kısacık bir yazıda ele almaktansa 93'ün bir kronolojisini çıkarmak en iyisi...

- B.M. Somali'de açlık ve çatışmalara son vermek için müdahale operasyonu düzenledi ve şimdi çatışmalar B.M'e yönetmiş durumda, Somali açmazı 94'e taşındı.

- Bosna Hersek'te ve diğer Yugoslav Cum. çatışmalar sürüyor açlık sefalet ve ölüm kol geziyor. B.M. bölgeye asker göndermiş durumda, uçakla havadan ilaç ve yiyecek yardımı yapıldı.

- Rusya'da bunalım dönemi devam ediyor. Rusya da Yeltsin - Parlamento gerginliği sonunda kanlı bir Yeltsin darbesiyle son buldu. Yeltsinin gittikçe eski çarlar gibi diktatoryal anti-demokratik kişiliği öne çıkıyor. son olarak halkın ilgi göstermediği, katılımın az olduğu seçimlerde Faşist eğilimler taşıyan Jirinoviski'nin seçimi kazanması Rus halkının 70 yulda ne kadar aydınlatıldığını göstergesi.

- Güney Afrikada ırkçı beyaz yönetim ile siyah çoğunluğun temsilcisi ANC arasında anlaşmaya varıldı. Ufukta Demokratik bir Güney Afrika görünüyor.

- İngiltere-İrlanda sorununda olumlu gelişmeler var.

- Afrika'da Etopyanın sömürgesi olan Eritre bağımsızlığını ilan etti. Ve B.M. üyeliği kabul edildi.

- Afganistan da iktidar mücadelesi sürüyor, kamboçya'da, Angola'da taraflar anlaşarak seçime gittiler. Fakat Kızıl Kmerler ve Unita seçim sonucunu kabullenmeyerek savaşa devam ediyorlar.

- Salvador'da Gerilla güçleriyle, hükümet anlaşma zeminini sağladılar. Ortak yönetim oluşturuldu.

- Ortadoğu'da Körfez savaşı sonrası Arap İsrail anlaşmazlığı uluslararası bir konferansla masada çözülmeye çalışıldı. Ardından FKÖ ve İsrail tarihi bir buluşmayla sorunların çözümü konusunda anlaştilar. "Gazze-Eriha" adıyla Filistin özerklik planını taraflar kabul ettiler.

Dünyada bunlar olurken Türkiye'de ve Kürdistan'da 1993'yılı Türk ve Kürt Halkları için bazen umutla, genelde acılarıyla dolu bir yıl oldu.

- 1993 Martında PKK tarafından ilan edilen tek taraflı ateşkes süreci akabinde imzalanan PKK-PSK protokolu, önce Hevgirtin-PDK ardından diğer Kürt örgütlerince desteklendi. Bu Kürtler arasında büyük bir coşku ile karşılandı. Kürt halkı ve aydınları başlatılan bu birlik ve diyalog sürecine oldukça sıcak bakarak meşru güçlerinin bu adımlarını destekledi-

ler. Ateşkes süreci genellikle iyi geçti.

- Nisan ayında TC. Cumhurbaşkanı Turgut Özal öldü. T. Özal'ın ölümü Türkiye'de hemen hemen herşeyi çok derinden etkiledi. T. Özal Liberal-Demokrat bir kişilikle Türkiye de şimdiye kadar tartışılmayan "tabu sayılan" birçok konuda cesur adımlar atarak resmi ideolojinin sarsılmasına neden olmuştu. Kürt sorununda bir çok olumsuzluğunun yanı sıra, sorunu tartışma zeminine açan ilk TC. lideri olma özelliğine sahip oldu.

Özellikle devlet içinde Kürt sorununun çözümü konusunda da Siyasal çözüm - Askeri çözüm tartışmalarını gündeme girdi. Özal'ın ölümünden sonra askeri çözümü dayatan grubun egemen olduğu söylenebilir.

Demirel'in Cumhurbaşkanı oluşunun akabinde Bingöl olayıyla "ateşkes" fiili olarak son buldu. PKK ve devlet güçleri arasındaki çatışmalar şiddetlendi.

Tansu Çiller - Erdal İnönü hükümeti gerek dünya kamuoyunda, gerekse Türk kamuoyunda şiddeti öne çıkaran politikalarına destek bulmaya çalıştılar. Bu konuda belli bir başarılar elde edildi (Bazı yanlış eylemlerin buna katkısı oldu.) TC. tamamiyle bir savaş ekonomisine hazırlandı. Artık açık bir şekilde Türkiye'deki Ekonomik-Siyasal bütün çalışmalar savaş endeksli hale getirildi. İşçi, memur bütün çalışanların boğazından kesilen ekmekler kurşuna ve silaha dönüştürüldü. Türk halkı Kürt sorununu; sofrasından eksilen ekmek, karpısına kadar gelen asker cenazeleri, gittikçe Kürtler kadar kendi üzerine uygulanan sıkı baskıyla öğrenmiş oldu.

Çiller-Karayalçın hükümeti demokrasi vaatleri vere vere demokrasiyi katletmek için bir yarışa girdiler. Muhalefette söyledikleri herşeyin tersini yaptılar.

Devlet terörü "sivilleri hedefleyerek" turmandırıldı. Faili meçhul cinayetlerin sayısında büyük artış oldu.

Kürt halkı; basını, aydını, parlamenterleri, gerillası, köylüsüyle bu terörden payını aldı. DEP milletvekili Mehmet Sincar katledildi. Kürt millet vekili Fehmi Işıklar milletvekilliğinden düşürüldü.

Kürt cephesinde 1993 bir çok gelişmenin yaşandığı bir yıl oldu. Ateşkes sonrası gelişen diyalog süreci; Kürt örgütleri arasında bir birlik ve kardeşlik havası yarattı. Kuzeyli bütün örgütleri kapsayan bir cephe çalışması başlatıldı.

Mayıs ayında Londra, Stockholm ve Bonn'da Kürt örgütlerinin ortak "Özgürlük yürüyüşü" yapıldı.

Mayıs ayında bu diyalog sürecinin etkisiyle DEP kuruldu. Haziranda olağan, Aralıkta olağanüstü kongresini yaptı. Bu arada Ağustos ayında yaptığı "Barış ve Demokrasi" kampanyası, yüzünden DEP'e kapatma davası açıldı. DEP genel başkanı Yaşar Kaya tutuklandı. Genel başkan yardımcısı Kemal Bilget ve bir çok yöneticisi tutuklandı. Onlarca katledildi.

PKK yandaşı demek ve kuruluşlar, Alman hükümetince kapatıldı.

Lice ve birçok Kürt şehri yok edilmeye çalışıldı. Devlet Lice'de katliam provası yaptı. Yüzlerce Kürt köyü boşaltıldı. Yüzlerce insan katledildi.

Devlet Kürt sorununu bu kış çözeceğim mantığıyla, Askerlerin terhisini durdurdu. Her yönüyle bir seferberlik havası ülkede egemen.

Devletin Kürdistan'ı İnsansızlaştırma politikası bütün hızıyla sürüyor. Kürdistan'dan büyük bir insan göçü yaşanıyor, son yıllardaki yoğun göçün etkisiyle Kürt Halkının büyük bir kısmı Türkiye'ye göç etmiş durumda.

Güney Kürdistan'da ise Kürt halkının trajedisi bütün ağırlığıyla sürdü. İran ve Türkiye G.Kürdistan'a defalarca operasyonlar düzenlediler. Bu operasyonlarda Güney halkı büyük kayıplar verdi. Saddam Hüseyin de boş durmayıp Güney Kürtlerine karşı Ekonomik-Siyasi-Askeri taaruzunu devam ettirdi.

Irak-KDP ile Yekgirtın arasında birlik gerçekleşti. Barzani ve Talabani BM. Genel Sekreteri Butros Gali'yle görüştüler.

İran ve Suriye Kürtlerinin mücadelesi bütün baskı ve zorluklara rağmen sürüyor.

1993 yılı kısacası Kürtlerin baskıya uğradıkları, baskıya karşı başkaldırının tüm yönleriyle sürdüğü bir yıl oldu.

LI SER ÇEND PIRSÊN ROJANE ŞIROVÊN BIÇÛK

Ez di vê nivîsarê xwe de dixwazim ku li ser çend pirsên rojane û girîng rawestim.

HEVDEM GIRÊDAYÎ TU DEZGEH Û ÎDELOJIYÊN RESMÎ (FERMÎ) NÎNE

Wek reya giştî ya Kurd û Tirk jî dizane, kovara HEVDEM'ê jî demeke ketiya çada (sahaya) çapamenî. Sê hejmarên HEVDEM'ê hatin weşandin û ji bo hejmara çaran jî hazirî tê kirin. Ev nîvasara min jî, ji bo hejmara çaran tê amade kirin. Ez hêvîdar im, ku wek hemû kovar û rojnameyên Kurd yê din, kovara HEVDEM jî emir dirêj be, xwe pêşbixe û di mûnaqesaya pirsên Kurdî de fêdekar be.

HEVDEM, piştî ku dest bi jîyana xwe kir, ji ser HEVDEM'ê jî mûnaqeseyên nû dest pê kir; nêrînên cihê û cihê hatin rojevê. Ev reyan, pir alî bûn. Lê heta nûha jî, xwediyê wan reyan bîr û reyên xwe ji HEVDEM'ê re nenivîsandine. Dema ku ew nêrînan, ji HEVDEM'ê re û an jî li çiyekî din nenivîsandin, zêde fêde nagihîne kovara HEVDEM'ê û çapameniya Kurdî jî.

Ez bi taybetî dixwazim bi giştî li ser wan reyan, bîr û baweriyên xwe diyar bikim. Mûmkin e ku ew nêrînan min, ji bo kesên din jî rê veke û ew ji beşdarî van mûnaqesayan bibin. Beriya ku ez li ser wan reyan rawestim, ez wek nivîskarekî HEVDEM'ê, HEVDEM çiyê û an jî ne çiyê, ez dixwazim wî tiştî bi kurtî diyar bikim.

HEVDEM, kovareke Kurdî û Tirkî ye. Lê hezar mixabin, Tirkî ya HEVDEM'ê xurttir e. Ew ji bo HEVDEM'ê kêmasiyeke mezin e. Pêwist e ku HEVDEM, wê kêmasiyê xwe ji holê rake. Ji bo vê yekê jî, ji nivîskarê xwe nivîsarên Kurdî bixwaze û nivîskarên xwe yê Kurdî dinivîsinin zêde bike, ji bo wê jî serî li wan nivîskarên Kurd bide û ji wan nivîsaran bigre.

HEVDEM, kovareke mehane ye. Lê, îmkanên HEVDEM'ê yê teknikî û madî û şertên huquqî yê Tirkiyê di vê pirsê de jî rê nade ku HEVDEM, di wextê de jî derkeve. HEVDEM, ji bo ku şertên xwe pêk bîne, gerek hîn zêdetir kar bike.

HEVDEM, girêdayî tu rêxistin û bîr û reyeke fermî nîne. Ji bo vê yekê jî, girêdayî "azadiya fikrî" her

Kurd û Tirkek dikare di HEVDDEM'ê de binivîsîne. Daxwaza HEVDDEM'ê ew e ku ew nivîsaran pîrsên gelê Kurd û Kurdistanê, bide mûnaqêşe kirin. Lê ji wan nivîsarên ku li dijî bîr û reyên HEVDDEM'ê yên giştî bin jî, gerek di HEVDDEM'ê de bîn çap kirin. Di vê pîrsê de tixûb, gerek exleqa çapamenî, ji maf û azadiyên mirovî re hurmetkarî û pîvanên demokrasîyê bibin. HEVDDEM, gerek tixûbiya azadiya fikrî **bi firehî û kûrî** bixe jîyanê û di vê pîrsê de pêşengiyê bike. Heger wisa nebe, ferqa HEVDDEM'ê, kovar û rojnameyên din yên Kurdan nabe.

Ji bo vê yekê jî, kovara HEVDDEM'ê de herkes dikare binivîsîne. Ceribandina çend mehan jî diyar dike ku ji bîr û baweriyên cihê û cihê kes, zêde jî nebe di HEVDDEM'ê de dinivîsîn. Gerek ew pêvajoya ji aliyê berpirsiyarên HEVDDEM'ê ve were pêşxistin û ji bona vê gerek hewl bê dayin.

Gelek vekiriye ku di HEVDDEM'ê de herkesek bi navê xwe dinivîse û gelek tebî ye ku ew kesa ji nivîsarên xwe jî berpirsiyar e. Ez di wê baweriyê de me ku berpirsiyariya nivîsarên bê nav jî, di berpirsiyara HEVDDEM'ê de ne.

Lê hezar mixabin, ji bona ku em Kurd û bi taybetî jî sîyasetvanên Kurd, tu caran bu xwe azad, serbixwe nafikirin ji bo vê yekê jî, azadî û serbixweyiya kovar û rojnameyekê jî normal nabînin. Ji wê girîngtir jî, li cem wan huquqeke hevdem jî çênebûye. Dema ku huquqeke hevdem çênebe, kes, her demê jî civatekê û kollektîvîtekê berpirsiyar dibîne. Ji bo ku hîn piraniya sîyasetvanên Kurd, **bi serê xwe nikarin berpirsiyariyan ji bi ceseret bigrin ser milên xwe xwe dispêrin dezgehêkê rêxistinekê û an jî kollektîvekê.**

Pêwîst e ku bi taybetî sîyasetvanên Kurd xwe ji vê beleyê xelas bikin. Enca ma ev şaşiyê, nivîskarekê O. Gündemê radibe di nivîsara xwe de, ji bo nivîsarên HEVDDEM'ê, bîr û reyeke siyasî û rêxistinekê tewambar dike. Ew tiytekî dûrist û rast nîne. Gor bîr û reyên min, ji bo nivîsarên di HEVDDEM'ê de navûnîşana ciyên rexnan gelek diyar û vekirî ne.

Ev pîrsên giştî ne. Lêbelê di hawirdora HEVDDEM'ê de rexne û pîrs bi awayekî din in. Ez dixwazim li ser wan jî bisekinim.

Beşek heval di wê reyê de ku ew nivîsarên di HEVDDEM'ê de nivîsandin, çewreyek û dezgehêkî siyasî girêdide. Ji bo vê yekê jî, gerek ew nivîsarên di HEVDDEM'ê de cih bigrin, gerek bê hîlbijartin û an jî, **ew kesên ji HEVDDEM'ê re dinivîsîn gerek ji xwe re tixubekî danin.** Ew tixûban jî wisa tînin diyar kirin: 1- Gerek nivîskar di uslûbê xwe de hayîdar be, rêxnen hişk nebe ser çewrên din (helbet bi taybetî jî ser PKK'ê), 2- Gerek nivîskar gora demê hereket bike, hemû pîrsan di nivîsarên xwe de nede mûnaqêşe kirin û bi taybetî jî PKK'ê rexne neke.

Wek min li jor jî diyar kir, HEVDDEM, girêdayî tu dezgehêkê û bîr û reyekê fermî nîne. Ji bo vê yekê jî, ji kirinên HEVDDEM'ê û bi taybetî jî ji nivîsarên ku bi nav tînin nivîsandin, tu dezgeh û bîr û reyeke resmî ne berpirsiyar e.

Di HEVDDEM'ê de herkesek bi uslûbê xwe dikare binivîsîne, ji bo vê yekê tixûb qelbûkirin, azadiya fikrî ji holê radika. Heger ev nivîsarên tînin nivîsandin, gora dil û bîr û reya kesekî nîne; ew kesa jî xwediyê maf e ku ji hemberî wan nivîsaran bîr û reyên xwe diyar bike.

Ji wê girîngtir jî, pirsra PKK'ê ye. Beşek heval di wê reyê de ku ew rexnên li PKK'ê tên kirin, bê wext in û ew rexnan dibin sedem ku PKK'ê êrişên fiilî bîne ser HEVDEM'ê. Ew bi xwe jî pirseke gelek girîng e, gerek em Kurd vê pirsê çareser bikin. Ji wê girîngtir jî, tu sedem û heqê PKK'ê jî tune ye ku êrişên fiilî bike. Di destê PKK'ê de îmanên mezintir û çapameniyê gelek xurt heye. PKK û hevalbendên PKK, di wan kovar û rojnameyan de gelek bi azadî bir û reyên xwe diyar dike. Tu kes û dezgehê jî, natirike ku fiilî êrişê bibe ser wan: Lê bir û reyên xwe biniviskî diyarkirin çawa mafê PKK'ê û hevalbendên PKK'ê ye, mafê kes û dezgehên din e jî. Li aliyê din, pirsra PKK'ê ji bo Bakûrê Kurdistanê pirseke rojane, jiyane û ciddî ye. Ji bo vê yekê jî, dema ku pirsên Bakûrê Kurdistanê hatin mûnaqêşe kirin, mirov nikare PKK'ê bide aliyekî...

Ji aliyê din ve, em Kurd hewcedarî munaqêşeyên nû nî. Piştî platformeke fi-reh ya mûnaqêşeyan, uslûbekî nu, maqul û hevdem derdikeve holê. Lewra pirsra uslûba nivîsarê, girêdayî şexsa ye. Mûmkin e ku kesek di nivîsarên xwe de "efendîbûnê", pirsan sergirtîgirtinê tiştê baş û ji bo çareserkirina pirsan re-yek dibîne. Lê kesekî din jî, "**çawa difikire wisa nivîsandinê**" rastir û duristtir dibîne. Ji bo vê jî, tu pîvanên klasîk û qalibên ku hatine diyarkirin jî nînin û ne hewceyê jî.

Ji bo azadiya mûnaqêşan, kêmtir in, em qasî rojnameyên Tirkan, yên ku em her demê tewambar dibînin, hereket bikin...

DEZGEH Û WELATPAREZEN KURD DI PIRSA MAFEN MIROVÎ DE NE HESAS IN...

Di 10.12.1993 de, 45 saliya "**Roja Mafên Mirovî Ya navnetewî**" tijî bû û ji bo vê yekê jî, li hemû aliyê dinyayê û bi taybetî jî di platforma Yekgirtî Ya Miletan de hate pîroz kirin. Helbet ev roja ji bo hemû mirovatiyê girîng bû. Li cem wan, ji bo Gelê Kurd û însanên kurd ev roja girîngtir bû. Lewra, dema ku 45 saliya "**Roja Mafên Mirovî Ya Navnetewî**" tijî dibû, gelê Kurd li beşên Bakûr, Rohilat û Başûrarojavayê ji mafên xwe yê netewayî bê par in.

Şerê Cihanê Yê Duyem, girêdayî erîşên Faşîzma Hitler li serê mirovatiyê bibû bela. Di vî şerê de 60 milyon mirov hate kuştin û du qatê vê hejmarê jî mirov hatin birîndar kirin. Piştî ev bela mezin, ji bo ku mirovatî ji şer û xirabiyên din bîn parastin, hewldanekê dest pê kir.

Di hezîrana 1945-an de **Rêxistina Yekgirtî ya Netewan** ava bû. Piştî vê avahiyê, di bin serokatîya pispor Fransîz René CASSIn û Amerîkanî Eleonore ROOSEVELT de, ji gelek miletan komek ji bisporan hate ava kirin. Bi reya piraniya van bisporan, ji 30 xalî metnek ji bo mafên mirovî hate amade kirin û ji **Rêxistina Yekgirtî ya Neteweyan** re pêşniyar kirin. Ew metna, di 10.12.1946-an de hate qebûl kirin.

Bingeha vê daxuyaniyê, daxuyaniya di 26 Tebax 1989-an de li Franseyê hatibû diyarkirî. Gelek xalên jîyanî digirt nav xwe. Ev daxuyaniya ji bo ku pirsên mirovatî çareser bibin, gelek miftên girîng diyar dike.

Di 45 saliya vê rojê de, dezgeh û welatparêzên Kurdistanê jî, ev roja pîroz kirin û belavok belav kirin. Ew tiştê baş û girîng bû.

Lê ji wê girîngtir pirs ew e, ku "Dezgeh, welatparêz û rewşenbîrên Kurd di pirsma mafên mirovî de çi qas hesas in û çi qas mafparast in?"

Dema ku ez pêvajoya tevgera Kurd û dezgehên wan şîrove dikin; bi taybetî jî di van demên dawiyê de kar û xebatên 11 Bakûrê Kurdistanê dibin, dinêrim; tê digihîjim û dezgeh û welatparêzên Kurd di pirsma mafên mirovî de ne hesas in. Her çi qas, li hemberî dewleta Tirk mafên gelê Kurd piralî dizparêzin, lê bi xwe jî ji mafê mirovî re zêde hurmetkar nînin.

Wek mînak: Dezgeh, welatparêz û rewşenbîrên Kurd, ji bo "mafên jîyanê, wekhevî, mülkiyet qezençkirinê û azadiya fikrî û rêxistinî" ne hesas in. Dema ku li Bakûrê Kurdistanê yek-dû kes tê kuştin, biçûk tê dîtin. Bi taybetî jî, dema ku kesên kurd bi destên dezgehên dijmin û zordestan jî nikarin mafên milî û mirovî biparêzin. Dema ku em biparêzin jî, tu kes û dezgeh jî me ciddî nagrin û ji me re nabin alîkar.

Di vê pirsê de, gerek hemû dezgeh, welatparêz û rewşenbîrên Kurd li biryara "Rêxistina Ef Ya Nevnetewî" ya ku di derheqa PKK'ê de hatiye girtin, raweste. Wek tê zanîn, biryar diyar dike ku PKK'ê jî, mafên mirovî diparçiqîne.

Ji bo vê yekê, gerek her dezgehek, welatparêzek û rewşenbîrekî Kurd ji nû ve, Daxuyaniya Mafên Mirovî Ya Navnetewî ji çav derbas bikin. Bîr û rey û program û destûrên xwe gora wê ji nû ve şîrove bikin, ku çi qas bi wê daxuyaniyê ve li hev dikin.

JI BO PIRSA KURDÎ DI DEZGEH Î KESÊ EDETÎ YÊN TÏRK DE GUHARTÏNEN BÏNGEHÎ HENE...

Piştî sala 1960-î heta demekê bes beşek dezgeh û kesên Tirk li ser pirsma Kurdî radiwestiyan; ji bo pirsma Kurd û bîr û reyên xwe diyar dikirin. Ew dezgeh û kesên jî, çep bûn. Di dawiya 1980-î de kes û dezgehên neçep jî, beşdarî vê pêvajoyê bûn. Di destpêkê de rojnamevanên liberal û partiya SHP'ê, pirsma Kurdî xistin mûnaqeseyê; Pişt re ji bi taybetî bîr û reyên T. ÖZAL, pirs hate qonexeke nû.

Di van demên dawiyê de girêdayî guhartinên li dinyayê û Bakûrê Kurdistanê, ev pêvajoya pêştir çû, kûrtir bû. Di van rojên dawiyê de; Rêxistina kapîtalîstên kardibest û Tevgera Nû û Demokrasiyê beşdarî vê pêvajoyê bû: Bi vê jî qada pirsma Kurdî dewlemendtir bû. Helbet bîr û reyên lawe A. Menderes û partiya wî jî gelek balkêk e û mirov nikare ku di ser re baz de. Hemû sendîqayên karkeran, partiyên siyasî, dezgehên siwîl, rewşenbîrên liberal û demokrat; bûrokratên ku guhartinxwaz jî bi awayekî di pêvajoyê di cîh digrin.

Di vê pêvajoyê de, nêrînan van dezgehên Tirk yê mîsterek ew e: Pêwîst e ku pirsma Kurdî çarçewa demokrasi, yekîtiya Tirkiyê; aşîfî û maf û azadiyên mirovi de çareser bibe: Kurd bigihîjin mafên xwe yê demokratîk û mirovî.

Ev bûyera, ji bo pirsma Kurd û gelê Kurd pêşketineke gelek girîng e. Gerek dezgeh, welatparêz û rewşenbîrên Kurd, vê guhartinê bidin ber çav.

Ji vê qesta min ew e ku: Tevgera Bakûrê Kurdistanê û partiyên me, siyaseta xwe ya îtifaqan ji çav derbas bikin. Berê dihat diyarkirin û îro jî di hemû programên partiyên Bakûrê Kurdistanê de cî girtiye, ku "li Tirkiyê îttifaqên

Tevgera Kurd şoresger û demokratên Tirk û dezgehên wan in". Pêwîst e ku îro ew nêrîna bê'guhartin û were pêş xistin.

Gerek dezgeh û welatparêzên Kurd, bi hemû kes û dezgehên Tirk yên ku çareserkirina pirsê Kurdî dixwazin re, pêwendiyên çêkin û bi wan re platformên mîsterek pêk bînin û pêvajoya çareserkirina pirsê Kurdî xurt bikin.

Ew nêrîna çep û sekter ya di nav Kurdan de heye ku dibêje, "**ev guhartinan ji bo ku pirsê Kurd bê xerab kirin hatiye rojevê**", gelek xeter e û zerarên mezin dide pêwendiyên dezgeh û welatparêzên Kurd.

KONGRA DEP'Ê YA AWARTÎ DÎYAR E, KU PIRSEN HEYÎ ÇARESER NEKIR Û ASTENGÎ ZEDE KIR...

Di 12.12.1993-an de **Kongra DEP'ê** hat bi darxistin. Kongra DEP'ê, kongreke awartî (istîsnaî) bû. Awartîbûna kongrê jî diyar dikir ku di nav partiyê de pirsên taybetî û girîng yên rojane hene. Lê xuyayê ku her çiqas pirsên taybetî û girîng jî hebûn, xelasbûna kongrê di rojekê de, pirsê girîng derxist holê: Ew pirsê girîng jî ew bû, ku gerek serokê DEP'ê bê guhartin û organên DEP'ê gor bîr û reyekê bîn saz kirin. Di encamê de jî, gor bîr û reya min wisa bû.

Wek tê zanîn, piştî ku M. Sîncar bate kuştin û serokê DEP'ê Y. KAYA ket hepsê, mûnaqeseyên nû bi rengê nû hatin holê. Di vê demê de pirsê girîng, "**mebusên DEP'ê istifa bikin û DEP jî ji têkoşîn û xebata parlamenterî dûr bikeve û an jî na?**" bû. Di encama mûnaqesê kurt de organa bilind ya DEP'ê bîryar da ku di meclîsê de bimînin, xebat û têkoşîna xwe ya parlamenterî pêş bixin. Ew bîryar, bîryareke rast bû û li pêvajoya avakirin û karaktera DEP'ê jî dihat.

Lêbelê ew hêz û serokê wê bezê ku li ser DEP'ê giraniya wan heye, ji vê yekê gelek eciz bûn. Piştî vê bîryarê, bi gelek rangan êriş birin ser serok, mebus û perpirsiyarên DEP'ê û ew jî gelek êşandin.

Di van şertan de Kongra Awartî ya DEP'ê hate rojevê, ku serokê DEP'ê jî hîn hepsê de bû.

Piştî ku bîryarê kongra awartî hate girtin, ji pirsên heyî zêdetir, serokiya DEP'ê derket pêş. Vê jî, sedema kongrê ya bingehî diyar kir.

Ji bo serokiyê, sê kesan xwe diyar kir. Ji aliyê demokrasiya şiklî ve, tişteki baş û gor pîvanê demokratîk bû. Lê hezar mixabin, ji bo ku serokê DEP'ê di hepsê de bû, ew helwesta gelek bê wefayî bû. Ez bawer dikim, di Hurriyetê de O. EKŞÎ îşaretî vê pirsê kir û reyên wî jî di cîh de bûn.

Di wê demê de Y. KAYA îlan kir, ku ew dîsa dixwaze ku bibe serokê DEP'ê û di vê pirsê de jî xwe diyê îddîa bu ku heqê wî bû û pêwîst jî nebû ku di demeke kurt de serokê DEP'ê bê guhartin: Pirsê DEP'ê jî, gor bîr û reya min ne pirsê serok bû. Lê hezar mixabin, piştî ku Y. KAYA ji hepsê derket, dev ji îddîaya xwe berda. Sedemên nîşan dan ji bo ku beriya ku Y. KAYA xwe ji bo serokiyê diyar bike jî hebûn, tu kes îkna nekir, îro jî, ew pirsê ji bo Y. KAYA dom dike. Gor bîr û reya min, bi helwesta xwe Y. KAYA ji bo DEP'ê xirabiyek mezin kir û ji daxwazên ne di cîh de bû piştgir.

Di kongrê de H. DÎCLE wek serokê DEP'ê hate hilbijartin. Beriya kongrê

wek dihat zanîn û dihat ser zimên; hîlbijartina H. DÎCLE, astengiyên DEP'ê zêdekirin û di nav demê de jî dê zêdetir bike...

PÊWÎST E KU DEZGEH, WELATPARÊZ Û REWŞENBÎRÊN KURD GUH BIDIN HAWARIYA XWENDEVANEN LI BAKÛRÊ KURDÎSTANÊ

Piştî kuştina mamostan û şewitandina dibistanan, ji demekê ve ye ku li Bakûrê Kurdistanê bi sedan dibistan girtîne. Dibistanên vekirî jî, di atmosfereke hêsan û azad de nikarin ku perwerdekirina xwe bimeşînin. Ew di nav gelê me de êşeke mezin bû. Lê, dezgeh, welatparêz û rewşenbîrên Kurd, ev pirsê ciddî negirtin û li ser ranewestiyên.

Ev xeteriya, ji gundan derketiye, hatiye bajaran. Nûha jî girêdayî êriş û qedexên PKK'ê, li bajaran di dibistanên navîn û bilind de xwendin rawestiye û xwendevanên li Kurdistanê û bi taybetî jî yên Kurd, di nav êşeke mezin de ne. Ev rewşa, rasterast pêşerojên van xortan û welêt eleqedar dike. Ji bo çi wisa ye, ne hewce ye ku ez dût û dirêj behs bikin. Lewra her kesek û dezgehekî berpirsiyariya xwe dizanin, girîngiya vê tê digihîje.

Bi salan dezgeh, welatparêz û rewşenbîrên Kurd xebat kirin ku li Bakûrê Kurdistanê xwendevanî zêdetir bibe; ji bo vê yekê dezgeh pêk bînin û îmkân çêbin. Di eynî wextî dema ku ew dexwaz dikirin, ji bo ku di van dibistanan de xwendina Kurdî pêk bê jî, têkoşîn didan. Îro jî, ew armanceke rojane ye.

Bi taybetî jî, dema ku alternatîveke nû ya Kurdî nebe, pêwîst e ku pêvajoya îro ya heyî bidomîne û ji bo ku ew sîstema bibe demokratîk **û Kurdî, kar bê kirin.**

Ji bo vê yekê jî, gerek dezgeh, waletparêz û rewşenbîrên Kurd guh bidin xwendevanên li Kurdistanê. Ji bo ku ew xwandevanan telef nebin, PKK'ê kanî bikin ku ji wê şaşiyê xwe vegere. Bi taybetî jî, pêwîst e ku ew hêzên dixwazin bi PKK'ê re cepheya milî çêkin, vatîniyên xwe bînin cîh; vê pirsê bi PKK'ê re mûnaqasha bikin û bi hev re çareser bikin...

KÜRT HAREKETİNİN "AŞİL TOPUĞU": KÜRT FEDERE DEVLETİ-PKK GERGİNLİĞİ

"Aşil topuğu" Yunan mitolojisinden gelen bir deyiştir. Mitolojiye göre, "deniz perisi Thetis, oğlu Aşil'i (Akhilleus'u) topuğundan tutarak Styks ırmağına daldırır; böylelikle Aşil anasının tuttuğu topuğu dışında hiçbir yerinden yaralanmaz olur." Aşil'e ölümcü darbe ancak topuğundan vurulabilirmiş.

Kürt Federe Devleti ile PKK arasındaki, zaman zaman fiili çatışmalara dönüşen gerginlik, her Kürt yurtseverini olduğu gibi, bizi de çok derinden etkiliyor. Kürt ulusal demokratik hareketinin çeşitli sorunları var. Ama hiçbiri, bu problem kadar ürkütücü değil. Kürt Hareketi, aslında Styks Irmağına daldırılmış Aşil'in vücudu kadar yaralanmazdır, direngendir. Zaferin dinamiklerini içinde barındırıyor. Ama yurtseverler arası çatışmalar; hele hele bunun kardeş kanı dökülmesine vardırılması, Kürt Ulusal Hareketi'ne büyük zararlar veriyor. İşte bu, Kürt Hareketi'nin "Aşil topuğudur".

İstedığınız kadar bu işe ideolojik yorumlar getirin: Derin politik, felsefi, sınıfsal analizler yapın, sonuçta varacağınız yer, "Aşil topuğu" tespitidir. Kürt Hareketi'ni zayıf düşürmenin ve ister Güney'de olsun, ister Kuzey'de, Kürt ulusunun önüne çıkmış tarihi fırsatları yok etmenin düşman elindeki güçlü silahı, yurtseverler arasındaki çelişkilerdir. Kürt halkının düşmanları, yurtseverler arasındaki çelişkilerden devamlı yararlandılar, bugün de yararlanmaya çalışıyorlar.

Her sorunda, mutlaka taraflardan birisi daha haklı bir konumdadır. Haklı olanın kazanması meşru bir sonuçtur. Ancak yurtseverler arası sorunlarda durum farklıdır. Taraflardan biri iddia ve yorumlarında, göreceli olarak haklı görünebile, yurtsever güçler arasındaki çatışmaların kazananı olmaz. Aksine her iki taraf da kaybeder. Fazla geriye gitmeyelim. Geçen yıl Kürdistan Federe Devleti ile PKK arasında meydana gelen çatışma, bu gerçeği, bir kere daha gözler önüne serdi. O çatışmadan her iki taraf da, hem fiziki olarak, hem de politik ve lojistik olarak zarar gördüler. Kürt Hareketi bir bütün olarak zarar gördü. Kardeş kavgasından Kürdistan'ı aralarında paylaşan devletler karlı çıktı. Bugün de aynı şeyler oluyor.

Eğer sorunu bu şekilde ele alırsak, yorumlarımız, olayları aktarma tarzımız, çözüm önerilerimiz daha gerçekçi ve ulusumuzun çıkarına olur. Kalemimizi oynatırken dikkat ederiz. Son günlerde yeniden gazete sayfalarını kaplayan dizi yazılarda, yorum haberlerde bu sağduyuyu, duyarlılığı maalesef göremiyoruz. Açıkça ve tek yanlı olarak Güney Kürdistan'a, Kürt Federe Devleti'ne karşı düşmanlık havası estirmeye çalışılıyor. Gerçi taktik olarak daha çok KDP hedef alınıyor; ama sonuçta bu da Güney Kürdistan'daki "devletleşme dene-

mesine" karşı düşmanlığı gizleyemiyor. Kalemşörlüğümüz, Güney Kürdistan güçleriyle PKK arasındaki gerginliği gidermek, uzlaşma yollarını bulmak için yeteneklerini kullanmıyorlar. Tutumlarıyla gelişmeleri daha çok derinleştirmeye, ateşe benzine gitmeye çalışıyorlar. Bu sorumsuzluktur, halkını ve ülkesini sevmemektir.

Bu belirleme bağlamında, Kürt aydınlarına ve politikacılarına açık bir eleştirim olacak. Son iki yıldır, Güney Kürdistan Güçleriyle PKK arasında, tüm Kürt yurtseverlerini rahatsız eden sorunlar yaşanıyor. Kürt Hareketi'ni izleyen herkes bunu görüyor. Tarafların tavırlarını belli ölçülerde izliyoruz. Kürt Hareketi'ne verdiği zararlar da ortada. Daha büyük zararlar vereceğini bilmek için, kahin olmaya gerek yok. Durum böylesine açık olmasına rağmen, ne yazık ki, şimdiye kadar Kürt aydınları ve politikacılarından olaya müdahale yönünde hiçbir inisiyatif gelişmedi. Aydın olmanın duyarlılığı, öngörüslülüğü gösterilemiyor. Bu ciddi bir eksiklik. Oysa olaylar ve iddialar yerinde incelenebilir. taraflara uyarıcı önerilerde bulunulabilir. Kürt yurtsever kamuoyu konuyla ilgili daha objektif bilgilere duyarlı kılınabilir. Günümüzde devletler ve partiler dışı sivil örgütlerin (NGO: non government organization), inisiyatiflerin önemli bir fonksiyonu vardır. Kürt aydınları, bilim adamları, humanistleri bu tür inisiyatifler oluşturmalı ve kanımca en başta da, şu "Aşil topuğumuza" el atmalıdır.

Şu anda Kuzey Kürdistan'da, Güney-PKK gerginliğiyle ilgili tek taraflı bilgilendirme yapılıyor. Basın ve yayın alanındaki avantajlar kullanılarak, Kuzeydeki Kürt halkı Güney'e karşı düşmanca şartlandırılıyor. Bu çok tehlikelidir. Aynı oyun, 1982 yılında Doğu Kürdistan ile Güney Kürdistan arasında denendi. Barzani'nin mezarının açılması provakasyonuyla İran ve Irak KDP'leri arasında yaratılmak istenen düşmanlık, tehlikeli bir oyundu. Tutmadı. Bugün Doğu ve Güney Kürdistan yurtsever örgütleri en iyi ilişkilere sahiptir. Bu çok sevindiricidir. Şu anda Kürt örgütleri arasında sadece PKK ile Kürdistan Federe Devleti arasındaki ilişkiler olumsuzdur. Kuzey Kürdistanlı diğer tüm örgütlerin Güneyle ilişkileri olumludur. PKK-Güney ilişkisi de mutlaka iyileştirilmek zorundadır. Aksi halde bundan düşman yararlanmaya devam eder.

Çatışmanın Kuzey-Güney arasına kaydırılmış olması, tesadüf değildir. Güney'de yakın tarihimizin önemli bir fırsatı yakalanmıştır. Devletleşme olanağı ortaya çıkmıştır. Kuzey'de ise Ulusal Hareket hayli güçlenmiştir. Bir kopuş ve devletleşme döneminde olmasak bile, Kürt sorununda geri dönüşü olmayan olumlu bir evreyi yaşıyoruz. Tam böyle bir dönemde, ülkemizi aralarında parçalayan devletler, tüm güçleriyle devreye girmiş bulunuyorlar. Hepsisi bir ağızdan, Kürtlere devlet kurdurtmayacaklarını basbas bağırıyorlar. Birinci hedefleri belli: Güney Kürdistan'daki "devletleşme denemesini" yok etmek. İkinci hedefleri de, en başta Türkiye'deki olmak üzere, İran ve diğer ülkelerdeki Kürt halkının ulusal haklar mücadelesini engellemektir. Kuşkusuz her devletin önceliği değişebiliyor. Bölgesel konjunktür, devletlerin ilişkilerinde ve önceliklerini belirlemede etkili oluyor. Bugün reel olarak baktığımız zaman, Suriye, İran ve dolaylı olarak Irak'ın PKK'ya direkt veya dolaylı destek vermeleri, anlaşılır bir tavırdır. Türkiye ise öncelikle PKK'yı ve Kuzey Kürdistan Hareketi'ni güçsüz düşürmeyi, yenmeyi planlıyor. Bu gerçeği, tüm Kürt örgütleri görebiliyor.

GÜNEY KÜRDİSTAN FEDERE DEVLETİ-PKK ÇATIŞMASININ NEDENLERİ

Güney Kürdistan Güçleriyle PKK arasındaki sorunların birçok nedeni var. Ancak bunları esas olarak iki başlık altında toplamak mümkün.

A) Uluslararası ve bölgesel konjunktürün Kürt Hareketi'ne etkileri.

B) Kürt örgütlerinin ulusal kurtuluş sorununa ve konjonktürel duruma ilişkin farklı tutum ve tavırları. Buna bağlı olarak uluslararası ve bölgesel güçlerin konuşlanmasında yaptıkları tercihler ve bölge devletleriyle olan ilişkileri.

A) Uluslararası ve Bölgesel Faktörlerin Kürt Hareketi'ne Etkileri

Uluslararası ilişkilerde ve Ortadoğu'daki dengelerde meydan gelen değişimler, bunun Kürt Hareketi'ne etkileri, son iki üç yılda Kürdistan'daki gelişmelerde belirleyici rol oynadı. Bunu iyi analiz etmek gerekiyor. Günümüzde dünyanın birçok bölgesinde ve Ortadoğu'da, tıpkı I. ve II. Dünya Savaşı sonrasında olduğu gibi, ekonomik ve stratejik çıkarlara dayalı yeni bir politik düzenleme yapılmaktadır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Sevr Antlaşması'yla Kürt ulusunun hakları uluslararası diplomatik arenaya girdi, ama kalıcı hukuksal ve politik sonuçlara ulaşamadı. İkinci Dünya Savaşı'nda Mahabad Cumhuriyeti, Sovyetler Birliği-İngiltere çatışmasının yarattığı dengelerden ortaya çıktı. Yine Stalin ile Churchill'in petrol üzerindeki gizli antlaşmasından sonra, kanlı bir biçimde yok edildi. Bugün de benzer olanaklar ortaya çıkmıştır, ama ciddi tehlikeleri de içinde barındırıyor. Bugünkü tablo, 45 yıllık "Soğuk Savaş" sonucunun ürünüdür.

Ortadoğu'daki düzenleme, biz Kürtleri direkt ilgilendiriyor, etkiliyor. Çünkü bu bölgedeki düzenleme, petrol ve su kaynakları, Orta ve Uzak Asya'da ulaşan ticaret yolları, yine Asya ve Kafkasya'nın petrol ve doğal gazını Batı'ya taşıma planları belirleyici önem taşımaktadır. Petrol ve önümüzdeki yüzyıla damgasını vuracak olan su kaynaklarının önemli bir bölümü Kürdistan'da bulunuyor. Yine Kürdistan, Büyük İskender seferinden bu yana, Avrupa ve Asya arasındaki ekonomik, ticari ve askeri trafiğin önemli bir geçiş yolunu oluşturuyor. Bugünkü olaylarda da aynı stratejik önem rol oynamaktadır. Ortadoğu'daki olaylara kaba bir göz atıldığında, Kürdistan'ın merkezini oluşturduğu uluslararası ve bölgesel güçler arasında, gizli-açık, büyük bir "kurtlar sofrası savaşı"nın meydana geldiğini herkes çok kolaylıkla saptayabilir.

Ortadoğu gibi oldukça karmaşık bir bölgede politika yapmak kuşkusuz zor bir iş. Kürt örgütleri, uluslararası etkiyi, bölgesel faktörleri, ekonomik ve stratejik çıkar ve ilişkileri; özetle Ortadoğu'ya ve Kafkasya'ya ilişkin her şeyi hesaba katarak, aritmetik ve geometrik etkilerini gözönünde bulundurarak politikalarını saptamak zorundadırlar. Bunu yaparken, Kürdistan'ın dört bölge devleti arasında bölünmüşlüğü ve bu devletlerin farklı politikaları işi daha da zorlaştırıyor. Kürt örgütleri, coğrafik ve lojistik nedenlerle zorunlu olarak Kürdistanı işgal altında bulunduran bölge devletleriyle ilişki kuruyorlar. Ortadoğu'daki her şey bir yanıyla aynı zamanda da uluslararası olduğu için, bölgedeki uluslararası güçlerle de ilişki kurmaktadır. Bu da ister istemez, çeşitli Kürt örgütlerinin politikalarında, ilişki içine girdikleri uluslararası ve bölgesel güçlerin tavırlarının etkisini ortaya çıkarıyor. Bunu önlemek mümkün değildir. Kürt Ulusal Hareketi, FKÖ benzeri ulusal bir üst örgütten yoksun olduğu için, ortak ulusal politikalar da saptanamıyor. Yurtsever örgütler, kendi ideolojik-politik tercihlerine göre, ilişkiler içine girince ve buna uygun tutumlar sergileyince, tavır farklılığından kaynaklanan çelişki ve çatışmalar ortaya çıkabiliyor. Güney Kürdistan Güçleriyle PKK arasındaki gerginliğin kökeninde ağırlıklı bu neden yatmaktadır. Ancak bu, iddia edildiği gibi tek yanlı değildir. Yani sadece Güney Kürdistan yurtsever güçlerinin Müttefik güçlerle ve Türkiye'yle var olan ilişkileri sorun yaramıyor. Aynı ölçüde PKK'nın da bölgesel güçlerle var olan ilişkileri sorunların doğmasında büyük rol oynuyor.

Bölgede iddia edildiği gibi bir emperyalizm/anti-emperyalizm saflaşması da yoktur. Böylesi görüşler, soyut ideolojik yorumların ötesine varmıyor. Bölgede, güçlerin 1991'deki 2. Körfez Savaşı'ndan bu yana takındıkları tavırları ve konuşmaları incelendiğinde,

tutarlı emperyalizm/anti-emperyalizm çatışmasının olmadığı çok net görülecektir. Bölgedeki en bariz politik tutum İran'ındır. O da, Ortadoğu'da bölgesel hegemon devlet olma amacına yönelik, İslamı kendisine ideolojik malzeme seçmiş göreceli anti-amerikanacı bir tutumdur. İran'ın politikasını anti-emperyalizm olarak değerlendirmek, büyük bir safdilliktir. Kürt yurtsever güçleri, zorlama ideolojik yorumlarla İran'ı kendilerine müttefik seçme gafletine düşmemelidirler. İran'ın Türkiye'ye karşı politikası, bölgesel hegemonyayla ilgili bir tutumdur. Ötesine varmaz. Kendi ülkesinin Kürt liderlerini "saray entrikalarıyla" yok eden ortaçağ gerici mollalar, sosyalistlerin ve özgürlük isteyen Kürt ulusunun dostu olmazlar. Engizisyon dönemi dinci politikaların özlemcileri güçlerle yan yana düşmektense, Kürdistan'ın bölünmesinde açık sorumlulukları olmuş ve bugün de, kendi ekonomik ve stratejik çıkarları nedeniyle, sadece kültürel ve siyasi hakların verilmesinden yana olan, fakat Kürdistan'daki statükonun henüz bozulmasını istemeyen Batılı güçleri gözeten politik bir tutum takınmak daha doğru bir tavrıdır.

II. Körfez Savaşı'ndan Sonra Ortadoğu'da Konjonktürel Durum ve Güney Kürdistan'da Devletleşme Süreci

Müttefik Güçlerin, Kuveyt işgalinden sonra Irak'a karşı yürüttükleri savaşın amacı açıklı: Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra petrol bölgesi Ortadoğu'da kontrolü ele geçirmektir. 2. Körfez savaşında, İran pek razı olmasada sekiz yıl savaştığı Irak'a ders verilmesine karşı durmadı ve tarafsız kaldı. Ürdün, Irak'a petrol bağımlılığı ve ekonomik ilişkileri nedeniyle, ABD'nin de oluruyla tarafsız kaldı. Libya, FKÖ ve bazı İslamcı örgütler dışında, tüm Arap ve diğer bölge devletleri Irak'a karşı, ABD'nin saflarında yer aldı.

Kürt Ulusal Hareketi, büyük ölçüde tarafsız kaldı. Bazı örgütler, savaş ve emperyalizm karşıtı tavırları nedeniyle, politik olarak savaşa karşı olduklarını yazılı açıkladılar. Kürt örgütlerinin tavırlarında, kuşkusuz belli farklılıklar vardı.

Savaş, Ortadoğu'da yeni bir güçler ilişkisi yarattı. Bölge devletlerinin ve örgütlerin tutumu giderek ayrışma gösterdi. Bu arada, Ortadoğu'daki sorunlara çözümler de aranmaya başlandı. Ortadoğu Barış Konferansı'yla Arap-İsrail ve Filistin-İsrail sorunu gündemleşti. Bu süreç, yeni ayrışmaları ve saflarda yer değiştirmeyi beraberinde getirdi. Bu halen sürüyor, özellikle Filistin Hareketi'nde.

Savaş, Kürt Ulusal Hareketi'ne direkt Güney Kürdistan'da yansıdı. Savaş sırasında tarafsız kalan Kürt Hareketi, savaşın bitiminde ayaklandı ve Güney Kürdistan'ın büyük bölümü özgürleştirildi. Daha sonra Saddam'ın saldırısı ve büyük göç hareketi oldu. Ardından Birleşmiş Milletler örgütü kararıyla 36. paralele kadar uzayan bölge "güvenlik bölgesi" ilan edildi. Aynı dönemde Kürt liderleri Barzani ve Talabani Türkiye'ye davet edildiler. Böylelikle Türkiye-Güney Kürdistan Hareketi ilişkisi, açık diplomasiyle başlamış oldu. Daha önce İran-Irak ve Irak-Suriye çelişkileri nedeniyle ilişkileri daha çok İran ve Suriye'yle olan Güney Kürdistan yurtsever güçleri, yeni süreçte İran ve Suriye'yle ilişkilerini koparmamakla birlikte, büyük ölçüde Müttefik Güçlerle ve Türkiye'yle ilişkilere yöneldiler.

Güney Kürtlerin birinci derecede Müttefik Güçlerle ve Türkiye'yle ilişki kurmaları anlaşılır nedenlere dayanıyor. Onlar, Kürt sorununu başta BM olmak üzere uluslararası arenaya taşıyarak çözüme politikasını önlerine koydular. BM, Avrupa Parlamentosu, AGİK gibi örgütlerin Ortadoğu ve özel olarak Irak politikalarını gözetererek, eldeki mevziyi adım adım güçlendirmeye çalıştılar. Dünya demokratik kamuoyunun desteğini alarak, demokratik bir seçimle, ulusal bir meclis oluşturdular. Yürütme Organı olan Hükümeti kurdular ve ardından yine dış desteği oluşturarak Güney Kürdistan'da bölgesel fe-

dere bir devlet ilan ettiler. Bütün bunlar Kürt Hareketi için devasa adımlardır. Bunu görmemek siyasi körlüktür. Bu gelişmelere dudak büken, bunları "Çekiç Güç"ün gölgesinde değersiz, kişiliksiz adımlar olarak tanımlayan" bazı zavallılar var. Üzücü olan, kimi Kürt politikacıları, Kürt örgütleri de bu koroya katılıyorlar. Güney Kürdistan'daki devletleşmeye düşmanlık ediyorlar. Güney Kürdistan'daki "devlet ve demokrasi deneyimini" olumlu gören örgüt ve kişiler ise, KÜRDİSTAN FEDERE DEVLETİNE karşı yapılan propagandaların etkisinde kalıyor ve politik bir çekingenlik gösteriyorlar. Buna son verilmelidir. KÜRDİSTAN FEDERE DEVLETİ oluşumu kararlılıkla savunulmalıdır. Eğer uluslararası ve bölgesel bir altüst oluşun kurbanı olmaz ve kesintiye uğramazsa, Güney Kürdistan'da bir KÜRT DEVLETİ oluşmaktadır. Bu devlet, Irak'ın bugünkü teritoryal sınırları içinde olsun veya başka biçimde gelişsin, öyle anlaşılıyor ki, laik bir burjuva demokratik devlet olarak Ortadoğu'nun siyasal coğrafyasında yerini alacaktır. Çevresindeki devletlerden kat kat daha ileri, burjuva demokratik bir devlet...

Bölgedeki tüm siyasi güçler, Kürt sorunuyla ilgilenen tek tek insanlar, ve en önemlisi de, tüm Kürt örgütleri bu konuda tavırlarını netleştirmelidirler.

GÜNEY KÜRDİSTAN'DA SEKULAR BURJUVA DEMOKRATİK BİR KÜRT DEVLETİNİN OLUŞUMUNDAN YANA MIYIZ? KARŞI MIYIZ? Bu soruya net yanıt verelim. Ayrışma olacaksa öncelikle bu soruya verilen cevaplarda olmalıdır. Biz böyle bir devletin oluşumunu Kürt Hareketi açısından tarihi bir gelişme olarak görüyoruz. Karşı tutumlara vereceğimiz haklı cevaplarımız var.

Güney Kürdistan devletini, Türk silahlı kuvvetlerin işbirlikçiliğiyle manüpile etmeliyim. Bu siyasi bir tutum olmaz. Başkaları da kalkar, bir diğeri İran'ın, Irak'ın bilmem daha kimlerin işbirlikçisi ilan eder. Kaldı ki bu kanıtla sahiptirler. Böyle bir tutum, soruna çözüm getirmez. Bu sadece, Kürt Hareketi'nin bir talihsizliği olan, ülkesini işgal altında tutan diğer bir devletle ilişki kurma "zorunluluğunu", bu ilişkiyi "kaşımak" olur. Bu ilişki eşelenmeye başlarsa, hemen hemen tüm Kürt örgütlerinin "altı ıslak çıkar". En başta da, binlerce gerillayla zorlu bir mücadele sürdüren ve mücadele alanını çevreleyen coğrafyadan lojistik destek almak zorunda kalan örgütlerin ilişkileri ayyuka çıkar.

Soruyu Kuzey Kürdistan açısından da yöneltelim. Böylelikle Kürt Hareketi'nin birçok kimse tarafından anlaşılamayan kendisine özgü özelliklerinin yarattığı zorluklar, bazen paradoksa dönüşen tutumlar biraz daha netleşir. Bu soru ve yanıtlar, Güney Kürdistan Güçleri-PKK gerginliğine vereceğimiz cevapları da anlaşılır kılar. O da şudur: Güney Kürdistan'daki devletleşmeye evet derken, Kuzey'de bugün, daha çok gerilla hareketinden dolayı PKK'nın sürükleyicisi görüldüğü mücadeleye ne diyoruz? Biz her Kürt yurtseveri gibi buna da açık evet diyoruz ve TC'nin Kürt halkına karşı yürüttüğü terör ve imha savaşına karşı yurtseverlerin birliğini savunuyoruz. PKK politik mücadelede, demokratik, toleranslı, çoksesli ve katılımcı bir anlayışı öne çıkarırsa, hem çok kısa sürede Kuzey Kürdistan yurtsever güçlerinin birliği yolunda daha somut adımlar atılabilir, hem de Güney Kürdistan-PKK gerginliğinin yarattığı olumsuzlukların giderilmesi mümkün olur.

Ortadoğu'da Uluslararası ve Bölgesel Güçlerin Sıfışması

Ortadoğu'daki koşullar, devletlerin ilişkileri sürekli bir değişme halindedir. Bölgede politik istikrarsızlık egemen. Gerçi ABD, Körfez Savaşı'yla kontrolü ele geçirdi, ama tüm gelişmeleri belirleyemiyor. Şu anda bütün dikkatler Ortadoğu barış görüşmeleri üzerinde toplanmış bulunuyor. Öyle görünüyor ki, Arap-İsrail çatışması ve Filistin sorunu bir "çözüm" ulaştırılmadıkça, bölgenin diğer sorunlarına el atılmayacak. Irak ve Kürt sorunu, askıda tutulan sorunlardandır. Bölgenin politik gündeminin en önemli ko-

nularından biri de, İran ve bu devletin desteğinde gelişen fundamentalist İslamcı harekettir.

Ortadoğu'da bir saflaşma gözlenmektedir. Bu, iki yönlü gelişiyor. **Birincisi**, Batı Avrupa, Japonya ve Rusya'nın desteğini alarak ABD'nin geliştirdiği konseptlerdir. **İkincisi** ise İran'ın başını çektiği İslami güçlerdir. Basın, Tahran Yönetimi'nin bölge politikasını yeniden belirleyerek, bundan böyle Lübnan Hizbullahı'nı ve diğer İslamcı örgütleri Ortadoğu'daki Amerikan çıkarlarına ve İsrail-Filistin barışına karşı harekete geçireceğini yazıyor. İran'ın hedefi, başta ABD olmak üzere sanayileşmiş kapitalist ülkeler tarafından Ortadoğu'da dikkate alınması ve bölgesel bir güç olarak kabul edilmesidir. İslam, İran için, tarihi geçmişi olan Pers hegemonyası emellerini örten ideolojik bir söylemdir. Bir konuda net olmak gerekiyor: İran-ABD çatışması, emperyalizme karşı mücadele değildir. Ortadoğu'da demokratik, devrimci bir gelişmenin dinamiği hiç mi hiç değildir.

Marksist örgütler, bölgedeki politikaları etkileme gücünde değiller. Emperyalizme karşı tavırları, genellikle onları İran çizgisinin paraleline düşüyor. Filistin sorununda bunu görüyoruz. Marksist liderlerden G. Habbaş ve N. Havatme, İslamcı HAMAS'la aynı çizgide görünüyorlar.

Suriye, ilişkilerini iki kutuplu sürdürerek, İsrail'in işgal ettiği Golan Tepelerini geri almaya, tarihi bakımdan Suriye'nin bir parçası olarak görülen Lübnan politikasını hayata geçirmeye ve Türkiye'yle var olan su vb. sorunları kendi lehinde belli bir sisteme kavuşturmaya çalışıyor. Bir zamanlar birlik yapmaya çalıştıkları Irak'ın geleceği de Suriye'yi yakından ilgilendiriyor. Suriye, İslami ve diğer örgütlerle ilişkilerini bu düzlemde sürdürüyor. Arap devletleri içinde Mısır'ın yanı sıra, sivil demokratik toplum biçimine en yakın olan Suriye'nin politikalarında, daha çok Batı Avrupa'yla ilişkilerini güçlendirme eğilimi görülüyor. Golan Tepeleri ve İsrail'le barış sorununda olumlu ilerleme sağlanırsa, Suriye'nin Batı'yla ilişkileri hızla gelişir. Bu ay yapılacak Clinton-Esad görüşmesinin de Ortadoğu'da önemli etkileri olacak.

Ortadoğu'nun önemli dinamiklerinden biri olan Filistin Hareketi de, iç sancılı olsa bile, politikasını netleştirdi. Körfez Savaşı'nda Irak'tan yana tavır alan Arafat ve FKÖ, politikasını değiştirdi. Önce Batı konseptleriyle uyumlu olan Ortadoğu Barış Konferansı'na katıldı, ardından da İsrail'le direkt ikili ilişkiler kurdu. "Gazze-Eriha Planı" görüşmeleri sürüyor. Süreç sancılı ilerliyor, pürüzler var. Bu doğaldır. En kötü barışı bile gerçekleştirmek savaş yapmaktan çok çok zordur. Ancak bu planın uygulanacağına kesin gözüyle bakılabilir.

Ortadoğu'daki bu siyasi tabloda Kürtler ne yapıyor? Kürt örgütlerinin tavırları farklılıklar gösteriyor. Güney Kürdistan yurtsever örgütleri, politikalarını netleştirmişler, adım adım ilerliyorlar. Güney Kürtlerinin politikaları, tıpkı FKÖ'nünkü gibi Batı konseptleriyle uyumludur. İran Kürdistanı yurtsever örgütleride benzer bir politika izliyorlar.

Kuzey Kürdistan yurtsever örgütlerinin tavırları bütünlük göstermiyor. Özellikle Ulusal Hareket'te ağırlıklı etkisi olan PKK'nin tutumunu saptamak güçtür. Bir yanıyla, Ortadoğu'da "emperyalizme karşı duran tek bağımsız, sosyalist, ulusal kurtuluş örgütü" olduğunu söylüyor. Batı konseptlerine karşı tavır alıyor. İdeolojisi ve politikası nedeniyle emperyalist dünyanın kendilerine karşı tavır takındığını belirtiyor. Diğer yandan, PSK'yla imzaladığı, Hevgirtin-PDK'nın da desteklediği Ortak Protokol'de olduğu gibi, Ortadoğu konjonktürüne büyük ölçüde denk düşen öneriler paketini ileri sürebiliyor. PKK-PSK Protokolü'nde, *Federasyon* önerisi dışında, ileri sürülen istekler Kürt sorununun çözümü yolunda ciddi bir politik konsept olabilir. Böyle bir öneriler paketi, Batı dünyasından da destek alır. Okuyucuya sunduğumuz iki görüşün de altında PKK'nın, üs-

telik bu partinin politikalarında belirleyici olan Sayın Abdullah Öcalan'ın imzası bulunuyor. PKK için hangi politika öne çıkacaktır. PKK'nın dostlarının ve dünya demokratik güçlerinin tavırları da, bu ikircimli tutuma göre değişiyor. Örneğin Mart ayında tek yanlı ateşkes ilan edilip, sözünü ettiğimiz Protokol ilan edilince, deyim yerindeyse dünya PKK'ya ve diğer Kuzey Kürdistan örgütlerini izlemeye aldı. Yaz aylarından itibaren, olumlu beklenti bu kez tersine dönüştü. Güney Kürdistan'la PKK'nın ilişkisi de aynı seyri izledi. PKK-PSK Protokolü yayımlandıktan sonra, Güney-PKK ilişkilerinde de ihtiyatlı bir bahar havası dönemi başladı. Eylül ayından bu yana ilişkiler yeniden sertleşti. Bu inişli-çıkışlı gelişme okuyucunun dikkatini çekmiştir.

Kürt Hareketi, Ortadoğu'daki güçlerin saflaşmasında yerini nerede saptamalıdır? Bu sorunun muhatabı daha çok Kuzey Kürdistan Ulusal Hareketi'dir. Örgütler politikalarını netleştirmelidir. Günöbirlik tavırlar, bölgesel gelişmelerde bizi politik taraf olmaktan alıkoyar. Çünkü uluslararası ve bölgesel güçler, en az birkaç onyılın düzenlemelerini önlerine koymuş bulunuyorlar. Şu da iyi bilinmelidir: Bugünkü olanaklar her zaman oluşmaz. Ortadoğu'da politik statüko yeni dengelerine oturursa, bir daha devreye girmek bugünkü kadar kolay olmaz. Bu sorumluluk öncelikle PKK gibi, deyim yerindeyse "sırtında yumurta küfesi olan" partiye düşer. Bu dönem politik olgunluğa her zamandan çok ihtiyacımız var.

Bu konuda, yavaş da olsa biçimlenen politik tutumlar var. Hevgirtin-PDK'nın politik belgeleri ve açıklamaları okunduğunda, bu politikayı saptamak mümkün. Dünyanın ve Ortadoğu'nun politik realitesiyle uyumlu görüş ve öneriler oluşturmaya çalışıyorlar.

Günümüzde Kürt Hareketi'nin talepleriyle Batı'nın konseptleri birbirine daha yakın görünüyor. En doğru politik tutum, Kürt sorununu mümkün olduğunca *enternasyonalize* etmektir. Bölge devletleri, Kürt Hareketi'yle taktiksel ilişkiler kursalar bile, Kürt sorununu adil, politik bir çözüme ulaşmasını asla istemezler. Bunu sürekli engelleyecekler. Kanımızca Kürt Hareketi, bağımsız ve kişilikli biçimde dönemsel politikalarını belirlemeli, tercihini yapmalıdır. Kürt örgütleri, doğal olarak bölge devletleriyle de karşılıklı çıkarlara dayalı dengeli ilişkiler kuracaklar. Her şeyden önce coğrafi komşuluk bu ilişkileri zorunlu kılmaktadır. Ancak asıl müttefiklerini seçmeli ve buna uygun ilişkiler geliştirmelidirler.

Kürt Hareketi, bu konularda politikasını netleştirirse, bölgesel ilişki ve çelişkilerin kendi iç çelişkilerine yansımaları, sorun yaratması büyük ölçüde önlenir. Sorunlar olsa bile, bunlar mücadeleye ilişkin düşünsel anlayış farklılığından kaynaklanan sorunlar olur ve derin çatışmalara neden olmazlar. İdeoloji ve politik program farklılığından kaynaklanan tartışmalar, sınırları iyi tespit edilirse, yararlı hatta zorunlu tartışmalardır. Çünkü biz, politik ve düşünsel pluralizmi esas almıyoruz.

B) Güney Kürdistan-PKK Anlaşmazlığında Örgütlerin Anlayış Farklılığının Rolü

Yukarıda Ortadoğu'daki konjonktürü ve politik saflaşmayı değerlendirirken, Güney Kürdistan yurtsever güçleriyle, PKK arasındaki farklılıkları vurguladık. PKK'nın bölgedeki ilişkilerini fazla tartışma gereğini duymuyoruz. Okuyucunun bu konuda gösterdiği dikkati anlayacağı inancındayız. Ancak şunu söyleyelim: PKK'nın ilişkileri ile Güney Kürdistan konsepti birbirine ters düşüyor. Eğer PKK ve Güney Kürdistan güçleri dikkatli olmazsa, karşı karşıya gelmek her zaman mümkündür.

Biz olayların takvimi üzerinde durmayacağız. Bunu belki bir başka çalışmada okuyucuya sunmak gerekecek. Çatışmalara ana kaynaklık eden bir konuya değineceğiz. Samiyorum konunun anlaşılması için bu yeterli olacak.

PKK Yönetimi, 1992 baharından bu yana, yayınlarında, Kürdistan'daki seçim'e, Meclis ve Hükümet'in oluşturulmasına ve en son olarak Federe Devlet'in ilan edilmesine sistemli bir biçimde karşı çıktı. Görüşlerinden alıntı yapmaya gerek yok. Yurtsever kamuoyu yayınları izliyor.

Şu soruları yöneltmek gerekiyor: Güney Kürdistan'da, İslam Partisi'nden Komünist Partisi'ne kadar, tüm siyasi partilerin katıldığı bir seçimin yapılmasına neden karşı çıkılıyor? Ulusal bir Meclis'in ve Hükümet'in kurulmasına, Federe Devletin ilan edilmesine neden karşı çıkıyorsunuz?

Güney Kürdistan'daki bu devasa politik adımlarla ilgili PKK'nın görüşlerine yakın yayınlara yansıyan küçültücü, aşağılayıcı görüşleri, insan sonuna kadar okuyabilmekte zorluk çekiyor. Açıkça söyleyelim, bazı yazıları okurken, onu yazanın Kürt ulusunun yaşadığı acıları içinde duyup duymadığını kendi kendime sorma ihtiyacını duyuyorum. Sözümona ideolojik kararlılık ve "gözükaralık", hiç kimseye Güney Kürdistan Hareketi'ni bu kadar karalama, aşağılama hakkını vermez. Bu Hareket'in mayasında Halepçe var. Bu Oluşum'un temelinde, Saddam'ın evlerinden topladığı ve halen kendilerinden haber alınmayan 160 bin yiğidin kanı ve anısı var. Lütfen kalekimizi vicdanımızla gemleyelim. Politik dürüstlük, ahlak ve vicdan önde tutulursa, Kürt Hareketi'nin tüm sorunlarına çözümler bulunabilir.

"Güney Kürdistan Hükümeti PKK'ya düşmanlık ediyor" deniliyor. Gerçeği yansıtmıyor, ama diyelim ki, Güney güçleri düşmanlık ediyor. Peki PKK ne yapıyor? Bir saatliğine veya beş satırlık yazıda olsun, PKK Yöneticilerinin Güney Kürdistan'daki siyasi gelişmelerle ilgili olumlu ve dostça düşündüğünü ve yazdığını gösterebilir miyiz?! Soruya kendim yanıt vermek istemiyorum. Cevabı okuyucunun kendi sağduyusuna bırakıyorum. PKK'lı dostlarımız şunu bilmeli: Siz onlara hiç dost olmadınız ki onlar size düşmanlık etmiş olsun! Güney Kürdistan Güçleriyle ilgili en insaflı tanımlamanız "ihanet" ve "ihanetçilik" oldu.

PKK yöneticileri neden başından itibaren Güney Kürdistan'daki oluşuma, "devlet ve demokrasi denemesine" karşı böylesi olumsuz tavır takındılar?

Bu soruya iki yanıt verilebilir. **Birincisi;** Güney'deki gelişmelerle ilgili ideolojik tutumlarından kaynaklanıyor. Güney'i başından itibaren "emperyalizmin üssü" olarak görüyorlar. Perinçek ve benzerleri gibi, "ABD ve Batı Avrupa'nın desteğinde kurulacak bir Kürt Devletinin ikinci bir İsrail olacağını, Ortadoğu'nun kalbine saplanmış karşı devrimci bir hançer olduğu" tespitleri var. Bunun için düşmanlık ediliyor. Yayınlarda Güney'le ilgili yazılarda benzer görüşlerin kokusu geliyor. Ortadoğu politik konjoktürüne ve Kürdistan sorununun tarihi, sosyal ve politik gerçeklerine uymayan: Aynı zamanda Marksist görüş ve tahlillere de ters düşen bu iddialarla tartışmaya devam edeceğiz. Özgürlük mücadelesi veren bir ulusun devrimcilerinin, ulusal devlet kurulmasına karşı çıktıkları, herhalde yakın tarihte ilk olarak biz Kürtler arasında görülüyor. Böylesi yanlış görüşlerin Kürt Ulusal Hareketi'ne verdiği zararları açığa çıkarmaya çalışmalıyız. Kuşkusuz dostça. Kürt halkı için var olan kimi tarihi fırsatlar kaçırıldıktan sonra, niçin kaybettiğimizi tartışmaktansa, şimdi birbirimizle dostluğu elden bırakmadan "uğraşmak" daha iyi olur.

PKK'nın Güney Kürdistan'daki siyasi oluşumu reddetmesinin **ikinci** nedeni, ilişki içinde olduğu bölgesel güçlerin tavırlarını gözetmiş olmasından kaynaklanabilir. Örgütlerin tavırlarında bölgesel güçlerle var olan ilişkilerinin etkisini saptamak güçtür, tabii. Ayrıca spekülatif bir konudur. Biz böyle bir olasılığı düşünürüz. Muhatabı reddeder. Doğru olan, bu konuyu okuyucunun yorumuna bırakarak geçmektir.

Toparlarsak, ister ideolojik nedenlerden kaynaklansın ister başka nedenlerden, Gü-

ney Kürdistan'a karşı yürütülen düşmanca politikanın izahı yoktur.

Şunu da eklemekte yarar vardır: *PKK'nın sınır boylarında üslenmeyi dayatması, Güney Kürdistan Federe Devleti'nin hükümranlılığını kabul etmemesi, yaptığı anlaşmanın gereğini yerine getirmemesi, Güney Kürdistan'daki varlığıyla ilgili her iki tarafın da zarar görmeyeceği ortak çözümlerin bulunmaması, Güney güçlerini zor durumda bırakıyor.* Hatta onları Türkiye'yle daha kapsamlı ilişkiler kurmaya zorluyor. PKK da zorlandıkça başka olumsuz ilişkilerin etkisine girer. Her iki yönüyle de Kürt Hareketi zarar görür.

Öncelikle Güney Kürdistan'daki Federe Devlet'le ilgili net bir politika geliştirmeliyiz. Daha doğrusu, PKK bu konudaki politikasını gözden geçirmelidir. Bu oluşum kabul edildikten sonra, yapılacak eleştirilerin bir anlamı olur. O zaman, Kürdistan'da aşiretçilik, şeyhlik, ağalık vb. geri toplumsal ilişkilerin, eleştirilerin ve bunların politikaya, Kürdistan'daki demokratikleşmeye etkileriyle ilgili görüşlerin bir değeri olur. Ciddiye de alınır. Sadece toplumsal sorunlarla ilgili değil. Çağdaş bir politik ve hukuk sisteminin kurulması, modern ve demokratik bir devlet yapısının ortaya çıkarılması için tüm Kürt örgütleri görüş ve önerilerini sunarlar. Sunuyoruz da. Ama o devleti, devletleşmeyi kendimizin kabul ederek.

Kürdistan yurtsever güçleri arasında olumlu ilişkiler gelişirse, güven ortamı oluşursa, giderek Ortadoğu'da uluslararası ve bölgesel güçlere tümüyle endeksli olmayan politik tutumlar geliştirmenin olanakları ve gücü de oluşur. Bu da yurtsever güçlerin birlik oluşturmalarına ve tutarlı ulusal politikalar geliştirmelerine bağlıdır. Bunun olanakları vardır.

Onun için: "Birakuji değil", kardeşlik, ulusal birlik ve bütünlük!

Şu sıralar TC'nin boy hedefi haline getirilen ve şehit gazetecilerin şahadetiyle direnmeye devam eden Özgür Gündem'den, Güney Kürdistan'daki beş duyumuzla tanık olduğumuz güzel gelişmelerin de yazıldığı haber ve dizi yazılar bekleriz. Özgür Gündem çalışanları şunu iyi bilmeli: Güney Kürdistan'da her şey sunduğunuz gibi kapkara değildir. Güzeli yazabilmek için, güzel görebilecek göze, kalbe sahip olmak gerekir. İster kalemiyle, ister silahıyla savaşsın, benim kitabımdaki ÖZGÜRLÜK SAVAŞÇILARI güzeli gören kalplere ve gözlere sahiptirler. Yazıma Özgür Gündem için bir çağrıyla son vermek istiyorum. Özgür Gündem'in Kürt Hareketi'nin iç sorunlarıyla ilgili politikasından memnun değiliz. Ama Kürt halkının her türlü hakkını gasp eden Türk devleti, Özgür Gündemi yok etmeye çalışıyor. Bunu protesto ediyorum. Türk yurtseverleri Özgür Gündem'le dayanışmaya çağırıyorum. Gerçek demokrat olmak, sevmediğinizin, karşıtınızın haklarını da en az kendinizinki kadar savunmayı gerektirir.

Not: Sayın J. Rojdar'ın, Hevdem'in 2. sayısında "PKK'nın Güney Kürdistan Politikası ve Düşündürdükleri" başlıklı bir yazısı yayınlandı. Makalede birçok olay yazılıyor, önemli bilgiler var. Ancak bazı yerlerde, gereksiz kimi polemiklerin yapılmış olması, eleştirinin yapıcılığını ve öğreticiliğini zayıflatıyor.

Hevdem dergisinin işlevine önem veriyorum. Hevdem, Kuzey Kürdistan'da düşünsel ve politik çoğulculuğun sözcülüğünü yapmak amacıyla. Sayın J. Rojdar başta olmak üzere, derginin tüm çalışanları bu amaç için çaba gösteriyorlar. Üstelik bu satırları yazdığım şu saatlerde, Hevdem'in Yazı İşleri Müdürü Sayın Ergün Gümgüm hapisanede bulunuyor. Özgür Gündem, Azadi, Medya Güneşi, Newroz, Newroz Ateşi ve diğerlerinin tutuklu çalışanları gibi.

Aynı konuda yazarken, daha önce çıkan makaleyle ilgili görüşümü öze ifade etmekte yarar görüyorum.

Türkiye’de Hak ve Özgürlükler Sorunu KÜRTLERİN ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ VE DEP

(III)

NİÇİN DEP? DEP YENİ BİR PARTİ Mİ?

HEVDEM’in 3. sayısındaki yazımda dile getirdiğim gibi, HEP, belirli koşulların bir ürünüydü. Başlangıç evresinde, çok tabii koşullar içinde gelişen HEP’in, saflığını koruması olanaksızdı. Sonuçta da, değişik siyasi-ideolojik eğilimlerin, devletin HEP’e karşı yürüttüğü siyasetlerin etkisi ve HEP’in kendi dinamizminden uzaklaşması, "tabii olan süreçten" sapsması, HEP’in sıkıntılı aşamasını belirledi. Bu sıkıntılı dönem, yoğunluğunu 1992 yılının sonlarında tümüyle hissettirmeye ve dışa vurmaya başladı.

HEP’in sıkıntısının başlıcası, devlet güçlerinin kendisine yönelik olan saldırıları değildi. Başlıca ve en büyük sıkıntısı, kendi içindeydi. Devlet güçlerinin saldırısı, iç sıkıntıyla bütünleştiğinde, HEP, genel ve global siyaset üretemez bir kurum haline gelmeye başladı. Ya da ürettiği siyaset, marjinal belirli bir kesime hitap etmekten öteye geçemedi.

HEP’in kendi yapısallığına bağlı olarak, genel demokratik sürecin genişletilmesi derinleştirilmesinin içinde Kürt sorunu ile ilgili; barışçıl, demokratik, bilimsel, ikna edici ve kendi programına uygun siyaset üretememe aşamasına gelmesi; HEP’in kitlesini de kaybetmesine, değerli kadrolarının partiden uzaklaşmasına yol açtı.

Anayasa Mahkemesi’nde HEP hakkında kapatılma davası açıldığı zaman, parti içi kriz de olduğunca derinleşmişti. HEP yöneticileri yeni arayışlar içindeydiler. Ama, bu arayışlarını somut ilişkilere dönüştürme ve somut açılımlara getirme olanaklarını bulamıyorlardı. Çünkü, HEP’in yönetici kadrosunun sürdürdüğü siyaset ve bu yönetici kadro, kadro üzerinde etkin olan ideolojik-siyasal eğilim dışındaki yurtsever çevreleri, çeşitli ton ve ağırlıklarda karşı almışlar ve yıpratmışlardı.

Bu sürece bağlı olarak, ciddi uzaklaşmalar olmuştu. Bunun için, yeni bir koşulun, barış sürecini başlatacak, ilişkileri yumuşatacak yeni bir gelişmenin ve hem de ilişkilerde kırıcı olan siyasal eğilimin sahiplerinden, gelmesi gerekirdi.

Denilebilir ki, 1993 Mart ayında Newroz öncesinde Kürdistan’da tek taraflı silahlı mücadeleyi durdurma kararı, buzların çözülmesinde bir etken oldu. Bu olay sonrasındaki gelişmeler, hem ülke içinde ve hem de dışında, değişik eğilimlerdeki yurtsever kesimler, siyasal partiler ve kurumlar arasında ilişkilerin yumuşamasına, buzların çözülmesine yardımcı

oldu.

Bu aşamada, yurtsever kesimler ve örgütlü siyasal güçler arasında birçok temel sorun tartışma gündemine girerken; HEP sorunu da ciddi ve ağırlıklı bir sorun olarak gündeme oturdu.

O güne bakıldığı zaman, bir tarafta HEP'in içindeki kesimlerin yeni parti arayışları vardı; diğer tarafta, belirli bir zamandır devam etmekte olan, liberal ve demokrat aydınların başını çektiği bir siyasal parti arayışı sözkonusu idi. Bir yurtsever kesim de, bu arayışları takip etmekte olmalarına rağmen, somut legal siyasal parti çalışmalarına yönelmek durumunda değildi.

1993 Newroz öncesinde, legal siyasal partileşme konusundaki arayışların bir merkezde birleşmesi ve ortak bir momentte buluşması koşulları doğdu. Bu gelişme, siyasi parti sorununu, HEP'in sorunlarının çözümlenmesi, daha doğru ifade ile **HEP'in yeniden reorganizasyonu** sorunu olmaktan çıkarıp, **yeni bir siyasi parti** sorunu haline getirdi. Bunun da, yeni bir aşamayı ve mevcut durumuyla bir olumluluğu ifade ettiği ortadaydı. Ama en önemlisi, sorunun, gereğince ve olumlu bir şekilde kotarılması sorunuydu.

BU AŞAMADAKİ SORULAR VE SORUNLAR CİDDİYDİ

Siyasi parti sorununun Kürtler açısından yeni bir noktaya gelmiş olması, varolan sorunların azaldığı ve çözümlenmesi gerekli olan sorunların, çözümlenmiş olduğu anlamına gelmiyordu. Bu anlamıyla, bu yeni aşama aynı zamanda sorunlu yeni bir **dönemi** ifade ediyordu. Ama, varolan sorunlar, çözülemez nitelikteki sorunlar değildi. Yeter ki, yeni siyasal partiyi kendisi için sorun haline getirenler, bilimsel, objektif davranabilsinler ve geçmişten ders çıkarabilsinlerdi.

Bu aşamanın sorunları genel hatlarıyla sıralanırsa karşımıza çıkan tablo şudur:

HEP, nereden yola çıktı ve nereye geldi? Süreçte HEP neler yaptı, neler yapamadı? HEP ne yanlışlar yaptı ki, yurtsever kesimlerin kendisinden uzaklaşmasını sağladı? En önemlisi, HEP niye krize girdi ve niye uzun bir dönemdir bu krizden çıkamıyor?

Özcesi, HEP deneyinin değerlendirilmesi ve ondan sonuçlar çıkarılması, bu aşamanın önemli sorunuydu. Çünkü, buradan çıkarak yeni, iyi olan, marjinal olmayan, tüm Kürt kesimlerini içinde barındıran; Kürt sorununun çözümünde barışçıl, demokratik, realist ve döneme uygun çözümler üretebilen, projeler yapabilen bir partiye varılabilecekti.

Bu soruyla birlikte, HEP sürecinin çözmediği ve belirsiz bir çizgide tuttuğu sorulara da cevapların bulunması, yeni siyasi parti sürecini aydınlatılabilecekti. Bu anlamıyla, kurulacak partinin ulusal kimliği, partinin kapsayacağı kesimler, parti programı ve işleyiş kuralları; en önemlisi de legal olmayan **örgütlü siyasal güçlerin** bu yeni siyasi legal partiyle ilişkilerinin ne olacağı, üzerinden atlanamaz temel sorular ve sorunlardı.

Yeni parti sürecinde, bu sorular ve sorunlar, "Kürt stiliyle" tartışılmaya başlandı. Sert ve uzlaşmaz ilişkiler sürecinden zemberekten boşanır duruma gelen Kürt örgütlü ve örgütsüz yurtsever kesimleri, "**ince eleyip sık dokuma**" prensibinin dışında, "**sorunları atlayarak ve görmezlikten gelerek**", çözümler üretmeye başladılar.

Bu "zafer sarhoşluğu"na, HEP'in kapatılmayla karşı karşıya olmasından dolayı, yeni kurulacak parti vasıtasıyla devlet hazinesinden yardım alma endişesi de işe eklenince, ortada olan ve üzerinde atlanmaması gereken hiçbir soru gerekli cevabı bulmadı ve temel sorunlar çözümlenmedi: Duygusal iletişimler, kuralsız tartışma ve görüşmeler sonucunda ortaya çıkan; çerçevesi belli olmayan ve duygu sınırlarını aşmayan ortak payda-

lar, hareket noktaları olarak seçildiler. Bu ortak paydalar, doğaldı ki pratikçe yaratılan paydalardı.

GÖRÜNEN KÖY KLAVUZ İSTEMEZ: DEP YENİ BİR PARTİ DEĞİLDİ...

İşler aceleye getirilip, temel sorular ve sorunlar sistemli bir tartışma sonucunda çözümlenmeye kavuşmayınca; geline aşamanın özgün koşullarının belirlenme şansı tanıdığı, yeni siyasi parti sorunu, gerilere itildi. "Görünen köy kılavuz istemez" misali oluşan yeni parti, DEP, nitelik olarak HEP'in devamından öteye geçemedi. Sadece vitrinde bir değişiklik yapılmış oldu! Böylece de, HEP'in gerçek bir reorganizasyonu bile olmayan, belirli kadro ve yurtsever kimselerin HEP'e taşınması operasyonu gerçekleşmiş oldu.

Oysa, işi yakından takip edenler ve demokratik bir siyasi partinin nasıl olacağını bilen tecrübe sahipleri, bu vitrin değişikliğinin yanıltıcı olduğunu, çok iyi görebiliyorlardı. Bir dönem sonra da, DEP sürecindeki kadrosal çözümlenme; parti üzerinde hegemonya kurmak isteyen -doğrusu kuran- otoriter Kürt kesimin liderinin DEP yöneticilerine, milletvekillerine pervasız bir biçimde saldırıya geçmesi sonrasında, ciddi istifaların gündeme gelmesi de, bu gerçeği yüksek sesle dile getiren olgu oldu.

Haklı olarak sorulacaktır ki, "DEP, niye yeni bir parti değil de, HEP'in devamı bir partidir?". Bu soruya, DEP'in yapısal özelliklerinin analizi ve HEP'le yapacağımız karşılaştırma ile cevap bulabileceğimizi düşünüyorum.

HEP için yazılı hale getirilen program ve tüzüğün yaşamda geçerli olmadığı; HEP'i güden başka iki program ve tüzüğün olduğu, sağduyulu Kürt kesimleri tarafından hep ileri sürüldü. Daha sonraki dönemlerde de, HEP'in yöneticilerin bir kesimi de bu gerçeği kabullendiler.

Bu iki program ve tüzükten biri, geleneksel sosyal yapımızın belirlediği program ve tüzük; ikincisi de, HEP'i güden ideolojik-siyasal örgütlü gücün program ve tüzüğüydü. DEP, bu yanlıştan sakınarak ve uzaklaşarak, yeni olabilirdi. Dolayısıyla, DEP için yeni ve kendi çizgisinde olumlu bir program yazılmış olmasına rağmen, kısa süredeki pratiğinde, DEP içinde, yazılı programın önemli olmadığı ve tabii tüzüğün hiç mi hiç önemli olmadığı açığa çıktı. Tabii bu sefer, DEP'i güden iki program ve tüzük değil; esas olarak geleneksel olanla, dominant ve hegemonyacı olan Kürt kesimin programı ile birlikte, DEP'le Kürt sorununu kotaracağını hayal eden örgütlü Kürt kesimlerinin sağdan soldan kemirdiği program ve tüzükleri var.

Benim düşünceme göre, bu noktada işler daha karmaşık hale geldi. Ama, "kurt dumanlı günü sever" misali pusuda bekleyenler, bununla bir şeyleri kotaracakları umudunu kesmiş değiller. Belki de haklıdırlar! Demek ki, DEP de, bağımsız ve özgür hareket eden bir parti olmaktan uzak. Belirli örgütlü kesimlerin ve özellikle de otoriter eğilimli siyasi çizginin güdümünde bir parti olmaya mahkum olmuştur.

HEP, ulusal kimliği karmaşık olan, Türk ve Kürtlerin siyasi partisi diyebileceğimiz bir partiydi. DEP de, ulusal kimlik sorununu baştan çözemedi. DEP de, gövdesiyle, tümüyle Kürt ve beyniyle Türk perspektiflerinin de karmaşasına sahip bir parti niteliğine sahip. HEP'te olduğu gibi, DEP'te de bir "köşe dönmece" oyunu oynanmakta ve kendi kendini aldatma süreci devam etmektedir. Tüm Türkiye insanı, DEP ve DEP gibi partilerin, iki halkın ortak partisi olamayacağını biliyorlar, yapısal karakteri de bunu açıkça gösteriyor. Nitekim Türk kesimlerinden ciddi bir katılımın olmamasının nedenlerini burada görebiliriz. Bizler de bunu çok iyi biliyoruz. Ama, bir tiyatro oyunu oynamaktan da

geri durulmuyor.

HEP, tüm Kürt yurtsever kesimlerinin partisi değildi. HEP, örgütlü ve hegemonyacı bir Kürt kesimi ile, bağımsız çok küçük bir yurtsever kesim ve bazı Türk solcu kesimlerinin de partisiydi. DEP yönetici ve kurucuları arasında DEP'in, "**Kimlerin partisi olduğu ve nasıl bir parti olduğu?**" konusunda görüş birliği yoksa da, doğru olan ve kuruluşundan sonra somutlaşan durum şudur: DEP, esas olarak Türk ve Kürt örgütlü, örgütsüz solcuların ve küçük bir bağımsız yurtsever kesimin partisidir. Esas karakteri de, DEP'in solcu bir parti olmasıdır.

Sonuç olarak DEP'in bütün Kürt yurtsever kesimlerini kendi bünyesinde toplama iddiası taşımasına rağmen, pratikte bunu gerçekleştiremediği görülmektedir. DEP, "**Kürt işçisi, köylüsü, ağasıyla, ticaret erbabıyla, dincisiyle ve solcusuyla herkesi birleştirilmesi gerekirken**", siyaset sahnesinin görünen bazı yurtsever kişi ve kesimler dışında ağırlıklı olarak solcu kesimin partisi olmaktan öteye geçememiştir.

Tabii ki DEP'in bütün bu kesimlerin eşit, genel ve bütünlüklü demokratik işleyişe sahip partisi olması da büyük bir başarı olacaktı. Ama, ne yazık ki, bu da başarısız oldu. DEP, otoriter eğilimlerin egemen olduğu, bundan dolayı da diğer Kürt kesimlerini bünyesine alamayacak olan bir siyasi partiye dönüştü.

DEP, program ve tüzüğünün hazırlanmasından sonra, parti organları, yöneticileri ve genel başkanının tespiti aşamasında, Ş. Elçi'nin de içinde bulunduğu liberal demokrat yurtsever kesimin DEP'ten ayrılmaları her ne kadar Ş. Elçi'nin genel başkan olmaması kısır noktasında düğümlenmeye ve tartışılmaya çalışılmışsa da; gerçek nedenin, DEP'in niteliği, yapısı ve "nasıl bir parti olunması gerektiği", "kimlerin partide yer alacağı" sorunlarında, anlaşmanın sağlanmaması olduğunu saptıyorum.

Bu gerçeği, objektif davranan unsurlar ve kesimler de dile getirmekten geri durmamışlardır. Ama, günü kotarmak isteyenler ise, değirmenle uğraşacaklarına, teferruatıyla uğraşmayı yeğlemişlerdir. Bugün de, bu konuda "at izi ile it izinin" karıştırılmakta olduğu açık...

Ş. Elçi'nin içinde bulunduğu yurtsever çevrenin, esas meselelerin ötesinde, tali bir meseleyle yargılanmaya çalışılmasının büyük bir talihsizlik ve sürecin tanımlanmasının önünde de ciddi bir engel olduğunu da düşünüyorum. Bunun için de, "eğri oturup doğru konuşalım" diyorum. Eğer böyle yapmazsak, boşa kürek sallamaktan öteye bir şey yapmadığımızı göremeyiz.

Ş. Elçi ve arkadaş çevresinin DEP sürecinden ayrılmasını, o aşamada olduğu, bugün de anlamlı buluyorum. O kesimin, DEP'ten uzaklaşmasının, DEP'i otoriter özelliklere daha da yaklaştırdığını; bağımsız ve özgür kişiliğini ortadan kaldırdığını düşünüyorum.

DEP'in HEP'ten farklılaşmasının, değişik Kürt kesimlerinin ve özellikle de liberal demokrat kesimlerin parti bünyesinde yer almasıyla olanaklı olduğu da değerlendirme dışı tutulamazdı... Ama, ne yazık ki bu fırsat kaçırıldı. Bunun yanında düşündüğüm başka bir şey var, o da; Ş. Elçi'nin de içinde bulunduğu yurtsever kesim ve diğer liberal demokrat kesimler DEP'te yer almış olsalar bile, bu birlikten fazla uzun ömürlü olmayacaktı. Çünkü, bizim ülkemizde de otoriter, anti-demokratik ve diktatoryal merkezci eğilimlerle; liberal demokrat, özgür düşüncüyü benimseyen ve özgür piyasa ekonomisini savunan kesimlerin varlığı bir gerçektir.

Bu kesimlerin, uzun bir dönem aynı partide birlikte olmaları olanaksızdır da. Ayrıca, çoğulcu demokrat parlamenter bir sistemin öngörüldüğü bir Kürdistan'da buna ge-

rek olmadığını düşündüğüm gibi; ayrıca tehlikeli ve gelişmenin önünde bir engel olarak görüyorum.

O ZAMAN NE YAPILABİLİR?

DEP'in özelliklerini dile getirdik. Bu saptamalardan varılması gereken sonuçları göstermek de gerekir. Bu sonuçların önemli ve tartışmaya muhtaç noktalar olduğu benim için de geçerlidir.

DEP, program ve tüzüğünde, doğrudan bir Kürt partisi olarak tanımlanmamasına rağmen, yapısal özellikleri, üye bileşimi ve yönelişleri itibariyle ağırlıklı bir biçimde, Kürt olma karakterini taşımaktadır. Bu nedenle, her Kürdün üzerinde durması gereken bir kurum olduğunu düşünüyorum. Ayrıca, sadece DEP üzerinde düşünmek de yetmez: Ağırlıklı özellikleriyle Kürt olan bu kurum içine girmek ve çalışmakta dönem olarak değerlendirme dışı tutulamaz.

DEP'e üye olan bir Kürdün, parti yöneticilerinin ve tüm organlarının, parti programı ve tüzüğüne uygun hareket etmesini istemesi kadar; kendisinin de bir Kürt olarak bağımsız ve özgür tutum takınmasını bilmesi gerekir. Parti yöneticilerinin ve organlarının, parti program, tüzük ve karar konseptinden uzaklaşması halinde, açık tutum belirlemeleri gerekir. DEP'in hem Kürt ve hem de Türk çevrelerinden bağımsız kalabilmesi için uğraş gösterilmelidir.

DEP, bağımsızlığını ve özgürlüğünü koruyamazsa; birliğini de koruyamaz. Çünkü bağımsız ve özgür olmayan bir DEP'in bir yerlere bağımlılığında bahsedilebilir. Bu durumda da, hiçbir kişilikli, özgür ve bağımsız DEP üyesi, buna katlanmak zorunda değildir.

Bu noktada, örgütlü ve legal olmayan Kürt kesimlerinin tutumlarının önem taşıdığına da işaret etmek gerekir. Bu kesimlerin, DEP'i desteklemeleri ve DEP'in bağımsız ve özgür bir çizgide gelişmesi için, kendilerini DEP'e dayatmamaları gerekir. DEP'in kuruluşundan bugüne kadar olan pratik, bu sorunda umutlu olmak için yeterli veri sunmuyor.

DEP'e üye olan her Kürt, Kürt meselesinin demokratik ve barışçıl çizgide çözümlenmesi konseptinin yaratılması için çaba göstermelidir. Bu çaba, giderek barışçıl ve demokratik bir Kürt hareketine yol açabilme şartlarını olgunlaştırmalıdır.

DEP kurulurken ve DEP'e üye olunurken; barışçıl ve demokratik hareketin bedelinin olduğunun da bilinmesi gerekir, gerekirdi. Bu nedenle, devletin saldırıları karşısında paniğe ve telaşa düşmenin, barışçıl ve demokratik bir Kürt hareketi yaratmak isteyenlerin kârı olmadığı da bilinmelidir. Bu anlamıyla, Mehmet Sincar'ın ölümünden sonra, DEP milletvekillerinin istifası ve DEP'in parlamenter mücadeleyi terk etmesi önerilerine karşı, alınan sağduyulu kararlar; Legal demokratik mücadelede akılcı tutumun, sonuç almada olanaklarının olduğunu gösteriyor.

DEP'in otoriter eğilimlerinden uzak durması için çaba gösterilmelidir. Bu nedenle de verili durumda, DEP içinde çoğulcu demokratik yapılanmanın sağlanması gerekir. Bundan kasıt, parti içinde kişilerin, grupların farklı farklı düşüncelerinin varolabileceği; bu düşüncelerin kendilerini ifade edebilme özgürlüklerinin olacağı, bütün eğilimlerin de kendilerini karşılıklı ifade etmelerine olanak tanınacağı anlamına gelir. Bu düşüncede çoğulculuğuna dayalı, eylem birliği ve programatik ve örgütsel birlik sağlanmalıdır. Eylem birliği, yoğun, açık tartışma ve ileri sürülen düşüncelere saygı duyma, önemseme; onların siyasal kararlara yansımalarına olanak sağlama ile mümkün olacaktır.

Özcesi, bunun, DEP'in liberalleşmesi, demokratikleşmesi ile olanaklı olacağı ortada. Bunun için, birçok fırsat kaçırılmış olunmasına rağmen, yeni ve başka hamlelerin yapılması olanakları vardır.

AYRIŞMANIN KAÇINILMAZLIĞI..

Kürdistan'daki sosyal çoğulculuk, siyasal ve düşünsel çoğulculukla renklenmektedir. Bu renkliliği kabul etmek, hazretmek ve organizeli hale getirmek de; halkımızın geleceği, çoğulcu demokratik parlamenter sistem, insan hak ve özgürlüklerinin gerçekleşmesi açısından da bir zorunluluktur.

DEP içinde de, bu gerçek her yönüyle kendisini gösteriyor. Bu, bizim siyasal ve kültürel zenginliğimizin bir parçasıdır. Yukarıda da belirttiğim gibi, otoriter ve anti-demokratik eğilimlerle, liberal demokratik eğilimlerin aynı örgüt içinde birleştirilmesinde ısrarlı olmamalıyız. Bu düzeydeki ayrışmaları geliştirmede gerekli rolü oynamalıyız. Kendi yerimizi, liberal demokratik kategorinin yanında tayin etmeliyiz.

DEP OLAĞANÜSTÜ KONGRESİ ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZ

DEP Olağanüstü Kongresinin, aceleye getirilmiş ve dışarıdan yapılan zorlamaların bir ürünü olduğunu tespit etmek zor olmuyordu: Bu büyük bir olumsuzluktu.

Parti Genel Başkanı Y. Kaya hapiste iken, başkanlık konusunda başlatılan kavgayı demokrasinin gerekçeleriyle izah etmek olanaksızdır. Bu kavga, vefasızlığın ve emeğe saygısızlığın en büyük işaretiydi. DEP için hapise girmiş olan parti genel başkanının, birkaç ay içinde devre dışı bırakılması, hayra alamet olmadığı gibi; Kürt siyasetinin "kötü" vizyonunun bir işaretiydi. Bu dönemin genel başkanının Y. Kaya olması, partiye bir mevzi kazandıracaktı. Ayrıca, onu yargılayan çevrelere bir şamar olacaktı. Fakat bu dile getirilmesine rağmen yapılmadı. Ve bu konuda ortak bir arade oluşturulamadı.

H. Dicle'nin parti genel başkanı olması, partinin marjinalleşmesine ve partide varolan demokratik zayıf kesimin uzaklaşması koşullarına imza atmak anlamına gelmiyordu? Benim bu saptamam, delegelerin iradesine bir saygısızlık olarak değil; sadece bir yanlış işaret etmek ve partinin geleceğiyle ilgili bir öngöründe bulunmak olarak değerlendirilmelidir.

İzleyebildiğim kadarıyla, kongre, partinin sorunlarını çözemedi. Bu da, parti önünde zor günler ve görevler olduğuna işaret ediyor. Nitekim bu kendini hemen gösterdi. DEP önündeki zor sınavlarından biri olan "Çekiç Güç" konusunda tarihi bir yanlışlıkta sayılabilecek bir karar alarak red kararı aldı. Kendi içinde bile uygulama zorluğu taşıyan bu karar, aynı zamanda Kürt Ulusal Mücadelesiyle çakışmayan bir yanlışlık."Çekiç Gücün" Kuzey Kürtlerine "ne zararı" olduğu ayrı bir yazı ve değerlendirme konusu, ama DEP'in bu tavrı aklımıza gelecekte yeni yanlışların müjdesimi sorusunu getiriyor.

DEVLETİN YAKLAŞIMLARI AÇISINDAN KÜRT SORUNUNDA BASK ve KORSİKA ÖRNEĞİ(I)

Yüzyılımızın başında modern kaynaklarından yoksun olan Kürt Halkı, kendi varlığını çeşitli ayaklanmalarla gösterebilmiştir. Kürt toplumunun bu rahatsızlığı genel olarak Türk tarihçileri tarafından dış güçlerin kışkırtması biçiminde sunulmuştur. Bunlar rahatsızlığın esas kaynağını görmekten ve Kemalizmin moral değerini yargılamaktan kaçınan çevrelere mensuptur. Bir toplumun 'neden niçin' ayaklandığını sürekli dış mihraklarla açıklamaya çalışan anlayışlar, elbetteki toplumsal sorunların anlaşılır olması için gerekli çözüm önerilerini ele alma olgunluğunu gösterecek cesarete sahip olmayacaklardır. Böylesi bir olgunluk mevcut statükolar için tehlikelidir ve bu tehlikeye karşı politik yapıların söz konusu görüşleri ileri sürmeleri bir-o kadar anlaşılır durumdur. Ancak kendilerini "bilimsel" olarak adlandırılan çevrelerin görüşlerini politik kaygılar üzerine oturtup sonuçlara varmaları hiç bir zaman ve hiç bir yerde kabul ve saygı görmeyecek durumdur. Türkiye'de konumuzu ilgilendirmeleri açısından özellikle sosyal bilimlerle ilgili kurumların saygılıklarını ve bilimsel kariyerlerini gösterebilmeleri açısından uluslararası alanda önemli bir sınavla karşı karşıya olduklarını belirtmekte fayda vardır. Çünkü devletin resmi teorisine dayanaklar bulmak için olağanüstü olanaklarla hareket eden bu çevreler, gelişen noktada eldeki olanaklarına karşın artık yeterli ve ikna edici argümanlar bulmaktan uzak oldukları gibi karşı tezlerle zor durumda kalmaktadırlar. Uluslararası insan haklarıyla ilgili toplantılarda devleti temsilen katılan "bilimsel" çevrelerin ve yine devletten devlete direkt görüşmelerde siyasal çevrelerin tekrarladığı tek bir cümle vardır: "Kürt sorunuyla PKK sorunu karıştırılmasın." Ama bunun devamında sorunun tarihi, sosyo-ekonomik, kültürel ve politik özelliği üzerinde görüş bildirmekten ısrarla kaçınılmaktadır.

Yine de Türkiye'deki "2. Cumhuriyet" tartışmalarının içinde Kürt sorununun biraz daha detaylandırıldığını görmek mümkündür. Değişim yanlılarının bu kavramına karşı statükocu davranan çevrelerin 1. Cumhuriyetin en yakın ideolojik dostları oldukları açık bir durumdur. Onlar hala Kemalist çözümde (!) direnmektedirler.

Biz burada, devletin izlediği politikanın kamuoyuna yansımış biçimi açısından değil, tersine onların da sorunun üstesinden nasıl geleceklerini hesap etmeleri ve etkileri açısından ele alıp değerlendirmeğe çalışacağız.

Bir yandan Avrupa ekonomik ve siyasi yapısı içinde yer almak istenip, öte yandan mevcut anayasanın imzalanmış "Paris Şartıyla" çelişkisi apaçık ortada iken, Türkiye'de ekono-

mik ve siyasal dengenin uyum içinde gitme şansı yoktur. Eğer ekonomik planda liberalizm kurallarıyla işletilecekse bunun siyasal plandaki yansımaları mutlaka işletmek gerekecektir. Yoksa mevcut durum ve Anayasa bu haliyle Türk toplumunun gelişmesine en büyük engeli oluşturmaktadır. Dışarıya açılmak, Ortadoğu'ya, Orta Asya'ya inmek isteyen bir Türkiye'nin Kürt sorununu çözmeden attığı bütün adımların yarım kalacağı bilinmelidir. Anadolu'nun kapısını Kürdistan'dan açan Türkler, yeniden Orta Asya'ya girmek için ayaklarına doladıkları düğümü çözmek zorundadırlar.

Sorunun bu yanıyla en iyi şekilde Özal tarafından anlaşıldığının ve yine O'nun tarafından ifade edildiğinin altını çizmememiz için hiç bir neden yoktur. Özal'ın Kürt sorununa yakınlığının ve kamuoyuna yansıtmasının arkasında elbetteki yukarıda sıraladığımız nedenler vardır. O'nun ani ölümünden sonra sorunun siyasal yanının artık pek konuşulmadığı, işin bütünüyle askere havale edildiği bir gerçek olsa da devlet katında yürütülen iç tartışmaların aynı boyutta devam ettiğine kuşku yoktur. Bizim buradaki araştırmamızın yöntemine kaynaklık eden Bask ve Korsika pratik deneyleri bu çevrelerce dikkate alınan örnekler olmaları bakımından incelemeye değerdir.

Bu pragmatizm karşısında Kürt siyasal hareketleri kendilerini göstermek ve tartışmaların en önemli tarafı olduklarını her alanda hissettirmek zorundadırlar. 1920'li yıllarda yapılan tartışmalara hazırlıksız yakalanan ve ulusal çapta hiç bir modern örgüt yaratamayan Kürt örgütleri aynı hatayı devam ettiremezler. Şimdi bilince çıkarılmış bir tarihimiz vardır ve bu nedenle "tekerrür" ettirilmek istenen tarihe karşı dayanaklarımız eskisinden daha güçlüdür.

Güney Kürdistan'da 70 yıllık bir askeri ve politik mücadele geleneği, Doğu Kürdistan'da 1946 Mahabat Kürt Cumhuriyeti deneyi nihayet Kuzey'de bir dizi spontane ayaklanmalarla birlikte üç büyük isyan hareketi yaşayan Kürt halkı, entellektüel düzeyde yavaş gelişen ama elde ettiğini de bırakmayan, bunu kimliğinde yaşatmasını bilen bir alışkanlığa sahip olarak kendisini göstermektedir. Bu nedenle onun modern kaynakları az, ama sürekli gelişen bir özelliğe sahiptir.

Üzerine olmadık baskılarla gidilen Kürt halkının yavaş gelişen bu özelliğinden ötürü susturulduğu sanılmıştır. Bu nedenledir ki Kürt sorunun bir kimlik değil, feodal bir sorun olduğu üzerinde ısrarla durulmuştur. Oysa Ortadoğu'da sürekli hareket halinde olan 30 milyonluk bir ulusun sorununu feodalizm olarak gösterip, yapılan savaşı da feodalilere karşı modernizmin mücadelesi biçiminde göstermenin artık geçerli olan hiç bir yanı kalmamıştır. Kürt kimliğindeki patlama onlarca yıllarca haksız biçimde yönetilmelerinde ve baskı altında tutulmalarında aranmalıdır. Bu aynı zamanda bastırılmış duyguların yarattığı enerjinin uygun bir ortamda patlamasıdır. Bu patlama herhangi bir spontane tepki değil, kimlik sorunu olarak dinamik ve sürekli karekteredir.

Yıllar 1920'li yıllar değildir. Ama devlet politikaları karşısında Kürtlerin büyük çoğunluğunun onayını almış bir temsilciler heyeti ise hala ortada görünmemektedir. PKK'nin tartışmalarda hem öne konması, hemde geçiştirilmek istenmesi bu nedenledir. Ancak PKK, 1993 Newroz öncesi yaptığı tek taraflı ateşkes kararıyla siyasallaşma yolunda kendisini yeni bir sürece sokabilmiştir. Ne yazık ki bu süreç talihsiz Bingöl olayı ile son bulmuştur. Olay sadece bu yönüyle bile analiz edilmeyi gerekli kılmaktadır. Yine de bu süreçten sonra Kürdistanlı siyasal hareketlerin elinde kalan olumlu yan, siyasal planda ulusal birliğe doğru atılan adımlardır.

YEREL YÖNETİMLER ve KÜRT SORUNU

Merkez politik yapılar içinde Kürt sorununu tartışmaya en çok açan 2. Cumhuriyetçilerin diğer siyasalere göre daha aktif olmalarının ardında eski statükocu politikanın gelişmelerin önünde engel olduğunu görmeleri yatmaktadır. Türkiye, dünya ve özelde Av-

rupa ekonomik yapısına entegre edilmek istenirken, bu yapının dayandığı siyasi yükümlülükleri gözardı etmek mümkün değildir. Gerginlik burada doğmaktadır: Çünkü Avrupa topluluğu ile yapılan siyasi anlaşmalar Türk devletinin yeniden organizasyonunu zorunlu kılmaktadır. Değişimin sadece bu yanı bile -sağ ya da sol- Kemalist statükocuları zor durumda bırakmaktadır, yine de Avrupa Birliği'nin yapılan imzalara imza atsa bile uygulama alanındaki eksiklere veya yavaş yol alışlara karşı Türkiye'ye bir müeyyide uygulamaktan kaçındığı gözlenmektedir. Bunun iki nedeni vardır:

Birincisi; Batı Avrupa Parlamentosu'nun 6 Kasım 1992'de yaptığı 38. oturumunda Türkiye'ye biçilen roldur. Parlamento'nun aldığı karara göre jeopolitik konumu nedeniyle Türkiye olmaksızın Avrupa'nın güvelliğinin olamayacağıdır. (1)

İkincisi; yine buna bağlı olarak Türkiye'nin yeniden organizasyonuna karşı gelebilecek güçlerin tepkilerini en aza indirmek ve ülke içi tartışmalarla durumlarını stabilize etmektir.

Parlamento, Türkiye'nin çözmek zorunda olduğu en önemli sorunun Kürt sorunu olduğunu karar altına almış ve bu konuda hükümetlerin verdikleri sözleri hala yerine getirmediği için de yumuşak bir dille eleştirmiştir. Türkiye'nin yeni yapılanmalara sancısız geçişi için Avrupa'dan aldığı destek ne yazık ki iç politik sahnede yeterince değerlendirilememektedir. Bu konuda iktidarların niyetleri ne olursa olsun başka diğer etkili güçleri ve Anayasal kurumları hesaba katmak gerekmektedir. Etkili güçler içinde Genelkurmay başlıbaşına bir yer tutmaktadır. Özal'ın sürekli tartışma yaratarak bu etkili güçleri kamuoyu önünde tartışmalara çekmesinin nedeni burada yatmaktadır. Avrupa ile olan ilişkileri Demirel'inde aynı doğrultuda devam ettirmek istediği doğru olsa bile, bu tür ilişkilerin sonuçlarını iç politikada yansıtma konusunda ya da bu ilişkilerin verdiği yükümlülükleri uygun yasalar haline getirme konusunda oldukça ketum davranacağı açıktır. Dolayısıyla kendi kişisel tarihiyle ne kadar çelişirse çelişsin etkili güçlere bağımlılığı Özal'dan çok daha fazladır.

Türkiye'ye Avrupa'nın güvenliği için önemli bir rol biçen Batı, aynı güvenliğin Türkiye'nin iç düzeninde de sağlaması gerektiğini çok iyi görmektedir. "Paris Şartı"nın gereklerinden biri olarak Meclisten geçmesi beklenen "Özel İller Yasası" bu düzenin sağlanmasında ön adım olarak kabul edilmektedir. Bu yasanın, Avrupa ülkelerinde iç güvenliğin ve bölgeler arası dengelerin sağlanmasında 1960'lı yıllardan beri tartışma halinde olunan ve 1980'li yıllardan beri geniş bir pratik zeminde uygulanan "Delocalisation" ve "regionalism" programlarıyla uygunluk için de olduğunu belirtmekte fayda vardır. Bu alandaki tartışmaları Türkiye'nin geleneksel yapısına ters düşen "federasyon" gibi ileri düzeyde kavramlarla açan Özal, kendisinin gerçekten böylesi bir çözüm şeklinden yana olduğunu kararlıca ifade edememiştir. Özal'ın kişiliğinde bu daha çok siyasal bir yöntem sorunudur. Bu giderek sertleşen Kürt sorununda ilgili tarafların bir tartışma zemininde buluşturulması için siyaset felsefesinden alıp çıkardığı bir yöntemdir. Ancak çerçevesi biraz daha geniş bir kavramla Kürt toplumunun geniş tabakaları tartışma içine çekilebilirdi.

Kemalist merkezîyetçilerin üniter devlet korkusu bu tartışmalara büyük bir tepkiyle yanıt verdi. Bu Türkiye'de siyasal kültürün olgunlaşması açısından kaçırılan büyük fırsatlardan birisiydi. Çünkü Kürt siyasal hareketleri tartışmaya hazır durumdaydılar.

Tüm olasılıklarla hareket etsek bile, Özal'ın "federasyon" olarak başlattığı tartışmalardan ikna olmuş bir Avrupa'lı olarak "decentralisation" politikasıyla çıkma ihtimali oldukça yüksekti.

Gerçekten de DYP-SHP koalisyon hükümeti üyelerinin Avrupa'da iki ülkeyle yaptıkları sesiz ve sıkı ziyaretler bunun sinyallerini vermektedir. Çözüm önerileri açısından

Avrupa'da yaşanmış iki örnek üzerinde durulmaktaydı:

1-Fransa'da bölgesel sistem

2-İspanya'da otonom sistem

Bu iki model üzerinde durmanın sosyal ve tarihsel nedenleri de vardır:

Çünkü ulusal ve etnik sorunlar açısından örnekleme oldukça fazladır. Büyük Britanya'da İskoçya, Galler ve İrlanda, Belçika'da Flaman ve Walonya ve yine İsviçre'de kantonal sistem örnekleri olmasına karşın Türkiye'nin İspanya ve Fransa örnekleri üzerinde durmasının nedenleri vardır. bir kez Belçika'daki ulusal sorun kendisini hiç bir zaman Türkiye'de olduğu gibi yansıtmamıştır. Yine İsviçre'deki demokratik sistemin yükünü, Kürt ayaklanmalarıyla bu safhaya gelmiş bir Türkiye ne sorunun üzerine gidış açısından ne de sonuç açısından kaldıramaz. Büyük Britanya'da İrlanda sorunun silahlı yanı dışında İskoçya ve Galler ülkesinde sistemin tarihselliğinin Türkiye pratiğiyle benzerliği yoktur. İngiltere kendine has demokrasisiyle kıta Avrupa'sından ayrılmaktadır. Türkiye'nin ise tarihsel olarak kıta Avrupasıyla dialoğu daha fazladır. Buna iç sorunlarda görülen benzerliklerde eklenince İspanya ve Fransız modelini ele alınıp nedenini bulabiliriz.

Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü'nün mart 1992 de bu ülkeye peşpeşe gerçekleştirdiği ziyaretin ardından yaptığı açıklamalar gazete sayfaları arasında boğulup kaldı. Yapılan ziyaret söz konusu iki sistemin öncesi ve sonrasında ulusal sorun karşısında izlediği metotların devlet bilgilerine baş vurulması açısından önem taşıymaktaydı. İnönü'nün ziyareti tamamıyla Kürt sorununda ele alınacak politikalara ayrılmıştı ve bu iki devletin kendi pratiklerine ilişkin "Çok özel" bilgileri içeriyordu. Türkiye örnekleme kendi deneyimlerini de katarak bu yolda ilerlemeyi denemektedir. Araştırmamızda bu değişimin elemanlarını vermeye çalışacağız.

Türkiye'nin artık "Ankara'dan yönetilemediği" şikayetleri yükselirken, Kürt sorunun istenmeden de olsa yeni bir yönetim politikasına eklenerek çözüme kavuşturulması yürürlükteki politikanın ana hattıdır. Genel olarak Kürt sorunu açısından değil, ama bir bütün olarak Türkiye'nin siyasal coğrafyasını değiştirecek olan ve kendisini biraz sorunlu olarak "2. Cumhuriyet" olarak adlandıracak olan sistem böylesi bir değişim içinde Kürt sorununa "çözüm" bulmuş olarak ortaya çıkacaktır.

Yürümez bir duruma gelen kemalist merkezîyetçilik yerine, çok uluslu Osmanlıcılığı 2.Cumhuriyet kavramıyla modernleştirmeye çalışan Özal, Türkiye'nin bölgesel konjonktürdeki yerine tarihsel bilinçle bakmaktaydı. Eski yada yeni; tüm politik yapılar bir değişiminin olması gerektiği konusunda hem fikirdirler. Hatta kemalist merkezîyetçilerin elinde bile 1921 Anayasası'na geçen ve sonradan 1924 Anayasası'ndan çıkartılan "Vilayet Şuraları" modeli bir örnek olarak sunulmaktadır. Erdal İnönü'nün ifadelerinde görülen değişimlere en sert görünümüyle ordunun bile adapte olduğunu söylersek siyasal, Askeri ve anayasal çevrelerin Türkiye'de bir şeylerin değişmesi noktasında hem fikir olduklarını ortaya çıkarmış oluruz.

Ama bu değişim nasıl olacaktır?

İnönü'nün Milliyet gazetesinden Nur Batur ile yaptığı görüşmenin ana hatlarını buraya aktararak esas konumuza geçebiliriz.

İnönü Türkiye'nin içinde bulunduğu süreci şöyle açıklıyor:

"Türkiye'de özerklik düşünmüyoruz. Çünkü biliyoruz ki, Türkiye'de tam bir karışım var. İnsanları ayırmak 'sen orada kal, ben burada kalayım' demek yanlış. Buna mukabil mesela Fransa'daki gibi yerel yönetimlere ağırlık, yetki vermek, yerel demokrasiyi kurmak. Üniter devlet için de yapılan bu. Türkiye'de bunları yapacağımı ve yapmakta olduğunu söylüyor. O zaman bu gayet yeterli karşılanıyor."

-Yani yerel yönetimlere ağırlık vererek bu sorunu çözmeye yönelmek gerekiyor dı-yorsunuz? diye bir soru yöneltince İnönü "Tabii Fransa'da olduğu gibi" diye yanıtlayıp şöyle devam eder:

"Bizi bu konuda en rahat anlayanlar Fransızlar, çünkü Fransa'da da üniter devlet var. Farklı anadiller de konuşuluyor, ama otonomi yok. Bir kültürel baskı söz konusu de-ğil. Ama aynı zamanda üniter devlet bu şekilde istekleri, yerel yönetimleri güçlendire-rek karşıyorlar. Hatta orada eyalet sistemi var. Eyaletlerde seçim yapılıyor".

Yerel yönetimler konusunda ise devletin çoktan işe el attığını şöyle ifade ediyor:

"İlçe meclislerinin kurulması için hükümet genelge yayınladı. Yasal düzenlemeler yapıldıktan sonra ilçe meclisleri kurulacak. Demokrasinin katılımcı olması gerekiyor. Bu şekilde herkesin bulunduğu yerde söz sahibi olması sağlanıyor. Yapılacak bu yasal düzenlemeler Anayasa'da özerklik getiren düzenlemeler değil. Üniter devlet içinde bu yapılabilir."

İnönü'de eyalet sisteminin ayrıca düşünüleceği kanısında. "Türkiye'de eyalet sistemi şart değil, şimdi eyalet sistemine geçeceğiz diye birşey söylemiyoruz. Bizim yerel yön-e-tim raporumuzda eyalet sistemi yoktu. Başka yollarla yerel yönetimlerin güçlendirilmesi yöntemleri vardı. Yerel parlamento çalışması vardı. Her devletin kendine göre yakla-şimleri var. Ama ülkeler de birbirine benziyor. Yerel demokrasinin güçlenmesi, Yerel verginin alınması, yerel masrafların bir kısmını yerel kaynaklarla toplamak. Bunlar dü-şündüğümüz modelde olan şeyler. Bunlar hep olacak. Eyalet sistemi ayrıca düşünülebi-ler. O konuda aramızda kesin bir şey konuşmuş değiliz.

KÜLTÜREL HAKLAR

İnönü, İspanya örneğini verip "Güneydoğu'da yaşayan insanlarımız bu terörle bir ye-re varılamayacağını, boş yere can kaybı olduğunu, ama demokratik gelişme içinde ra-hat bir hayat olacağını göreceklerdir, ama bu biraz zaman alıyor. İspanya örneğinde ol-duğu gibi terörün tamamıyla ortadan kaldırılması kolay değil. Orada özerk bölgeler var. Kendi özerk parlamentoları var. Ama yine terör de devam ediyor. Ama biz terörün etkisizleştirilmesi ve ülkenin demokratik gelişimine zarar veremeyecek hale getirilmesi-ni amaçlıyoruz. Bunu yaptığımız zaman olağanüstü hal de olmayacak." (Milliyet Gazete-si, 20 Mart 1992)

Mart 1992'de İnönü'nün bu "çok özel" ziyareti ve ardından verdiği demeçler söz ko-nusu iki ülkedeki ulusal sorunun çözümünde tercihin nasıl ele alındığını da açıklamakta-dır. Bu sözlerin gerisinde "rahat bir hayat"ın bulunması için şiddetin trmandırılması da vardır. Yine de kürt sorunu "yerel yönetim" veya "federasyon tartışmaları içinde şiddete karşın kendi doğal yasallığıyla belirli istikamete doğru yol almaktadır. Partiler üstü bir devlet politikası olarak belginleşen bu yönelime modern Kürt hareketinin müdahalesi ne yazık ki çok zayıf bir şekilde görülmekte, ya da gelen sesleri devlet muhatap kabul edip duymak istememektedir. Diğer taraftan hazırlanan yasaların kamuoyunda tartışıl-masıda olanaksızdır. Mecliste bulunan Kürt milletvekillerinin ise bu tartışmalara nasıl katılacakları merakla beklenmektedir. İnönü'nün söz konusu ettiği değişimlerin en önemlilerinden biri olarak görülen ve 1993 yasama yılı içinde Meclisten geçmesi bekle-nen, bölgesel özelliklerin ve sorunların en tehlikesiz biçimiyle ilave edildiği "Özel İller Yasası" bu haliyle bile kabul görmesi halinde bile Türkiye'nin Avrupa topluluğuna verdi-ği sözlerden birini yerine getirmiş olarak belki siyasal bir destek sağlayacaktır. Söz ko-nusu yasaya "Paris Şartı"nın gereği olarak bakılmaktadır. Ve bu yasa Avrupa'da uygula-ma alanı içinde olan "Decentralisation" politikası çerçevesinde değerlendirmektedir. Ancak içerik olarak ondan hem geri hem de kendi özgülümüzde yeterliliği çok sınırlı-

dır. Yerel yönetim sistemi Türkiye'nin yeniden yapılanmasının bir zorunluluğudur. Kürt sorunu olmasaydı yerel yönetimlere özerklik kazandırılması, bürokratik yükü kaldıramayan merkezin rolünün hafifletilmesi ve devlete yeniden işlerlik kazandırılması için yine gerekli olacaktı. Ancak Türkiye özgülünde değişim Kürt sorunuyla birlikte ele alındığından bazı sorunları birbirinden ayırmak oldukça güçleşmektedir. Gelişmeler bu yapıyla Fransız modeli üzerinde neden durulduğunu ele vermektedir. Bu nedenlerle Yerel Yönetim sistemini başlı başına Kürt sorununa bağlamak aldatıcı olacaktır.

Avrupa'da 1960'lı yıllarda iyice su yüzüne çıkan merkez-çevre çelişkisi, kaynağını Tocqueville'de bulan "decentranlisation" politikasıyla taşraya kazandırılan politik insiyatif sayesinde belirli çözüm yollarına kavuşturulmuştur. Şimdi Türkiye Avrupa Topluluğu içinde görülen bir ülke olarak, kendi iç çelişkilerinin de dayatması sonucu bu sürecin içine girmiştir.

İşin daha ilginç tarafı legalleşme yolunda giderek önü açılan Kürt hareketi içinde, devletin çizdiği çerçeveye uyum içinde olan kesimlerin de belirgin görüşlerle siyasal sahnede yer almaya başlamasıdır.

Bu konuda PKK ile ilişkileri noktasında sürekli baskı altında tutulan HEP'in programının PKK'nin bilinen görüşleriyle hiçbir ortak yanı bulunmayan çevrelerce hazırlandığını belirtmek belki de şaşırtıcı olacaktır. Bu nedenle çizilen sahneyi tamamlamak için bu çevrelerin görüşlerine yer vermek gerekecektir.

Bilindiği gibi HEP'in programı Av. Mehmet Ali Aslan, Tarık Ziya Ekinci, İ. Hakkı Önal ve Murat Belge tarafından hazırlanmıştır.

İlk ikisi TİP geleneğinden gelen ve bu geleneğin kendilerine kazandırdığı politik kültürden ötürü Kürt sorununa hiçbir zaman ayrı bir rol biçmeyen, yönelimlerinde ne yazık ki Kürdistan'ın özgül koşullarından çok, kişisel eğilimleri ağır basmaktadır. HEP'in devamı olarak kurulan DEP'in de merkez politik sahnelerde roller üstleneceği bilinmelidir. HEP bu merkeze SHP ile girdiği seçim işbirliğiyle en ileri adımını atmıştır. Atılan adım İnönü'nün çizdiği çerçeveye yardımcı olan, kolaylaştıran bir etmendir. Bu işbirliğinin Avrupa politik sahnesine yansıtılması konusunda devletin haksız bir biçimde elde ettiği avantajları ise burada sözkonusu etmiyoruz.

HEP Program Komisyonu Başkanı Mehmet Ali Aslan'ın Kürt sorununa ilişkin çözüm önerilerini ele alırken "Özel İller Yasası" ve "decentralisation" politikasıyla karşılaştırmak ilginç sonuçlar ortaya koyacaktır.

Aslan'a göre federatif çözüm İran ve Irak için geçerli olabilir. Ancak nüfusunun yarısından fazlası Batı'da yaşayan Kürtlerin sorunu federatif sistemde çözülmez, tersine ağırlaşır. Zira Doğu'da yüklü bir Türk nüfusu vardır. "Bu nedenle biz, etnik temele dayalı bir sistem değil, idari bir taksimata dayalı bir ademi merkeziyetçi sistemin Kürt sorununa çözüm getireceğini düşünüyoruz. "diyerek ana düşüncelerini şöyle sıralamaktadır: "Köy, ilçe ve il tüzel kişiliği olan özerk yönetim birimleri olmalıdır. İllerde vali, ilçelerde kaymakam doğrudan doğruya halk tarafından seçilmelidir. İl ve ilçelerin güvenlik, kültür, eğitim, sağlık, bayındırlık, ulaşım gibi işlerinde il ve ilçe meclisleriyle vali ve kaymakamlar görevli ve yetkili olmalıdırlar. Bir kısım harç ve vergilerin gelirleri bu yönetimlere ait olmalı. İhtiyaçlarını karşılamakta güçlük çeken illere genel bütçeden yardım edilmelidir. Merkezi yönetimin il yönetimini, il yönetiminin ilçe yönetimini denetleme yetkisi, özelliklerini zedeleyecek nitelikte olmamalı. Türkiye'nin her yerinde aynı yönetim biçimi uygulanmalı ve herhangi bir il ve ilçede özel bir yönetim biçimine izin verilmeli." (2000'e Doğru, 2 Ağustos 1992)

M. Ali Aslan bu görüşlerin sonuna şunları ekliyor: "Gelin tekeli sermaye ile Ankara bürokrasisinin merkeziyetçi iktidarına son verelim ve ortak yararlar etrafında birleş-

rek Türkiye'yi hep birlikte yönetelim ."

Aslan'ın görüşlerinde Kürdistan'ın siyasal kimliğinin yeri yoktur. Bu düşünceler Batı'da yaşayan Kürt nüfusu için geçerli olabilir. Ama bizzat Kürtlerin tarihsel olarak yaşadıkları topraklarda "yerel yönetim" adına kimliksiz yaşamaya zorlanmaları sorunu ilelebet çözümsüzlüğe bırakmak demektir. Nihayet ulusal kimliğin dışı vurumu ruhsal bir olaydır ve hiç bir ekonomik gerçekliği tanımaz. Sosyolojik planda doyum noktasına ulaşmayan her ulusun kendisini ifade tarzında bir tarihsellik vardır. Bu tarihsellik, her siyasal eğilimi ortak noktalarda birleştiren ulusal devlet gerçekliğidir. Bu gerçeklik kendisini siyasal planda *otonomi, federasyon veya bağımsız devlet* biçiminde gösterebilir.

Vali ve kaymakamların halk tarafından seçimi görüşü hariç (ki bu görüş Özal tarafından tartışmaya açılmıştı) diğer bütün görüşler SHP-DYP koalisyon hükümetinin izlediği politikanın kendisinden başka bir şey değildir. İzlenen yolun "Ankara'nın bürokrasisinin merkeziyetçi iktidarına son" vereceği şüphesizdir. Ama telceli sermaye bu belirlemede biraz abartmalı görünmektedir. Çünkü bu yolun onlar tarafından da desteklendiği bilinmektedir. Bu şekilde sermaye merkezi bürokrasiden kurtulmuş olarak daha serbest hareket etme olanağını yakalayacak, il ve ilçe karar organlarıyla bağlantılı olarak yatırım projeleri yapabileceklerdir.

Gerçekten de Özal'ın aynı yıl sarfettiği ama basın tarafından sürekli eleştirilen sözleri devletin bütün kurumlarıyla belirli programlar çerçevesinde hareket ettiğini göstermektedir. Aslan Batı'da yığılan Kürt nüfusunun ademi merkeziyetçi çözüm için yeterli olduğuna peşin hükümlerle yaklaşırken, Özal bu konuda o günlerde ikna olmuş durumda değildir. Kürdistan'daki Kürt dinamiğinin hala potansiyel bir tehlike olduğunu görmekte ve bu nedenle, yerel idare sisteminde dengelerin kurulması ve merkeze problem yaratmaması için, bölgedeki nüfus yoğunluğunun azaltılmasından yana tavır almaktadır.

Eylül 1992'de Özal'ın Hakkari ilçelerine yaptığı bir gezide soruna ilişkin düşüncelerini açması bu konudaki tartışmaların çerçevesini tamamlar niteliktedir. Özal "500 bin kişiyi buradan batıya taşısak bir çok sorun biter" derken göçün doğuracağı siyasal boşluklar üzerine hesap yapmaktaydı. halkın eğilimleriyle devletin eğilimlerinin çatıştığı noktaları görmek için bu gezideki bir sahneyi yenileme ihtiyacı duymaktayız.

Gazete sayfalarına geçen sahne aynen şöyledir:

"Ali Mirzaoğlu adlı yaşlı bir Uludere'li Özal'a 'burada yaşam güvencemiz yok' diye yakındı. Çanakkale'de askerlik yaptığını anlatan Mirzaoğlu'na Özal, ilçedeki göç oranını sordu. Bu soruyu SHP ilçe başkanı Gürkin Ürek yanıtladı. Ürek sözlerine 'Umudumuz Sayın Cumhurbaşkanımız' diye başladı, 'cebinde bir milyon lirası olan topluyor eşyasını, batıya göç ediyor' dedi. bunun üzerine Olağanüstü Hal bölge Valisi Ünal Erkan, 'ben gitmek isteyene, birer milyon veririm' diye karşılık verdi. Özal bölgenin çok dağlık olması nedeniyle yaşamın çok zor olduğunu da belirtti. 'Burdakiler batıya gitmek isterlerse biz hazırız. Eninde sonunda bu bölgeden batıya gidilecek. Bölgeye yatırımlar da sürecek." dedi.

Özal askeri birlikte erler ve komutanlarla yemek yerken yanındakilere "Burada zor şartlarda bulunan 500 bin kişiyi batıya taşısak sorun da biter" dedi. (8 Eylül 1992, Hürriyet)

Burada halkın yakınmalarıyla devlet arasındaki farkı görmek mümkündür. Devlet çözümlü "göç"te bulunmaktadır. Bölge Valisi'nin "birer milyon" da ben veririm diye teşviki devlet katındaki niyeti Açıkça göstermektedir. Oysa bu teşvik zor yoluyla hergün yapılmaktadır. Son yıllarda batıya akan Kürt nüfusu buna örnektir.

İzlenen yolun belirli bir program çerçevesinde devam ettirildiğini göstermesi bakımından bu tarihten çok önceleri yine Özal tarafından yapılan açıklamalara değinmek

gerekecektir. Özal'a göre 20-30 yıl sonra Türkiye nüfusunun çoğunluğu sahillerde yaşayacaktır. "Çalışanların çoğunluğunun Hizmet sektörüne kayacağını ve doğudan batıya olduğu gibi, batıdan da GAP bölgesine yerleşenler olacağını" söyler. (Hürriyet, 13 Aralık 1991)

Belirli toprakların kozmopolitleştirilmesi regionalizm programının daha kolay uygulanabilmesi için bir gerekliliktir. Bunun için toplumun ve devletin yeniden örgütlenmesinin belirli bir hazırlığa kavuşmuş olması gerekmektedir. Türkiye şimdi bunu yakalamanın uğraşısı içindedir. Uygulanması beklenen "Özel İller Yasası"nın böylesi bir tarihsel döneme denk gelmesini bu nedenle tesadüfle açıklamak mümkün değildir. Bu zeminde uygulanacak demokrasi ulusal sorunun radikal temsilcilerinin çalışmalarını daraltacak, belirli sosyal tabakalarla sınırlı hale getirecektir. En azından ön görülen budur. Ama bu politikaya karşı Kürt hareketlerinin alacağı tavırda henüz bir açıklık görülmemektedir.

İşte sayın Aslan'ın görüşleri, böylesi bir yapıda yükselen çözüm önerileri olarak Kürt toplumunun programı olmaktan çok, devletin izlediği yolun kabulünden başka bir şey değildir.

Aslan batı-doğu ikileminde var olan objektif duruma siyasal bir karakter kazandırmaya çalışırken teori ile oynamakta, Kürdistan'ın sömürge olmadığı tezinden hareket etmektedir. Sömürge-sömürgeci ilişkilerinde demografik yapı ve asimilasyon politikası etrafında şekillendirdiği tezleri bilimsel olmaktan çok pragmatist değere sahiptir.

Aslan'a göre Türkler ve Kürtlerin yerleştiği bölgeler birbirinden ayrılmamış. Herkesin istediği yere yerleşme serbestisi var. Bu nedenle her iki bölgede de demografik yapının değişimi engellenmemiş. "Sömürge ilişkilerinde buna izin verilmez. Sömürge halkı dışlanır ve bu halkın sömürgeci ülkeye demografik yapıyı değiştirecek toplu yerleşimi engellenir. " "...Sömürgeci uluslar kendi dil ve kültür egemenliklerini kurmaya çalışırlar. Ama sömürge halkını asimile etmeyi, dil ve kültürlerine baskı yapmayı düşünmezler. O halkın etnik kimliğini tanırlar. Hatta dolaylı da olsa bu kimliği geliştirirler. İngilizler' in Irak'ta Fransızlar'ın Suriye'de egemen oldukları dönemde bu ülkelerdeki Kürtler dillerini ve kültürlerini geliştirme imkanı buldular. ... Türkiye'nin kendisi yarı sömürgeci. Bir başka ülkeyi veya bölgeyi sömürecek sermaye, teknoloji ve organizasyon gücüne sahip değildir. "(2000'ne Doğru, 9 Ağustos 1992)

Türkiye'ye özgü sömürgecilik tezi tartışmalarının tipik bir yansıması olan bu görüşlerin dayanak noktaları bütünüyle, sömürgeci devletlerin deniz aşırı politikaları ile ilgilidir. Bu nedenle sömürgeci merkezin bizzat kendi toprakları üzerinde yaşayan diğer uluslara karşı yaklaşımı gözardı edilmektedir. Çünkü klasik tanımıyla sömürge ülke deniz aşırı bir ülke olarak ifade edilmektedir. Oysa bu sömürge fetihlerinin korsan ruhundan kalan ve tamamen coğrafik bir açıklamadır. Pekala aynı kara parçası üzerinde de sömürgeler bulunabiliyor. Çarlık Rusyası buna bir örnektir.

Sömürgeci ülkelerin uyguladıkları politikalar açısından çerçevesi çizilmiş maddeler halinde bir sömürge politikası ifade etmek olanaksızdır. Sömürgecilik herşeyden önce bir yönetim sorunudur. Burada, kendisine ait olmayan bir toprak parçası üzerinde yürütüğü politikalar sözkonusudur. Bu da ülkeden ülkeye değişimler gösterebilmektedir. Aslan'ın, Denizaşırı sömürge politikası konusunda Fransa ve İngiltere'nin "yerel halkın etnik kimliğini" tanıdıklarını söylerken en açık örneği ile Fransa'nın kendi kara parçası üzerinde bulunan uluslara veya hemen yanı başında bulunan Korsika konusunda neden asimilasyoncu davrandığını, bu hakların varlığını Fransız jakobenizminin neden kabul etmediğini de aynı politika çerçevesinde incelenmesi gerekirdi.

Bu örnekleri Fransa ve İspanya'daki ulusal sorunlar bölümünde daha geniş ele almaya çalışacağız.

Söz konusu iki model de hükümet ve Genelkurmay tarafından oldukça hararetle incelenmekte ve Türkiye'nin özgül koşulları göz önüne alınarak değerlendirilmektedir. Ama tüm bu düşünceler içinde Kürdistan'ın tarihsel yapısını, taşıdığı sosyal ve ekonomik sancuları, merkez-çevre ilişkisinde doğan sorunları nedenleri ve sonuçlarıyla ele alınıp incelendiği söylemek oldukça zordur. yapılan tamamen bir krizden "en az zararlar" çıkış çabalarıdır. Bu nedenle benzerliklerden hareket ederek iki modelin çözüm şekli üzerinde durulmaktadır. Bu modeller arasında İspanya uç bir örnek oluştururken, esas tercihi Fransız modelinin oluşturduğu görülmektedir.

Gerçekten de ulusal sorunun decentralisation politikasına bağlanarak çözülmesinde Fransa Avrupa'da başlıbaşına bir örnektir. Ancak hemen belirtelim ki siyaset felsefesindeki yeri açısından decentralisation politikasının azınlık yada ulusal sorunla direkt bir bağlantısı olmamasına karşın Fransa sorunu birbirine bağlayıp çözmeye (!) başarısını göstermiştir. Bir farkla ki Korsika sorunu gittikçe düşen etkisiyle yine de devam etmektedir.

Decentralisation politikası Avrupa'da taşranın, merkezin kayıtsız egemenliğine karşı sürdürdüğü mücadelenin sonucu ortaya çıkan bir durumdur. Taşranın özerkliğini siyaset felsefesine katan TOCQUEVILLE'dir. ABD'de sistemle ilgili araştırmalar yapan ve ortaya attığı düşüncelerle politik liberalizmin önderi durumuna gelen Fransız devlet adamı ve düşünürü Charles Alexis Clerel de TOCQUEVILLE (1805-1859)'in temel düşüncelerinin makyavelci modern merkezi devlet anlayışına karşı, taşranın federatif bir yapı içinde kendisini yönetmesinin ekonomik ve toplumsal gelişme açısından gerekli olduğunu söylemiştir. Liberal bir düşünür olarak nasıl olupta sosyalist Proudhon'un hayalini kurduğu federal devlet sistemiyle uygunluk içine düştüğü şüphesiz ki felsefi değerler içinde araştırılmayı hak eden bir konudur.

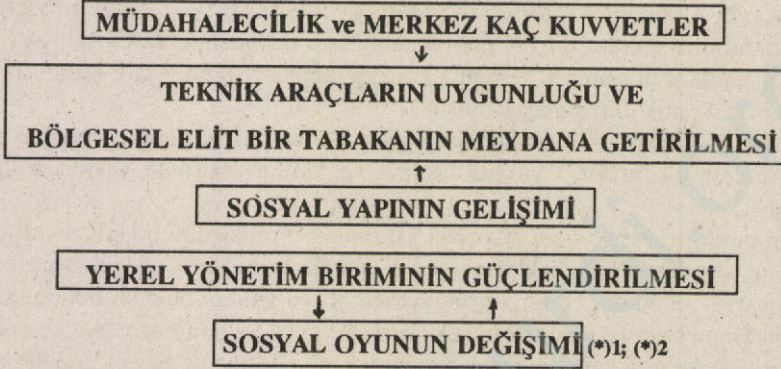
Tocqueville için bu yöntem devlete işlerlik kazandıran idari bir sorun olmaktan başka bir şey değildir. Bunun içinde eski "prens"lerin edindikleri sınırsız yönetme özgürlüğünü terkedip ortaklaşa bu işi yürütme alışkanlığı edinmeleri gerekir. Bu nedenle Tocqueville'in görüşleri açısından "decentraliation" politikası merkez iktidarın zayıflatılmasına yönelik bir eylem biçimi değildir. Ama devlet işleyişinde merkezle-çevre arasında belirli ahengin sağlanması ve merkezin gücünü kötü tarzda kullanmasının önünün alınmasıdır. (Sylvie Biarez, *Lep Pouvoir Local, Economica*, 1989 s. 6; 23)

Fransa'da "decentraliation" un uygulama alanı içine girmesi taşranın Paris boyunduruğuna karşı yüzyılları alan mücadelesinin sonucudur. 1960'lı yıllarda kendisini iyice çözüm için dayatmıştır. Bu tarih aynı zamanda merkez iktidarların bürokratik yük altında boğuldukları, taşranın biriken sorunlar karşısında artık merkezin karar almasını bekleyemez duruma geldiği tarihtir. Bu nedenle 1963 yılında "Delegation a l'Amenagement du Territoire et a l'Action Regionale" (DATAR) adıyla oluşturulan idari kurum, merkez dışı bölgelerin ekonomik ve siyasi açıdan karşı karşıya oldukları sorunlarla ilgili bölgelerin yeniden düzenlenmesini bir plan çerçevesinde ele alır. (La Decentralisation Territoriale, Jacques Baguenard, Presse Universitaire de France, 1980, s,9)

Temel olarak 'yerel yönetim'de ifadesini bulan bu tartışmalar dekonolizasyon ve de-lokalizasyon tartışmalarıyla beraber yürütülmüştür. Asya ve Afrika'da bir dizi ülkenin klasik sömürgecilikten kurtulduğu bu yıllar, Avrupa'da taşranın merkeze karşı ayaklandığı yıllar olmuştur. Bu nedenle yoğunlaşan üretim ilişkileri ve bunun doğurduğu sosyal problemler karşısında ezilen merkezi bürokrasi kendi yükünü hafifletmek için yönetim mekanizması ile ilgili reformlar yapma zorunluluğu duymuştur. Bu zorunluluk aynı za-

manda merkezde yığılan yüksek devlet kurumlarının taşraya taşınması sorununu da gündeme getirmiştir. Decentralisation politikası böylece delocalisation politikasını zorunlu hale getirmiştir. Taşraya sağlanan bu avantajlar sonucunu yerel seçimlerde hemen göstermiştir. Merkeze kadar uzanmayan taşra politikacılığı kendi bölgesi üzerinde söz sahibi olarak memnuniyetle bu yeri kapmıştır. Fransa'da bu sürecin hala devam ettiğini söylesek izlenen yolun ne kadar uzun bir zaman dilimine yayıldığını açıklamaya yeter.

Tocqueville'in görüşlerinin uzun yıllar sonra uygulama alanı bulabilmesinin belirli nedenleri vardır. Bu nedenler hem siyasal iktidar açısından hem de toplumsal ilişkilerin olgunlaşması açısından geçerlidir. Birbiriyle ilişkileri açısından sorunu ele alan Grenoble Politik Araştırma Enstitüsü görevlilerinden Sylvie BİAREZ ilişki zincirini şu formüllerle açıklamaktadır:

(*)1 - (Bundan, merkez- çevre ilişkisinde politik ilişkilerin "seçme ve seçilme" değişimi anlaşılmalıdır.)

(*)2 - (Sylvie Biarez, Le Pouvoir Local, Economica, 1989, s.91)

Teorisi eski, pratiği yeni olan bu uygulamalar özellikle 68 öğrenci olayların toplumsal yapıda yarattığı değişim zorunluluğuyla belirli bir ivme kazanmıştır. Kendileri iktidar olacak güce kavuşmasalar bile 68 öğrenci olaylarının Avrupa'da yaşanan ekonomik, sosyal politik krizle, taşra-merkez çelişkinin ortasında eski devlet yapısının değişimine ve toplumsal bilincin gelişimine önemli katkıları olduğu sosyolojik çevrelerce kabul edilen bir olgudur.

Bu şekilde, devletin yeniden organizasyonuna eklenen bir sorun daha vardır: Bu, Avrupa'nın stabilize olmasına neden olabilecek olan ulus ve azınlıklar sorunudur. 1970 yılında bu politika geniş bir şekilde uygulamaya konulduğunda Avrupa'daki ulus sorunları ülkelere göre sıralanmaktadır:

A-Tarihlerinde politik egemenlik ve bağımsızlık yaşamış olan ülkeler:

İskoçya (İng)

Galler Ülkesi (İng)

Katalonya (İsp)

Bretanya (Fr)

B-Tarihlerinde belirli bir bağımsızlık ya da otonomi gelenekleri olan bölgeler:

Bask Ülkesi (Fr-İsp)

Flaman (Bel)

Wallonya (Bel)

Jura (İsvr)

Alzas (Fr)
Frizland (Hol)
Oksitanya (Fr)
Endülüs (İsp)

Tarihlerinde belirli bir bağımsızlık ya da otonomi yaşamamış ülkeler: (*)

Korsika (Fr)
Galiçya (İsp)
Sardunya (it)

(*) Dix ans de Regionalisme en Europe: Bilan et Perspectives, 1970-1980, Paris 1982 s. 269;270

Belçika'da 1970 Anayasası'yla kültürel topluluklar korunmaya alınmış, 1980'de yerel yönetimler konusunda reformlara gidilmiş ve 1988'de ise 2 bölgesel federal sisteme geçiş sağlanmıştır. Fransa'da 1963'te bir proje olarak sunulan "DADAR" girişimi ancak büyük tartışmalardan sonra 5 Temmuz 1972'de açılan bölgesel halk kuruluşları ve Defere Yasası'yla patik alana geçebilmiştir.

İtalya'da 16 Mayıs 1970 tarihli yasayla yerel yönetimlere adım atılmış ve nihayet İngiliz parlamentosu ise 1975 yılında iskoçya ve Galler ülkesiyle yakından ilgilenmeye başlamıştır.

En ilginç gelişmeyi ve sınavı İspanya yaşamıştır. Frankizmin bu ülkede taşıdığı sorunlar dikkate alınırca ulusal haklar ve yerel yönetimlerle ilgili en geç ama en dinamik adımların yine bu ülkede atıldığı görülecektir. 1978 yılında otonom bölgenin ve ulusların varlığı kabul edilmiş ve demokrasiye hızlı bir geçiş sağlanmıştır. (a.g.e. s.67)

Türkiye'de kemalizmin çevresel sorulara koyduğu engeli İspanya'da frankizm koymuş, ancak Franko'nun ölümünden sonra Avrupa Topuluğunun sağladığı ekonomik ve siyasi destek sonucu krizden en az zararlı kurtulmayı başarmışlardır. İspanya Anayasasının 2. maddesi bölgelerin ve otonom ulusların haklarını garanti altına alırken, içinde bulunduğu siyasal krizi atlatmasında kendisine en çok yardımcı olan ülke durumundaki Fransa'da ise ulusal sorunların anayasa içindeki resmi statülerinin olmaması bir çelişki gibi görünmektedir. Demokrasi geleneğinin daha köklü olduğu bu ülkede jakobenizmin yarattığı hakim ulus şovenizmini kırmak mümkün olmamıştır. 1992 yılında meclise sunulan bir otonomi programı, içinde Korsika ulusu kavramı geçtiği için anayasaya aykırı bulunarak reddedilmiştir. Oysa yerel yönetimler açısından Korsika'nın da kendisine ait meclisi vardır. Ama bu meclise ulusal bir isim koymayı ve Korsika ulusu kavramını yasallaştırmayı Fransız demokrasisi hazmedememektedir. Demokrasiye çok geç ulaşan İspanya'da Basklar anadilleriyle eğitime, yayın ve basıma kavuşmuşlar, sınırın hemen ötesinde bulunan Fransız Baskları ise eğer kaynak bulunursa 1985 yılında bir üniversite yapımı öngörülmüştür. (*a.g.e. s.273)

Bu kaynak bugüne dek bulunamamıştır. Bordeaux Üniversitesine bağlı olarak Bask sorununu inceleyen bölümlerle yetinilmiştir.

Herşeye karşın 20-30 yıl önce sosyal geri kalmışlığa, taşra insanı olmanın bir işareti gibi sayılan azınlık diller ile konuşmak, bölgelere sağlanan idari özerklik sayesinde Breton, Bask, Katalan ya da Korsikalı olmak gibi şeref ünvanı haline gelmiştir.

(Devamı gelecek sayıda)

ORTADOĞU'DA FUNDAMENTALİZM VE DEMOKRASİ

Politik çevrelerde veya oturumlarda, Dünya'da karmaşıklığın en fazla hakim olduğu bölgeler tartışma konusu edildiğinde, Ortadoğu ilk akla gelen yer olma özelliğine sahiptir. Terörizm, fundamentalizm, nazizm (pan-arabizm, pantürkizm vs.), komünizm, demokratizm'in içiçe girdiği yerdir, Ortadoğu. Devletlerarası çelişkilerin kendisini su yüzüne en iyi çıkardığı, bölge'de varolan ülkeler, halklar ve aynı halk içersinde dost-düşman'ın hiçbir zaman belli olmadığı, kaos'un, hissiyetin kendisini politikaya yoğun olarak yansıttığı, demokratizm'in bir devlet işleyiş yapıları olarak yabancı olduğu yer, yine Ortadoğu'dur.

Ortadoğu'ya daha birçok yakıştırmalar yapılabilmektedir. Konumuzun çerçevesi bu değil, bu yüzden de geçiyoruz. Fakat sorunumuz, varlığımız ve toprağımız bu bölgede olduğu için, burada meydana gelen olayların, savaşların, diplomatik, ekonomik, toplumsal ilişkilerin, hatta düşünsel akımların sorunumuza, Kürt Ulusal Sorunu'na direkt etkileri oluyor.

Ortadoğu tarih olarak bizi etkileri, etkiliyor, biz de tarih olarak Ortadoğu'yu etkiledik, etkiliyoruz. Aynı şey yaşamın tüm alanları için geçerli. İran İslam Cumhuriyeti Parlamentosu'nda alınan ekstrem bir karar, Kuzey Kürtleri'nin siyasi mücadelesinde bile tesirini gösteriyor. Güney Kürdistan Hükümeti'nin, ekonomik alanda uluslararası bir ilişkisi, bu Federe bir devlet nezdinde bile ise, Kahire'yi çileden çıkarıyor. En etkili devlet sorumlusu, Güney Kürtlerinin reel statükosuna saldırıyor.

Dünya'da bir değişim yaşanıyor. Bu değişim kendini ekonomik, siyasi, toplumsal - bütün sahalarda uyguluyor. Bu en fazla da -ulus- bazında gerçekleşiyor. Dün ulusal bir mücadeleye tanık olmamış topraklar üzerinde bile yeni yeni devletler yeşermeye başladı. Onyıllarca federe bir statuko'da birlikte yaşayan halklar birbirinden ayrılarak, devletleşmeye gitti.

Bugüne kadarki insanlık tarihine bakıldığında, görülüyor ki, yeni devlet sınırlarının oluşumu devamsal bir özelliğe sahip değil. Bir kesit geliyor, o zaman yeni bazı devletler oluşuyor. Sonra ulusal haklar veya devletlilik olgularının egemen olduğu bu dönem tarih sayfalarına geçiyor. Yavaş yavaş diğer problemlerin tartışıldığı periodlar tarih sahnesine çıkmaya başlıyor.

Şimdi, birkaç yıl öncesine dönüp baktığımızda, gö-

rüyöröz ki "Yeni Dünya Düzeni" olarak adlandırılan çıkış, Ortadoğu'da kalıpsal "hayali/fantazi" görüşleri sarstı ve bunu yapmaya da devam ediyor. İsrail'i Akdeniz veya Kızıldeniz'de boğamayacaklarını anlayan Araplar, Telaviv/Kudüs yöneticileri ile görüşme ve imza masasına oturmak için sıradalar. Libya, "candüşmanı" ABD'nin kendisine yönelik ambargo ve negatif yaklaşımını değıştirebilmek için, ABD Dışışlerinde rüşvetle bile dostlar edinmeye çalışıyor. Bölgenin en genç yönetimi - Irak Kürdistan Yerel Hükümeti, Ortadoğu'ya demokrasi dersi veriyor.

Birçok ciddi yayın araçlarında dile getiriliyor - Yeni Dünya Düzeni - eğer başarılı olmak ve geleceğe damgasını vurmak istiyorsa, her şeyden önce sistem ve yapısal yapılanma fikrini Ortadoğu'da yaşama geçirmeli. Bu bölgedeki çelişki, düşmanlık ve varolan düzenler, akımlar akla getirildiğinde, Yeni Dünya Düzeni'nin en fazla zorluklarla karşılaşacağı yer burası görülüyor. Tabii ki bunu bölgedeki "devrimci dinamizme" bağlamak isteyenler varsa da bu fantazi'den öteye başka bir şey değil. Esas sorunu başta da belirtildiği gibi, bölgenin kaossal durumu oluşturuyor.

Ortadoğu'nun bugününü anlayabilmek için biraz gerilere de dönmemiz gerekiyor. Tabii ki tarihi bir araştırmaya girişecek değiliz. Yalnızca burada varolan ve buradan insanlığın kültür ve bilim hazinesine büyük katkılarda bulunmuş medeniyetleri hatırlatıp, bugüne geleceğiz. İnsanlık tarihinde, bir dönemi -felsefeden, astronomiden, bibliyografya'ya- bütünüyle etkisi altında bırakan Mezopotamya, Fırat ve Dicle arasındaki topraklar (Bugünkü Kürdistan ve Irak'ın Güneyi) üzerinde yeşeriyor. Böylesi bir etkiyi, tarihte, Persiya (Bugünkü İran) da yapıyor. Yazı yine burada bulunuyor. Devleti ve siyaseti ile Ortadoğu'da belirli bir tesire sahip olan Mısır, bir zamanlar (Firavunlar devri) ekonomiden, "ideolojik" akımlara kadar, insanlığı etkilemiş bulunmaktaydı.

Ve çok çok önemli bir nokta, belki de Ortadoğu'nun bugününün açılması, karmaşık çelişkilerinin anlaşılması için en gerekli olanı: Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet -hepsinin doğduğu, şekillendiği yer- Ortadoğu.

Dün de öyleydi, bugün de. Yer, odak ve tabii zenginlikleri ile Ortadoğu, belki de Dünya'da en stratejik öneme sahip bölge.

Konumuz siyasi olduğu için, şimdi onun üzerinde düşünceler ifade etmeye çalışacağız. Şüphesiz üstte yazılanların hepsinin, konumuz üzerinde etkisi var. İslam, Ortadoğu'da doğdu ve buradan enternasyonalize oldu. Fakat réel yani gerçekçi olursak - İslam, Ortadoğu'nun o zamanlarki ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel, ruhi, manevi vs. ilişkileri çerçevesinde ve onların bir ürünü olarak ortaya çıktı. İnsanlar üzerindeki en geniş nüfuzunu da burada gerçekleştirdi. Dinler ve hatta sektler arasındaki en kanlı savaşlar Ortadoğu'da yaşandı. Dinin efsanevi isimleri hep bölgeden oldu. Adalet denince Hz. Ebubekir, sert-adil denince Hz. Ömer, kahramanlık denince Hz. Ali, bölge İslami insanının beynine daha küçükken devlet, toplum ve aile tarafından işlendi ve işleniyor. Bu yüzden böylesi bir ideoloji'yi işletip, onun devlet idare etmek ve hatta İslami dünya üzerinde egemenlik yolları açmak, Ortadoğu'da yayılmacı fundamentalizm açısından "bulunmaz" bir imkan olarak, devreye konuldu, pratiğe uygulandı. İslamın bu nimetleri daha belirgin İran ve Suudi Arabistan, genel olarak da hemen hemen tüm Bölge devletleri tarafından politik amaçları doğrultusunda işlenmeye başlandı. Bunlar içine "laik" TC de giriyor. Sorunu yalnız

bu yönüyle kapatamayacağımız için, Funtamentalizm'i bir görüş ve akım olarak açmaya ve Ortadoğu'daki basamaklarıyla ele almaya çalışacağız.

Funtamentalizm; bir hareket olarak Hıristiyanlık bazı üzerinde şekillenmiş. Dünyada meydana gelen tüm oluşumları, olayları, keşif, formülasyon ve hareketliğin kendisini bile İncil'e indirgeyen, her şeyin temelini onda olduğunu vurgulayan bir akım. Fundamentalizm'in doğum yeri ve tarihi: Amerika Birleşik Devletleri ve 1890'ların ilk yılları. Hareket olarak adını ise Şikago'da 1910-1915 yılları arasında yayınlanan "The fundamentals" adlı 12 ciltle epeyce duyuruyor. Ve bu ciltler 275.000 tirajla basılıp parasız olarak papazlara, eğitimcilerle vs. yollanıyor. Fundamentalist ismi, hareketin üyelerinin sıfatı oluyor. Ayrıca fundamentalistler kendi uluslararası örgütlerini de kuruyorlar. Hepsini de "International Council of Christian Churches" merkezi örgütünde birleştiriyorlar.

Kendisine politik bir çevre çizildiğinde, tabii ki fundamentalizm, hem anti-bilimci, hem epey aktif, hem tüm sorunlara hemen manevi-ruhi cevap verdiği için basit insanı etkileyen bir görüş olarak, genişleme imkanlarına, özellikle de Ortadoğu gibi bölgelerde oldukça sahip. Bu yönüyle bu görüşü islami dini akımlara benzerliği çerçevesinde genelleştirmek mümkün. Bu yönde eğer kesin bazı adlar verirsek, örneğin: Müslüman Kardeşler, Cihad, Hamas, Hızbullah'lar, Cezayir İslam Kurtuluş Cephesi vs. fundamentalistlerin bölgedeki tanınan bazı örgütleri. Tabii ki bunların her biri de fundamentalist İslam devletlerinin -İran, Suudi Arabistan, ağır bir eğilim olarak Libya, Irak gibilerinin denetiminde. Oryantalizmin, hissiyat ve maneviyatın etkin olduğu başka bölgelerde de fundamentalizm güçlü örgütlenmelere sahip. Hindistan'daki Rashtriya Swayamsevak Sangh ve Bharatiya Janata Party gibi. Görüldüğü üzere "kardeşlik", "İslam" veya "Hristiyanlığın kurtuluşu" gibi, insanın manevi değerlerine hitap ediyor. Gerçekte ise bu değerler, kendi politik ve zümre çıkarlarına tabi kınıyor.

Fundamentalizm -dinin temalciliğini- temsil eden bir görüş. Ortadoğu'da, üzerinde durulduğu gibi, İslamizm, Arabizm vs. baz olarak alındığında ve ondan bir "Dünya görüşü" oluşturmada temel olarak yola çıkıldığında, fanatist bir evreye giriliyor. Böylece her şey körce, bağınazca yaşama geçirilmeye çalışılıyor. Heyecan, his, maneviyat bu politikada en etkili rolü oynuyor. Uygulanan siyasette gerçekler değil, duygulara hitap etme temel olarak alınıyor. En fazla da istismara uğrayan, manevi değerler oluyor. *

İran İslam Cumhuriyeti örneği biraz yukarıda verildi. 1979 yılında İran'da "İslam devrimi" gerçekleştirildi. Bundan sonra da -İslam temalciliği- çerçevesinde, devlet mekanizmaları oluşturuldu. bilimsel veya dünya gerçeği ile uyumlu bir ekonomi, politika izlenilmediğinden, krizler yaşanmaya başlandı. Bu "gerçek-ideolojinin" hatası "olamayacağı" için, hatanın Batı'lı "şeytanlar"da olduğu halka aşılındı. Bu siyasetin bir ürünü olarak, ABD elçiliği dağıtıldı, görevlileri esir alındı. Irak ile savaş esnasında da "cennet anahtarları" dağıtıldı. Birkaç yıl öncesine kadar, savaşlarla, emperyalist düşmanların planlarıyla, kitleleri heyecanlandıran İran devleti, şimdi de fundamentalist siyasetine uygun olarak enternasyonalleşmenin yollarını arıyor. Bunda başarılı bile olduğu gözlemleniyor. Hemen hemen tüm İslam ülkelerinde kendisine bağlı örgütler mevcut. Bunların arasında Hızbullah'lar önemli bir yer tutuyor. Fakat, Tahran on-

larla yetinmiyor. İslami Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki savaşta tuttuğu taraf Ermeniler oluyor. Bölgede kendilerinin komünist-örgüt olduklarını iddia edenlerin bazılarıyla yakın ilişkileri var. Onlar üzerinde önemli bir etkiye bile sahip.

Tahran kadar radikal-fundamentalist çizgi izleyemeyen Suudi Arabistan'da, İslam aleminde kendi "ılımlı fundamentalist" çizgisini, dolarlarla genişletmeye çalışıyor. Türkiye'de devlet içerisinde örgütlenen Rabita hakkında, kamuoyu belli bir bilgiye sahip. Siyasi kulislerde, bugün bile TC parlamentosunda yer alan bazı "büyük" partilerin Riyad'tan devamlı para "yardımı" aldığı gibi konular genişçe konuşuluyor.

Filistin sorununun çözüm yoluna girmesiyle, elindeki büyük bir koz ve siyasi dayanaktan mahrum kalan Pan-arabizm, elinden geldiği kadar bu prosesi yıkmaya ve Filistinlilerin el altında kalmalarının devam etmesine çalışıyor. Şam, Filistinli ekstrem örgütleri "Gazze-Eriha antlaşması"nın bombalamaları için devreye bile sokmuş durumda. Bu yönde dinci, komünist, sosyalist, pan-arabist radikaller bir cephe bile kurdu. Antlaşmanın baltalanması için FKÖ ve İsrail cephelerinde provakativ eylemler bir hayli hızlandırıldı. Son dönemlerde her gün birkaç İsraili asker, sivil veya Filistinli eylemciler öldürülüyor.

Ortadoğu, büyük hırsların, otokrasi'nin, fanatizm'in, nasyonalist, faşist diktatörlerin varolduğu, çarpıştığı bir yer.

Bölgede etkin olan, veya resmi ideoloji olarak adlandırılan ırkçı teorilere ve "kültürlere" bir göz atalım. Çok ilginçtir - Pantürkizm, topraklarının tüm Ortadoğu'yu kapsadığını, hatta Çin sınırlarına vardığını iddia eder. Türk'ün herkesten daha akıllı, güzel olduğunu, Türk olmanın mutluluk anlamına geldiğini savunur. Türk kültürünün tüm kültürlerden daha zengin olduğunu vurgular. Eti, Finik ve hatta Mısır, Mezopotamya kültürleri - Türk kültürünün parçasıdır der. En kahraman insan -Türk kanını taşıyandırbelirlemesini yapar. çünkü bu gücünü kurt sütünden alır "teori"lerini ileri sürer. Pan-arabizm değiştiğinde bu şeylerin tıpatıp onda da görülür. Araplar akıllıdır, arap en zengin kültüre sahiptir, islamın kurucusudur, en güzel dil arapçadır, en fevkalade yazı, arap yazısıdır vs. vs... Şimdi bilmiyorum, ama iki-üç yıl öncesine kadar da, Arap Komünist Partileri'nin temel sloganı "Tüm Arap Ülkeleri İşçileri Birleşiniz!" idi. Marksizmin Arap varyantı yalnız bununla da kalmıyordu. İsrail 1982 yılında Lübnan'a girdiğinde, Arap Komünist Partileri açıklamalar yayınlayıp, tüm Dünya sosyalist devletlerinin askerleriyle Lübnan'a gelip İsrail'i kovmasını istiyorlardı. Bunu yapmasalardı, sosyalist değillerdi. Sosyalizm, enternasyonalist dayanışmayı gerektiriyordu, o halde neden SSCB veya DDR gelip Arap kardeşlerinin davası için İsrail devletini mahvetmiyordu(!)

Yukarıda yazılanların hemen hemen aynısını "devrimci" Türk kardeşlerimiz de yaptı. Şimdiki Aydınlik gazetesinin genel yayın yönetmeni Doğu Perinçek, enternasyonalizm adına, "emperyalizme karşı" savaşıyor diye Saddam Hüseyin'i bile destekledi. Bağdat katilinin, Kürtlere yaptığı "iyilikleri", tanıdığı "hakları" göklere çıkararak, Kürtler, Saddam'dan ne istiyor - derecesine bile getirdi. Hatta Kürtler "anti-emperyalist" savaşta Saddam'ın yanında olmalıdır" insani "formulasyonunu" önerdi. Tabii dünya-alem Saddam'ın Kürtlere yaptığı-nı artık biliyordu. 1988-1990 arası Irak Kürt nüfusunun %7'si katledilmişti! Yerleşim alanları yerle bir edilmişti. Sosyal-nasyonalist Ecevit zaten "sol-de-

mokrat"lık adına kardeşi Saddam Hüseyin'le beraber Kürtleri "emperyalistlere ittifak yapmakla" suçluyordu.

Ortadoğu'da çağdışı ideolojiler, akımlar, demokratik bir prosese geçiş önünde kalın bir set gibi duruyorlar. Kürt Sorunu da işte bu pan-arabist, pan-türkist, fundamentalist şeytan üçgeni arasında sıkıştırılıp boğulmaya çalışılıyor. Bu güçlerin Kürt Gerçekliliği karşısında önlerine koydukları iki alternatif vardır. Ya Kürtler Irak pratiğinde uygulanmaya konup, Kuveyt işgalinin getirdiği neticeler akabinde başarılamayan, imha planlarıyla karşı karşıya bırakılıp yok edilecektir, ya da Kürt Sorununu birbirleriyle anlaşma temelinde kontrollerine alıp, stratejik-politik planları çerçevesinde kendilerine bağlama politikasını gütmektedirler.

Kürtlerin de önüne koymaları gereken alternatif ise - demokratiklik olmalıdır. Gelecek sayıda Bölgede demokrasi ve dinamik gücü - Kürt Ulusal Demokratik Hareketi, bunun da bariz örneği olan Irak Kürt Federe Devleti konuları işlenecektir.

ULUSAL DEMOKRATİK GÜÇLER KÜRDİSTANDAKİ AÇMAZI AŞMAK ZORUNDADIR

Kürtlerin yakın tarihi, bir anlamda mücadele, yenilgi ve yeniden mücadele tarihi olarak adlandırılabilir.

Çok yakın bir tarihe kadar Kürtlerden bahsedildiğinde, Tarihin derinliklerinde kalmış, unutulmuş bir halk akla geliyordu. Ne var ki son yıllarda dünyada ve bölgemiz Ortadoğu'da beklenmedik gelişmelerin olması, Kürtlerin ve Kürdistan'ın canlı, dipdiri bir olgu olarak tarih sahnesine çıkmasını da beraberinde getirdi.

Kürtler son yüzyıl içinde dünyadaki ulusal demokratik mücadeleler ele alındığında en uzun erimli, en fazla yalnız kalmış; bu nedenle bir çok kötü yenilgilere uğrayarak yüzbinlerce şehit vermiş, ama hiçbir zaman dinmemiş, her yenilgiden sonra kendini toparlayarak yeniden ayağa kalkmış, Bazen ülkenin kuzeyinde, bazen doğusunda, en fazla da ülkenin güneyinde uzun süreli direnişler göstermiştir. Bu anlamda değerlendirildiğinde, ulusal kurtuluşu geciktirilmiş bir halk olmakla beraber, Birinci Dünya Savaşından bu yana aleyhine dönen tarihsel dezavantajlara rağmen (doğu ve batı blokunun Ortadoğu genelinde ve özelde Kürdistan'ın dört parçaya bölünmesi sonucu oluşan statükonun devamındaki dengeli politikaları) kendi özgücüne dayanarak en fazla direnen halklardan biridir. Ama ne var ki bütün bu direnişler 1. Dünya Savaşından sonra ülkemizi parçalayan statükoyu değiştirmeye yetmedi. 1920'lerden 1938'lere kadar ülkemizin kuzeyinde sürdürülen Koçgiri, Şeyhsaid, Ağrı, Sason, Kozluk, Motki, Dersim hareketleri, dünyadaki güç dengelerinin desteğine sahip Kemalist Devlet tarafından vahşi ve acımasız katliamlarla bastırıldı. Doğuda sımko önderliğindeki ulusal mücadele ile, güneyde Şeyh Mahmut Berzenci önderliğinde gelişen mücadelelerde yine dünyanın güç dengelerini arkasına alabilen Acem ve Arap devletleri tarafından Kemalistleri aratmayacak yöntemlerle bastırıldı. 1946 Mehabat Kürt Cumhuriyeti, Sovyetler Birliği ve İngiltere hükümetleri arasındaki birtakım pazarlıklar sonucu Sovyetler Birliği'nin genç ve güçsüz Kürt cumhuriyetinden desteğini çekmesi sonucu tarih sahnesinden silindi. Fakat Kürtlerin ulusal kurtuluş mücadelelerinde her şeye rağmen yılmamlık olmadı. Cumhuriyetin yıkıldığı yerde Cumhuriyetin Genel Kurmay Başkanı sıfatındaki General Musta-

fa Barzani tarafından yeniden direniş başladı. Etrafındaki az sayıda peşmerge-si ile Kürdistan tarihine uzun yürüyüş olarak gelecek şanlı direnişini, üç sömürgeci devletin militarizmine ve İngiliz RAF uçaklarının saldırılarına rağmen çarpışa çarpışa Sovyetler Birliği sınırlarına kadar sürdürdü. Bu tarihten itibaren Güney Kürtleri ve Barzani önderliği, Kürt ulusal mücadelesi üzerinde belirli bir rol oynamaya başladılar. Çünkü ne doğuda ne de kuzeyde sömürgecilerle karşı ciddi bir direniş ve siyasal mücadele uzun bir döneme kadar göze çarpmadı. 1958'de Mele Mustafa Barzani, Irak'ta iç siyasal gelişmelerden faydalanarak ülkeye geri döndü. Geri dönüşü Kürt Halkı açısından büyük bir coşku ve umuda dönüşürken, sömürgeci devletleri telaşlandırmaya başladı. Nitekim 1960'lı yılların başında Irak'ta iç siyasal çalkantılar sonucunda iktidar değişikliği olması ve Kürtlere yönelik soykırım politikalarının uygulamaya konulması sonucu Barzani 1961 yılında büyük devrimci direnişini başlattı.

1970'li yılların başında Irak yönetimi, Kürtlerin uzun süreli direnişinin karşısında pek şanslı olmadığını anlayınca Kürtlere geniş kapsamlı özerklik vermeyi vaad ederek, Kürtlerle masaya oturdu. Ancak çaresizlik içinde kalarak tavize yanaşan sömürgeci Irak devleti, bir taraftan da zaman kazanarak kendini toparlama hesapları içinde idi. Ne var ki kâğıt üzerinde verdiği hakları bir türlü içine sindiremeyen sömürgeci rejim, Kürt halkına karşı entrikaların içine girmişti bile. Bunun sonucunda 1974 yılında KDP önderliğinde yeniden ulusal başkaldırı başladı. Irak yönetimi en kötü sıkıştırıldığı dönemde, Türkiye gelişmelerden tedirgin olmaya başladı. Bunun sonucu Irak ve İran'ı masaya gelmeye zorlayarak, Şattülarab'ın İran'a verilmesine karşılık, İran üzerinden Kürtlere sağlanan lojistik desteğin kesilmesi koşulu ile ünlü Cezayir anlaşması yapıldı. Onbinlerce Kürt öldürüldü, yüzbinlercesi sürüldü, Kürdistan tarihinin en büyük darbelerinden birini yedi, Kürtlere kimse sahip çıkmadı. Ne demokrasi ve hürriyet havarisi batı dünyası, ne de sözümona ulusların kendi kaderini tayin hakkı savunan doğunun sosyalist ülkeleri, yalnız ve yalnız Uluslararası Hayvanları Koruma Derneği Napalm bombaları altında ölen binlerce hayvan için Bağdat rejimini kınadı. Evet Hayvanları Korumayı önlerine koyanlar tepki gösterdi. Ama insanlar için, Hürriyet, Demokrasi, Sosyalizm gibi yaldızlı sözcükleri Anayasalarına koyan güçler ise ölü toprağı serpilmışti sanki.

Bu ağır yenilgiden sonra Kürtler (Güneyli Kürtler) bir yıllık kısa bir toparlanmadan sonra yeniden mücadelelerini direnişe çevirerek Irak rejiminin başını ağrıtmaya başladılar. Bu dönem artık Kuzey Kürdistan'da ve Doğu Kürdistan'da ulusal bilinçlenmenin ve örgütlenmelerin yaygınlaşmaya başladığı dönemdir. Derken İran'daki, Şahlık Rejimini sarsacak ve İran'da hatta Ortadoğu'da yeni gelişmelere yol açacak, Tabandan tavana doğru gelişen Şii-İslami bir gelişmenin olması ve Humeyni'nin bu gelişmenin merkezine oturması, sömürgeci İran devletinin o güne kadar Ortadoğu'daki dengeleri ve dünyadaki dengeleri gözetenek politikla belirleyen yönetiminin giderek yerine Ortadoğu'daki ve dünyadaki dengeleri altüst etmeyi hedefleyen Humeyni rejiminin gelmesi, en azından sömürgeci devletler arasındaki geleneksel politikaların zedelemesi açısından Kürtlerin lehinde bir durum yaratıyordu. En azından iki sömürgeci devlet arasındaki çelişkinin derinleşmesi her halukârda Kürtlerin yararına olabilecekti. Nitekim kısa bir süre sonra sekiz yıl devam edecek olan İran-İrak Savaşı başlayacak ve her iki ülkede özellikle Kürt bölgelerinde hem ekonomik hem de insan potansiyelleri yüzünden büyük tahribatlara uğradık-

tan sonra barışmak zorunda kalacaklardır. Bu savaş Kürtler için önemli bir tarihi fırsattı, ama Kürtlerin ulusal birliklerini oluşturmamaları ve dünyadaki dengelerin (ABD-Sovyetler Birliği) halen Ortadoğu üzerindeki statükocu anlayışları devam ediyordu. Bu iki olgu Kürtlerin bu tarihsel fırsatı değerlendirmede güçlük çekmelerine yetiyordu. Nitekim o tarihlerde Güney Kürdistan'da Kürtler açısından çok ciddi adımlar atıldı. Yılların düşman kardeşleri YNK ve IKDP önderliğinde Kürdistanî Partilerin tümünün katıldığı Kürdistanî cephe kuruldu. Bu Kürdistan'daki ulusal mücadele açısından çok önemli bir olaydı. Aynı dönemlerde 1988'de Halepçe Katliamı ve yine onbinlerce ölü, yüzbinlerce sürgün, dörtbin köyün yakılması. Bir iki cılız sesin dışında dünyada istenilen duyarlılığı görmek mümkün değildi. Ortadoğu'da ve Kürdistan'da bu gelişmeler olurken, Doğu Avrupa ve SSBC'deki sosyalist ülkelerde, dipten gelen dalgalarla dünyadaki dengeleri altüst edecek gelişmelerin işaretleri de iyice su yüzüne çıkmıştı. Nitekim 1990'ların başında Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nde çözümler beklenmedik bir hızla gelişti. Artık ABD ve Avrupa'ya rekabet edecek bir doğu bloku yerine, Avrupa ve ABD'ye muhtaç kendi kendine ayakta duramayacak bir ülkeler yumağı ile karşılaşıldı. Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nde bu gelişmeler olurken, İran ile savaştan usanmayan, gözü petrol hırsı bürümüş ve Arap ırkçılığı ile sarhoş olmuş Saddam Hüseyin beklenmedik bir tavırla Kuveyt'i işgal ediyordu. Saddam'ın Kuveyt'e girmesi, güneyde önemli ölçüde dağınık ve ülke dışında olan Kürdistanî cepheye tarihi bir fırsat yaratarak, sürece müdahale görevi ile karşı karşıya getiriyordu. Kürdistanî cephe kısa sürede ülkeye müdahale sürecine girdi. Bütün dünyada Saddam'ın Kuveyt'i işgaline karşı büyük bir tepki gelişti. Her şeye rağmen Saddam dünyaya kafa tutarak Kuveyt'ten çekilmeme kararı aldı. Bunun üzerine Birleşmiş Milletler'e bağlı ülkelerden oluşan ve başını ABD'nin çektiği çokuluslu güçler 1991 yılı kışında Irak'a karşı askeri harekate başladılar. Saddam'ın böyle bir tuzağa girmesi Güney Kürdistan halkı açısından tarihi bir fırsattı. Kürtler bu tarihi fırsatı değerlendirmesini bildiler. Belki Kürdistan tarihinin en büyük başkaldırmasını gerçekleştirdiler. Çünkü bu sefer yıllardır Saddam'la işbirliği içinde olan kesimleri de ulusal mücadeleye katmışlardı. Bu başkaldırı da Kürtlere pahalıya mal oldu. Yine binlerce ölü, milyonlarca sürgün vardı. Ama bu sefer diğerlerinden çok farklı bir gelişme vardı. Dünya artık Kürtleri görüyordu. TV'ler ve basın kuruluşları ile Kürtler dünyanın gündemine oturuyordu. Öyle bir oturuyorlar ki bir daha çıkmamacasına. Nihayet bu gelişmelerin sonucunda Güney Kürdistan'da demokratik çok partili bir seçim sonucu oluşturulan parlamento ile devletleşmenin gereklerini adım adım hayata geçirip dünyadaki tüm Kürtlerin umudu haline dönüşen özgür ve demokratik bir toprak parçasına doğru yol alınıyor.

Güneyde bunlar olurken, Kuzey Kürdistan'da neler oluyor? Dünyanın herhangi bir bölgesindeki gelişme, başka bir yerdeki gelişmeyi bir şekilde etkilediğine göre, ülkemiz Kürdistan'ın herhangi bir parçasındaki kazanım veya mücadele de diğer parçayı doğrudan etkilemektedir. 1920'lerden sonra ülkemiz her ne kadar sömürgeciler ve emperyalistler tarafından dört parçaya bölünmüşse de parçalar arasında sürekli dayanışma, etkileşim ve zaman zaman da sömürgeci devletlerin, "böl-parçala, yönet-yok et" politikaları sonucu çelişkileri de olmuştur. Bu nedenle güneydeki ulusal bir kazanım aynı zamanda kuzey--doğu ve batı Kürtleri için de kazanım olmuştur. Veyahut kuzeydeki bir kaza-

nın diğer parçalar için de aynı zamanda ulusal bir kazanım olacaktır. Burada önemli olan sömürgeci devletlerin böl, parçalara çatıştır politikalarına karşı uyanık olmak ve onların bu kirli politikalarını boşa çıkarmaktır. Çünkü Kürtler arasındaki çelişkiler suni çelişkilerdir. Onun için barışçı ve uzlaşıcı yöntemlerle bu çelişkileri gidermek esas alınmalıdır.

Körfez savaşından sonra Güney Kürdistan'da, Kürdistan tarihinin, en ciddi ve umut verici adımları atılmaktadır. 1991'deki ayaklanmalardan bu yana Güney Kürdistan'daki gelişmeler Kürtlerin Ortadoğu'da gerçek anlamda demokratik bir toplum oluşturabilecek nüvelere sahip olduklarını adım adım ispatlamaktadırlar. Bunun somut ve pratik adımı 1992'deki çok partili genel seçimlerdir. Komünist partiden, şeriatçı partiye kadar geniş bir yelpazeyi kapsayan demokratik seçimler aynı zamanda Kürtlerin Ortadoğu'da demokratik bir toplum kurabileceklerinin sosyal, toplumsal ve kültürel alt yapılarına sahip olduklarının göstergesidir. Bir asıra yakın Cumhuriyet deneyimleri binlerce yıllık devlet deneyimleri olan sömürgeci, ırkçı Ortadoğu ülkelerinin hiçbirinde bugüne değin böyle geniş yelpazeye dayanan demokratik bir seçim olmamıştır. Batının yetmiş yıllık müttfeği durumundaki TC'de halen komünist parti ve gerçek anlamda şeriatı savunan partiler özgürce faaliyetlerde bulunamamaktadırlar. Bunu Kürtlerin bir asırdır zulme karşı sürdürdükleri devrimci demokratik mücadelenin bir kazanımı olarak değerlendirmek gerekir. Bütün ezilmişliğimize rağmen bunu tarihsel bir avantaj olarak görmeliyiz. Kürdistan'ı sömürgeleştiren devletlere baktığımızda bunun tam tersi ile karşılaşmaktayız. Çünkü toplumsal temel demokrasi korkusunun üzerine oturtulmuştur. Demokrasi gelince ülke bölünür. Demokratikleşme Kürtleri kendi ulusal demokratik haklarına sahip çıkmaya götürür endişe ve korkusu sömürgeci devletler tarafından toplumun tüm kesimlerine, ırkçı anti-demokratik anlayışlarla şıngalanmış, çağdaşlaşmanın ve demokratikleşmenin önüne bir set çekilmiştir. Bu anlamda ele alındığında her şeye rağmen Kürtler kendilerini sömürgeleştiren toplumlardan daha avantajlı durumdadırlar. Çünkü Kürtlerin demokrasi korkusu diye bir sorunları yoktur. Güney Kürdistan'daki seçim sonucu oluşan parlamento ve hükümet bunun somut örneğidir. Dini ve etnik azınlıklar hem parlamentoda hem de TV ve basın-yayın kurumlarında kendilerini özgürce ifade edebilmektedirler. Kürtlerin Ortadoğu'da demokratik bir toplumun nüvesini oluşturarak dünya sahnesine çıkması, aynı zamanda dünya ile tanışması anlamına da gelir ki, bu Kürtler açısından tarihsel fırsatı yakalamanın kaçınılmaz bir gereğidir de. Doğu Kürdistan'da da gerici, çağdışı, "Kürt liderleri canice katletmekle ünlenen" mollalar rejimine karşı yürüttükleri mücadele ile Kürtler yine alternatif demokratik bir toplum vaadediyorlar. İran'daki ulusal demokratik Kürt hareketi çağdışı politikaları ile kendilerini dünyadan tecrit etme durumuna getiren mollalara karşı aynı zamanda en ciddi toplumsal alternatif durumdadırlar. Kuzey Kürdistan'da 1984'lerden sonra gelişen Kürt ulusal hareketine gelince; Geliştirilen mücadele ile, Kürt sorunu gündemin birinci maddesine aktarılmıştır. Son on yılda Kürdistan'da çok önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Kuzey Kürdistan tarihinin en geniş kapsamlı ve uzun erimli bir silahlı direnişi aralıksız bir şekilde devam etmektedir. Sayıları binlerle ifade edilen Kürt gençleri sömürgeci devletin güçlü ordusuna ve polis teşkilatına karşı amansız bir savaşı sürdürmektedirler. Bugüne kadar verdikleri şehit sayısı binlerle ifade ediliyor. Bu bir kahramanlık destanıdır. Bunu hiçbir yurtsever Kürt

örgütü veyahut bireyi görmezden gelemez. Çünkü bir insan için yaşama hakkından daha değerli bir şey olamaz. Eğer onbinlerce Kürt genci ve yurtseveri bu yaşam hakkını bir parça özgürlük için seve seve feda ediyorlarsa ve sırada daha onbinlerce gönüllü bekliyorsa bu bir destan değil de nedir? Bunu her Kürt yurtseveri görmelidir. Aynı zamanda Kuzey Kürdistan'da 1984'ten bu yana PKK öncülüğünde gelişen mücadelenin; ideolojik-stratejik taktik zaaf ve hatalarını irdelemek de her yurtsever Kürdün görevidir. Çünkü sorun yalnızca PKK'nın değil, Kürdistan'ın sorunudur. Ne varki PKK'nın zaafı irdelenirken ve eleştiri yöneltirken şu gerçeği hiçbir zaman unutmamak gerekir. Eleştiri sırf eleştiri için yapılmaz, eleştiri hatalardan vazgeçilmesi için yapılmakla beraber, eleştiricilerin de somut, pratik adımlar atmaları da zorunlu bir görevdir. Aksi takdirde eleştirilerin hiçbir somut, pratik anlamı olmaz. Mesele eleştiri kolaylığına kaçmak değil, mesele gerçekten ülke zemininde ne yapılabilir meselesidir. Kürdistan'daki açmazları Kürt ulusal demokratik güçlerinin aşması meselesidir. Mesele eleştiricilik üzerine açılmışken bir hususu belirtmeden edemeyeceğim. Dünyada ünlü kişilerle yaptığı röportajları ile tanınan İtalyan kadın gazeteci Oriana Fallaci, Çin lideri Deng Siaoping ile yaptığı röportajda can alıcı noktalarda Deng Siaoping'i vurunca Deng'in cevabı şu olur: "Sayın Fallaci, dünyada eleştirmekten daha kolay bir şey yoktur. Siz bir gazetecisiniz ve göreviniz eleştirmektir. Bir de kendinizi benim yerime koyarak düşünün. Gazetecilik ayrı bir olay, devleti yönetmek ise apayrı bir olaydır." Burada şunu vurgulamaya çalışıyorum. PKK'nın elbette eleştirilecek yanları vardır. Mutlaka olmalıdır da. Hatta birazdan değineceğim zaaflarından mutlaka kurtulması gerekir diye düşünüyorum. Ama bu eleştiriler yaparken bir gazeteci gibi değil, Kürdistan'da PKK kadar sorumluluğu olan ve olması gereken bir tavır ve anlayışla yapmak gerekir. Çünkü PKK, büyük fedakârlıklarla sürdürdüğü mücadelede büyük ve önemli hatalar yapmışsa Kuzey Kürdistan'daki diğer örgütlerde ciddi fedakârlık ve mücadele etmekle en büyük hatayı yapmışlardır. Eğer PKK'nın dışındaki diğer örgütler de üzerlerine düşen tarihsel sorumlulukları yerine getirselerd, bugün Kürdistan'ın siyasal coğrafyası çok daha farklı olurdu. Bundan hareketle Kürdistan'daki diğer siyasi hareketler PKK'ya eleştiri yapacaklarına daha çok mücadele, daha çok fedakârlık ve direngenliği kendilerine amaç edinmelidirler. Aksi takdirde eleştiri kolaylığına kaçırlar. Tarihsel süreci hiçbir zaman yakalayamazlar. Süreci yakalamanın yolu daha çok mücadele, daha çok fedakârlık şiarıdır.

Bu anlayıştan hareketle PKK'nın zaaflarını ve Kürdistan Ulusal Demokratik hareketinin önündeki görevleri sıralamaya çalışacağım.

1- Dünyanın iki bloklu (sosyalist-kapitalist) yapılanma sonucu oluşturulan dengelerin, sosyalist blok aleyhine bozulduğu sosyalist ülkelerde dağılmanın ve stratejik bir yenilginin yaşandığı bir dönemde PKK önderliğinin kendini Dünya Komünist hareketinin merkezi konumunda görme anlayışına saplanması ve Ortadoğu'da yeni bir Ekim devrimi şiarına zaman zaman sarılması, Kürdistan Ulusal Hareketini içinden çıkılmaz zorluklara sürüklemektedir. Bu anlayış Kürdistan Ulusal Kurtuluş mücadelesini, 70 yıllık süreçte olduğu gibi yeniden yalnızlığa sürüklemekte ve başarıya ulaşmasını engellemektedir. Esas olan yüzlerce yıldır, her türlü ulusal demokratik haklarından mahrum bırakılmış Kürt halkının özgürlüğü ve geleceğidir. Marksist ideolojinin geleceği değildir. Kürt halkı ve Kürdistan'da ideolojiler için kullanılması gereken laboratuvar ve

malzemeleri değildir. Hedef alınması gereken öncelikle Ulusal Demokratik bir Kürdistan, içinde hem marksist, hem dinci ideolojilerin özgürce tartışılabileceği, örgütlenebileceği bir toplumsal yapı olmalıdır. Kürtler böyle bir toplumsal yapıyı dünyaya sunabilirlerse tarih sahnesine çıkmaları kaçınılmazdır.

2- 1984'ten beri sürdürdüğü silahlı mücadelede egemen olan mantığı terk etmeli, sivillere yönelik saldırılardan kesinlikle vazgeçmeli. Mücadele kırsal kesimlerden kentlere kaydırılmalı, devletin kırı insansızlaştırma taktiğini boşa çıkaracak projeler geliştirilmelidir.

3- Köy koruculuğuna karşı mücadelede, farklı yaklaşımlar öne çıkarılmalı, TC'nin Kürdü Kürde kırdırma politikasının boşa çıkartılması için gerekli bütün girişimler yapılmalı, silah bırakacak koruculara PKK kesin güvence vermeli, korucuların ailelerine ve çocuklarına yönelik saldırılardan kesinlikle vazgeçilmelidir.

4- PKK, Güney Kürdistan'daki parlamento ve hükümeti tanımalı, bu tarihi kazanımın güçlenmesi, geliştirilmesi için en azından engelleyici, zorlayıcı tutum ve davranışlardan vazgeçmelidir.

5- PKK kendisinin dışındaki Kürt örgütlerine karşı olumsuz tutumlarından vazgeçmeli, çelişkiler karşılıklı güven ve dostane bir şekilde çözümlenmelidir.

6- Bir süreden beridir devam eden cephe görüşmeleri, Kürdistan'daki açmazları ve Kürt ulusal hareketinin (Kuzey Kürdistan) uluslar arasında karşı karşıya olduğu zorlukları, üstesinden gelebilecek yetkinliğe sahip olacak bir düzeye getirilmeli ve en kısa zamanda dünyaya ilan edilmelidir.

7- Ulusal Demokratik Cepheye yer alan diğer örgütler kendilerini mutlaka güçlendirmeli. Askeri, siyasi her alanda sorumluluk ve görevlerini yerine getirmelidir.

8- PKK, Kürdistan Ulusal Demokratik Cephesini kendi bir yan kuruluşu gibi görmekten veyahut oraya çekmekten vazgeçmeli, ulusal cephe bir üst kuruluş işlev ve saygınlığına sahip olmalıdır.

9- PKK, sürdürdüğü silahlı mücadele taktiklerinde kullandığı yöntemlerle, şiddetin ve devlet terörünün esas kaynağı olan devletin eline ciddi malzemeler vermektedir. Bu da devletin gerçek yüzünün açığa çıkmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle haklılığı ve meşruluğu tartışma götürmeyen Kürt Ulusal Hareketinin Türkiye ve Dünya Kamuoyunda iyi tanıtılabilmesi ve TC'nin terörizm propagandasının boşa çıkarılması için, Cenevre sözleşmesi ve diğer uluslararası savaş kuralları da göz önünde bulundurulurken kesinlikle, hiçbir şekilde sivil ve savunmasız hedeflere yönelmemelidir.

10- Kürdistan Ulusal Demokratik cephesi Kürdistan'da kimin tarafından yapılırsa yapılsın, halka yönelik, sivillere yönelik eylemleri denetleyebilmeli, caydırıcı bir etkiye sahip olabilmelidir. Hatta kuruluş ilanı ile beraber dünya kamuoyuna TC'ye karşı şartlı bir ateşkes ve barış mesajı, bundan böyle Kürdistan'da sivil hedeflere yönelik eylemlerin olmayacağı, olması halinde sorgulanacağı mesajını vererek TC'nin uluslararası alanda KUKM terörize etme çabalarına önemli bir darbe vurulmalıdır. olur. Aksi taktirde silahlı mücadele aynı mantık ve yöntemlerle devam ederse gün geçtikçe KUKM uluslararası alanda zor duruma girecek ve bu da TC'nin ekmeğine yağ sürecektir.

DÎ TÊKOŞÎNA NETEWAYEK BİNDEST DE HÎLGÏRTÎNA DOZA NETEWÎ

Beşek ji pênûsvanên Kurd hêji umîda xwe ji welatên çotalîter ne dane birîn. Carna nexweşiyek taku mirinê derman têra nake. Bigorî Lîteratora komunîzmê: Welatên mêtîngehkar, **zilm, hejarî, talankarî, kuştin, O tinekirin**. Sîstema ku ew pêradibin jî: "**Hevkarî, havalbendiya gelên bindest, parastina mafê çarenûsa gelên bindest, jiyana wekhevî uhw**". Ev jî lîteratora welatên wekhevîparêzin. Di evan herdu Sîstemên Cîhanîyê de, têkoşîna Tevgera Kurdistanê de rolên girîng dane lehiztandin di Rojhilata Navînde.

Ji Çengê cîhanê yê êkem taku 1966 an 77 Milyon km² erd û 840 Milyon jî mirov dibinê mêtîngehiyêde dinaliya tevî Kurdistan. Têkoşîna netewayê Kurd gelik kevnare (ewê dibêjin 1984e nexweşiya "mirowê nesax" girtiye lewma.) Û her têkoşînên dijê dijmin hatin dayîn bêgoman dîro ka Kurdistan de cihê serfiraziyê dayine girêdan. Bingehê ajotina Nasnameya xebata azadiya Kurdistan, ne erêkirine zordariya dijminê hov bi doz û pewmanekî dilviyanî Mistefa Barzanî, beramberê dijmin ne xwe daye paş û neji astengên pêşya xwe hêlane.

Di mêtîngehiyê de ta roja me dewletek Rojavayî Kurdistan di destê xwe ne hiştine. Lê Soyveta "bilind" çi kiriye ta îrojî parçê Kurdistan. Li wêderê di çi rewşêdeye? Mercê bîngêh dîtine Kurd bona rizgarkirin civakê giringiya xwe Marx û Leninvanan bi şeweyê "heval tu pêşveroj doz dihat ajotin.

Cengê deravê Faris yê duyemîn de ev partî o kesên çep reaksiyona xwe bi dengê bilind derketin pêşberê gelê xwe! Dijê hêzên Hevbeş yên Rojavayî PKK, HEP uhw. **berpirsiyariya Kemalîzmê** çep bi vî awayî rojeva rêzaniya xwe "pêşvero" dijê **emperyalîzmê** didan girêdan. Him di parlamentoya Tirkîyê de u him jî ji derveyê wê jiyana Kurdewariyê ketibû pêla paşiyê bo wan. Nizanim ka gelo kiryarên wan, îro çi berjewendî kete berîka wande gelo?

Ya duyemîn welatên Kurdistan li dest xwe de girtîne û komunîst rewşenbîrên wan ji Xwidê ev dixwestin. Her çi be "**dijê emperyalîzmê**" rojev tê girêgan.

Lê gelê Kurd û serokê wê rolekî taybetî da lehiztin di Herêma Rojhilat û cîhanêde. Mesud Barzanî "**kesên kar pêvetên vegezinwelat**" gaz hindeka ka da em vergerin cihê baş bo xwe bîstinin, hêj li serê rê Celal Talabani 26.3.1991 de ji cinartiya ew kesê li Şamê derbazê Bajarê Zaxo bû. Yê wê Ezîz Eqravî jî, "cih hatiye, da em bo xwe cihekê" bigirin. Bi vê bîr û baweri-

ya ne Kurd perverî Eqravî di Rojnama Özgür Gündem ê dedirewên xwe bo xwendevanên wê da bilavkirin!

Di dîrokê de gelê Kurd rûperek şanazî û hemdemî da eşkerekirin, ji ew demokriya nav xwe û Rojhilata Navîn û hemî cîhanê. Lezkirin pêwîste carna lê bi hajêheyîtiyê.

Parlamentoya Kurdistan di civîna xwe ya 38. de bi piraniya dengên biryariya daxwiyaniya Federasyona Herêma Kurdistan hate erêkirin û diyarkirin. Ev gava Şember bê guman gavekî di bona serfirazî û têkoşîna Kurdistan da vekirin.

Ji Eniya (cephê) dijmin wek her caran bo me diyare ka çî dîtî wan heye bo vê rewşê. Civîna hatin amadekirin, şewrên hilweşandinê girêdan li ser avakirina "wê rewşa" nû. Ji dewleta Surî dewlettir - ji dewleta Îranê Îrantir û ji dewleta Tirkan jî Tirkir PKKê dijê hîlbijartinê û dijê parlamentoya Kurdistan pitir nebe jî wek van hîlbijartinê û dijê parlamentoya Kurdistan pitir nebe jî wek van hersê dewletan dijatiya wê kir û hêjî berdewame li ser belbele û şêlo dirustkirina Başûrê Kurdistan. Bîra xwe bikin, "**hîlbijartina Kurdistan ne berpirsiyarê çar (4) milyonaye, lê li Ewropa bi darê zorê kesên deng dayin parlamentêrên "yek" partiyê "nunenên Kurdistanin.** Ta roja me ne Emerîka û ne jî welatên dindî yê emperyalîst parçek ji Kurdistan bo herdem talan nekirîne. Lê sîstema bi navê "**mirovaniyê, gelên bindest divê bêne azadkirin, xwîdanên parastina mafên çarenûsî** parçek ji welatê me Kurdistan "mêtingeh kirîne" û îro jî ew parçe di rewşek çetînîde dimeşe Rojnama Yeni Ülke dema li ser Kurdistana Sor dixwaze lêkolînê bike, dilnade "**hostayêxwe Stalin**" rexne bike. Belê ew mihacirkirin bi dîrektîfên **min** dihatin kirin an jî bi **ya** ew hostayê hon dilnadin rexnebin? Anjî ew rewşa diket jiyane Stalin "bê nûçebû"? Ev talankarî bi navê çî dikirin **bloka çep**? Her rûdan û buyerên dibûn di çarçûva nêrîna Kremlîn de dihatkirin. Nivêneriya çidikir vê ramanê?

Averokirina (kavram) mêtingehkariyê divê hon baş di mercên netewe pe-restinê de lê bigerin. Bê goman Azarbeycan wek rêzaniya Kemalîzme Tirk dijatiya gelê Kurd dida ajotin, li ber çavên "navenda mirovaniya Kremlîn". Azarbeycan ne Komarekî Emerîka û ne jî ya Ingilîzbû. Hêvîdarim **ku** destên pê-nûsan (kalem) digirin û dixwazin li ser tevgera Kurdistan tişteke binivîsin, ji kerema xwe bi rastî û şember lêkolînê bikin. 1979 de **nasname** berzekerina Kurdên Stalin mihacirkirin li Azarbeycanê **dîsa** ne bi destên Emerîka û ne jî bi destên Ingilîzan tunekirin. Lê, Navenda mezin? "**Me çeperên komünîzme** di cîhanê **de bi hêz û cihkir**". (Stalin, Leninizmin ilkeleri rup, 182)

Dema ev ho dihat gotin, li baskê dinda jî li Kurdistan xwîn dibarî liser xort û gulên geş. Şoreşa Oktoberê ne dixwest rastiya berxwedana Gelê Kurd bi zane. Lê, "navenda proleteriya" cîhanê ya ku çepên Kurd û Tirk, Erebi û Farssan: **Komunîzme ango mirovatî, xweşjiyan, parastina mafê çarenûsî, wekhevî!** u nizam çî û çî. Dev ji hevkarîya gelên bindest em berdin, dijminatîya Kurdan bi her fîrsetêde, piştgîriya dijminên Kurdan kirin.

Şoreşa Sêx Seid bi "paşverotî dîtî, Mustefa Kemal **pirozdikin**, te ew şoreşa "kevneperest û paşvero" da hilweşandin! Şoreşa Kurd bi paşvero dihat lansekirin, rewşenbîrên Kurd jî bi tempoya Kemalîzmê lingên xwe lêk tînan.

"**Afganîstan emîrî ji bona welatê xwe her çend kiralîyet jî bûn, her weha berbivê Tevgerêkî têkoşerî bû**" (Stalin, Leninizmin İlkeleri).

Başê çî cidayî di nava vê tevgera Afganîstan û Kurdistan de heye, şoreşa Kurdistan paşvero û dijmin dibîne, ya Afganîstan pêşvero dibînin **navendam** Mirovaniyê gelo?

"Tevgera Misrê Burjuwazî jî bû, lê berbivê jî bizavekî têkoşer bû (S. Lenî-nîzmin İlkeleri). Ez bo wê dilteng nabim, lê ew Kurdên 70 salin hiş û ramana xwe dayîn komunîzmê, aha ez ji wê diltengdibim. Şev û rojê devên xwe lewitan-din dijê Şoreşa Mistefa Barzanî û feodale, burjuwaziye, paşveroye uhw. Lê şo-reşa Misrê "Burjuwaziye" lê dîsa jî pêşveroye!

1946 de dema refek ji Komara Kurdistan diçine Baku berpirsiyarên Herê-miyên Sovyet: "**Lê divê Qadî Muhammed bi serê xwe van kesan ne bijêre, emêbibijêrin**" digotin nivênerên Kurdan. Israîl û Filistiniyan dema dest bi kar û barên aşîtyê kirin Israîl; "Delegasyona ji Filistiniyan bête amade kirin me mafê vetoyê wê heyî". Divê kesên bêne ser masa hev axaftinê em bibijêrin" di-got karbidestê. (BBC 16.9.1991) Başe çiferqî dinava wê de heye li Mahabat sal 1946, li Israîl 1991. Komunîstên ser hişk ve çawa dikarin **avero bikin** gelo?

Çareserkirina bi kotekî tinê bi hêza hemî gelî têt bicihkirin

Gelo kîjan partî û rêxistin maye, nehatî ser **rêya Mistefa Barzanî?** Bêgo-man îro di Kurdistanê de yek dîtina rêzanî nemaye ku nehatin ser rêya wî. Bi sed (100) salane jêre digotin Otonomî xwestan sernakevin. Lê, ka çiqas ew rê-zaniya Mistefa Barzanî hingê rast bû îrojî ew rêzanî partiyên Kurdistanî bi kar-tînin bê ku navê Barzanî binin ziman.

"Em ku hun henin, taku bîr û baweriya we û dengê we neêt standin ê yek gavê ne avêjin". Di Newroza 92de ev mesaje Öcalan dibêje!

Ji Şîrnex, xwecihên wê şeş (6) kes diçin nik berpirsiyarê PKKê yê Şîrnex "... Ger hun bîr û baweriya me dixwazin bizanin û bêtî me hun gavekê "dibê jinem-naavêjin" wîdemî me guhdar bikin. Ev xwe pêşandana nava Bajar de bi tevî jin û zarokan, di evê mesaja serhildanê, em baş nabînin. Ev pêşneyarên me hene bo hewe; PKK bila kesên bi çek (hêza çekdar) were me biparêze hingê bitevî jin û kalan emê rabin meşê. Nê hun bêjin na wîdemê em, hêza me ji evê na-girit û kuştinahiyek mezin dê bibe.

"...Ev nabit, hun mecburin rabin çeng ji we bête kuştin ne xeme. Ne em, di-kevin pêşyê û neji pêşneyara we kebil dikin. Çend bêne kuştin nexeme! digot xwecihiyên Şîrnexê. Ji şeş kesên çuyin nik berpirsiyaran ji mala êkê (yekê) şeş kes birîndarbûn bi sedan jî kes hatin kuştin di xwe Newroza ku **hun henin em bêtî we gavekê naavêjin, bê ku hun biryar nedin!**"

Mirov carna mirovan dixapînin, lê ne di doza netewî de. Bêgoman birûskên (mesajên) holê bingehên hilweşandinê têxin rêya şoreş û moralê xebatê. Gelê Kurd bêqoman dê van kiryarên çewt bipirse.

Yên ku xwe Misilman dibînin û dixwaze "ev di PKKê de" têt dîtin!

Hemî bizavên Kurdistan bi rêberiya Mela, Şêxa bûye. Hiç kesek nikare wê înkarbike. Ji serî ta niho PKK berku ev bizavana bi rêberiya kesên dindar têt ajotin **dijminahiyek hişkû ne zanyarî êrişê wan kiriye, hêjî berdewame li ser-dijminatîya wan.** Yê xwe Misilman dibînin û dixwaze "ev di PKKê de têt dî-tin", ev sloganên puç û vale wê didite nîşandin ka kîjan rêzaniyê di çarçuva ne-teweperestiyê de hatiye ajotin. Divê Öcalan bizane kapêşîya wê çi digot Mele Mistefa Barzanî? piştê xwe bike "xelîfê Marxîzm-Lenînîzm.

Eger PDK paşveroya, wîdemî di sosyalîzmê **decihê paşveroyatuneye.** û PKK û Öcalan jî paşveroneye-yên herî paşketî. Evê qebul nakin. Wîdemî PDK-ne paşveroye lê PKK û sekreterê wê naxwazin rastiya **dîrokê ûpêvejoka welat-parastinê, di çarçuva şoreşên (afganîstan û Misrê) di cihanêde ketin ser rû-**

pelên dîroka zanyarî bizanin. Anjî berjewendiya min ya şexsiye, wek her çepên Tirk, Erebb û Ecebb dizane lê naynin ziman. "Mêsub Barzanî û Telebanî xwîlam û hevkarên Mêtingehkaranin, evan welatê me pêşkêşe firotinê kirîne." Lê, Elmanya û Emerîke jî dixwazin bi mere danû standinê çêbikin"! (A. Öcalan Kurdistan Report nr: 47 jûnî 1992) Ger mirov vê bipirse; Öcalan û PKK bi dewletên Mêtingehkar re dan û standinê çêbikin, hon jî Kurdistan bifiroşin dê çi tablo derkeve gelo?

Gelê Kurd bingehê welatbûyîne li Başûrê Kurdistan daniye. Ev serbilindiya gelê Kurd bê goman û goman têde nîne, salane têkoşîn dijê Tirk, Erebb Fari-sandî xebatekî çetinîde ev didestxwe daye. Ji dawiya êşanê, mihaciriyê, kuştinê, hilweşandinê, bîrsîbûnê ev qezenc dest xweve anîne. Mafê hîç tu Partiyê tune ye ku, binkolkên hilweşandinê li wêderê dirust bikin. Dîşa mafê tûkesên rêzanvaniyê dikin tune ye ku wê Parlametoyê û Karbidestê sabute bikin. Rêzanvanên Kurd dema rexna li wan bikin, bila lixwe bizivirin ka rezîliya wan çi rewşê deye. Hêviya min û ya her Kurdekê ewe ku ev rêxistin (PKK) destên argomentên dijatiya wan bihêle. Baş bizanin ev xizmeta dijminan geş dike (tirk, erebb û ecebb).

Ger mirovek bixwaze xwe bike serok û bêje "gelê Kurd berê mirîşkû! Lê îro nizanim bûye şer! We diyare ew jî dîroka Kurdistan bê agahdare. Bi gorî Öcalan her kesên tîn li mirîşkê siwardibin û... çilêdikin. Ji hêz û honerî Kurd çima hun nawxazin bi şember bikêşin destan? Gelê Kurd, dicîhanê de dikarin bêjin nimoneyek wek wê tune ye bona berxwedanê û dijê zordariye dijminê hun, "iraq, iran, û suriye dostên sitratejîne" bo me, serên xwe li ber neçe mandine. Nimone: Mistefa Barzanî kijan dewlet û karbidestêre çengê azadiye nekiriye?

"BARZANÎ QEHREMANÊ FOLKLORA KURDE.. EW, QEHREMANÊ SERXWEBUNA TEVGERA KURDE Û FAKTO LÎDERÊ TEVGERA SERXWEBUNÊYE".

(Jean Pradié)

Di têkoşina netewayek bindest de hilgirtina doza netewî Mistefa Barzanî bi nateweperestî hilgirtiye ser milên xwe ta roja dawiya jiyane xwe. Rêzanî jiyana, bi vê çendê Barzanî rabûye ser lingên xwe û Ala serfiraziyê hildaye jor. Di wargehên çeperên cengêde xwe liber singên neyaran neda paş. Qehremanê şoreşa Kurdistan geh dijê Tirkên xwînmij û geh dijê xwînmijên Tehranê bi serfirazî nasnameya gelê Kurd parastiye û çi dibe bila bibe divê gelê Kurd bête rizgarkirin ji destên talankerên, ji Mirovaniyê dur. Barzanî ho dibêjît:

"... Pirsê Kurd ne pirsê Partiyekê û ne jî yê herêmekê ye, lê Pirsê Netewayekê ye" digot. Nasnameya gelê xwe û çand û hunera gelê xwe li pêşya her tiştêre digirt,

Mistefa Barzanî û Pêşmergeên dilêr bi qehreman ew Xakurk-Zêlê û herêma ku îro dibêjin "zefera meye" yên wek PKKê, "xwarin amadeye" da em runin ser bi vê mantikê Kurdewarî naçît ser.

Erê pirsê Kurd ne pirsê Herêmekê ye, jiber hindê Qehremanê heyamê bîstan (20.) Mistefa Barzanî, singê xwe li ber Tirk, Erebb û farisan nedida paş. Kurdên ji devê ketîn bûyî leq-leqa devên wan jî, dîsa ji Barzanî hînê Kurdîniyê li metropolan bûn. Iro rêya Navnetewawî bikeve seraxa Suriye Ev rêxistin dê çi bêje serokên Başûrê Kurdistan? Dawiyê ji devê Rêzanê Kurdistan Mistefa BARZANÎ guhdar bikin: "Pêşmerge dilê milletê Kurde" dibêjît.

SON GELİŞMELERİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Ortadoğu'da ve Kürdistan'da çok önemli gelişme-
re tanık olmaktayız. Bölgede, bir yanda uluslararası
göç odakları barış sürecini başlatırken, diğer yanda,
Kürdistan'da Kürt halkının varlığına yönelik bir savaş
sürdürülmektedir. Kürdistan'da ve Kürtler üzerinde,
kapalı kapılar ardında hesaplar ve planlar yapılmakta-
dır. Kürt sorunu, bölge genelindeki özel önemini ve ko-
numunu hâlâ sürdürmektedir.

Günümüzdeki Kürt sorununu kavrayabilmek için,
Kürtler'in yaşadığı bölgedeki oluşumları büyük bir dik-
katle izlemek gerekir. Her zaman olduğu gibi, bugün
de, stratejik öneme haiz, ekonomik bir madde olan
petrolün, Kürtler için, Kürdistan'ı sömürgeleştiren güç-
ler ve gelişmiş dünya ekonomileri için özel bir konu-
mu vardır. Dünya, zengin ve daha ucuz yeni bir enerji
kaynağına sahip oluncaya kadar; petrol, bu anlamda
önemini korumaya devam edecektir.

Giderek azalan petrol rezervleri, gelişkin ekonomi-
ler için, önümüzdeki yüzyıl içinde bir tehdit unsuru ola-
rak algılanmaktadır. Bu yüzden, önümüzdeki yüzyıl
içinde mevcut petrol rezervleri çok rantabl gelişkin
ekonomiler için önemli bir hedefdir. Yani petrolün,
üretilmesinden tüketilmesine kadar, bütün evrelerde
denetim altında tutulması kaçınılmaz olmaktadır. Or-
tadoğu ve Kafkas petrolerinin, bugün için dünyanın
gündeminde özel bir öneme sahip olması nedeniyledir
ki, bu bölgedeki ulusların da özel bir önemi ve konu-
mu vardır.

Petrolün kontrolünün ve petrol bölgelerinin sağlıklı
biçimde denetim altında tutulabilmesinin koşulu ola-
rak, Ortadoğu ve Kafkaslar'ın barış ve güvenlik bölge-
si olması kaçınılmazdır. Bu yüzden, bölgede yoğun dip-
lomatik ve siyasal girişimler sürdürülmekte ve barış
sürecine girilmek istenmektedir. Kuşkusuz, Filistin'de
barışın gerçekleştirilmesi her şeye yetmeyecektir. Kaf-
kaslar'da ve Kürdistan'da da barışın sağlanması, bu ge-
nel stratejik çerçevenin tamamlanabilmesi için kaçınıl-
mazdır. Kürdistan'da barış, bu tablonun tamamlanma-
sının, olmazsa olmaz koşuludur. Genel stratejik yakla-
şımalar, bize bunları düşündürmektedir. Kürtler'in bu-
nu çok iyi kavraması gerekiyor. Batının Kürdistan'da
da istediği barış ve istikrardır. Barış ve istikrar, aynı
zamanda Kürt halkının da gerçek arzusudur. Bölgede
barış ve istikrarı istemeyen güçler elbette ki vardır.

Fakat barış ve istikrarı sağlamada Kürtlerin katkıları, yetenek ve yetkinlikleri çok önemlidir.

Kürt sorununda, Türkiye Cumhuriyeti önemli bir taraf olarak, bölgedeki bu düzenlemelere süratle ağırlığını koymaya çalışmaktadır. Kafkas petrolünün, Karadenizden ve Zonguldak üzerinden Akdeniz'e ve oradan dünya piyasalarına sunmak için yoğun girişimlerin içindedir. Buna dünyayı zorlamak için, petrolün, boğazlar üzerinden taşınmasına izin vermemenin gayreti içindedir. İkinci seçenek olarak petrolün, Kürdistan üzerinden Yumurtalık limanına akıtılacak boru hattına, gerçekte Türkiye Cumhuriyeti pek sıcak bakmamaktadır. Çünkü Kürdistan'dan geçecek petrol boru hattı, Kürtler ve diğer etkili güç odakları tarafından her zaman bir tehdit unsuru olarak kullanılabilecektir.

Bu noktada, Türkiye, kendisi için yeni seçenekler aramaktan geri durmayacaktır. Çiller yönetimi ile birlikte, Türkiye Cumhuriyeti ve Saddam yönetimi arasında gizli pazarlıklar ve diplomatik ilişkiler geliştirilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti, Kuzey Irak'ta kurulan Kürt Federe yönetimine karşı Saddam ile işbirliğini geliştirmenin yoğun hazırlıkları içindedir. Türkiye Cumhuriyeti, Musul-Yumurtalık petrol boru hattının tekrar devreye girebilmesi konusunda uzun dönemli garantileri Saddam yönetiminden alabilirse, süreç içinde bu yönetimle birlikte Irak Kürt Federe Yönetimi'nin varlığına son vermek konusundaki planların içinde olmaktan çekinmeyecektir. Dünya güç odakları ise, üniter bir Irak mı, yoksa federal bir Irak mı istedikleri konusunda henüz pek net değildirler.

Bu aşamada, Kürtlerin çok akıllı ve çok dikkatli olmaları gerekir. Kürtlerin çıkarları, batılı ülkelerin çıkarları ile çakışıyorsa, Kürtler, hiç duraksamadan bu çıkarların düzenlenmesine etkin ve ivedi katkılarını sunmalıdırlar. Bu, hem Kürtlerin geleceği için önemlidir, hem de özellikle Kuzey Irak'taki Kürt kazanımlarının pekiştirilmesi ve geliştirilmesi açısından çok önemlidir.

Kürtler için önemli stratejik ve ekonomik bir varlık daha vardır ki, bu da önümüzdeki dönemde onların yaşamlarını büyük ölçüde etkileyecek olan bölgedeki su sorunudur. Ortadoğu'daki su kaynaklarının en önemli bölümü Kürdistan'dadır. Ve bu suyun denetimi büyük ölçüde Türkiye Cumhuriyeti'nin elindedir. Bölge yönetimleri, su sorununu, Kürt ulus meselesinde etkili bir neden olarak görmektedirler. Ve bunu bir tehdit unsuru olarak kullanmaktan çekinmeyeceklerdir.

Kürtler, petrol ve su gibi önemli zenginliklere sahiptirler. Ama, bu iki zenginlik kaynağı, aynı zamanda Kürdistan'ın bölünmesi ve sömürgeleştirilmesinin de nedeni olmuştur. Kuşkusuz bu iki doğal zenginlik kaynağı üzerinde Kürtler söz ve karar sahibi oldukları ölçüde özgür ve mutlu olacaklardır.

Son dönemde Kürdistan'da, Kürtler ile ilgili ilginç gelişmeler yaşanmaktadır. Kuzey Kürdistan baştan aşağı bir yangın yerine dönmüştür. Türkiye Cumhuriyeti, Kürdistan'a ve Kürtlere yönelik saldırılarında, hiçbir kural tanımamakta ve hiçbir etkin güç de ona engel olmamaktadır. Kürdistan giderek insansızlaştırılıyor. Kürdistan giderek Kürtsüzleştiriliyor.

Türkiye Cumhuriyeti, Kürt meselesini PKK'da somutlaştırılarak, terörle mücadele kalkınının arkasına sığınmaktadır. Kuşkusuz Kürt meselesi, sadece PKK değildir. PKK, Kürt meselesi içinde bir olgudur. Kürt meselesi böyle algılanmadıkça, daha çok hatalar işlenecektir. Türkiye Cumhuriyeti, Kürt mesele-

sini teröre manüple ederek, Avrupalı devletlerle ortak bir dil konuşabilme olanağı bulmuştur. Bunun sonucu olarak da, Almanya PKK ve yan kuruluşlarını yasaklama kararı alabilmiştir. Alman devletinin aldığı bu kararın hukuksal yönünden çok, siyasal ve fiili sonuçlarına bakmak gerekir. Türkiye Cumhuriyeti için bir doping olan kararın, bu yönü Kürt halkını etkilemekte ve ilgilendirmektedir. Almanya'nın bu kararıyla birlikte, Türkiye kendi resmi sınırları içinde yaşayan Kürtlere yönelik pervasız saldırılarını daha da yoğunlaştırmakla kalmamış, resmi sınırları dışındaki Kürtlere de saldırılarda bulunmuştur.

Almanya'nın PKK'yı yasaklama kararı aldığı gün, Türkiye Cumhuriyeti, Kuzey Irak'a yoğun kara ve hava saldırılarıyla, sınır ötesi askeri hareketle, Kuzey Irak Kürt Federe Yönetimi'nin hükümlerini ağır biçimde ihlal etmiştir. Bu çok tehlikeli ve önemli bir gelişmedir. Bu tehlikeyi önlemek, Alman hükümeti için, ahlaki ve siyasi bir gerekliliktir. Almanya mutlaka bu ayıbın altından kalkmalıdır.

Alman Hükümeti'nin aldığı bu karar ve sonrasında verilen siyasal demeçler, alt alta konulduğunda, Alman Hükümeti'nin Kürt meselesinde barışçıl siyasal bir çözümde rol alabileceğinin mesajını okumak mümkün görünmektedir. Almanya'nın kısa gelecekte böyle bir işlevle kendisini yükümlü hissetmesi, Kürt ulus meselesinde yeni bir mevzi kazanımı olacaktır. Bu genel çerçeve içinde Kürt meselesine bakıldığında, şu hususların özellikle gözardı edilemeyeceği düşüncesindeyim.

- Ortadoğu'da ve Kafkaslar'da bir barış sürecinin yaşanması ciddi biçimde dünyanın gündemindedir.
- Petrol, Kürtlerin geleceğinde bir kez daha belirleyici bir etken olabilir.
- Su sorunu, Kürtleri yeni bir pazarda satışa çıkarabilir.
- Kürtler, yaşanacak barış sürecine bütün kurumları ile hazırlıklı olmak zorundadır. Kürtlerin barış masasında oturacakları bir sandalyeleri olmalıdır.
- Kürtler, evrensel değerleri ve reel dengeleri gözardı edemezler. Uygar dünyanın bir parçası olmak Kürtler için hem bir istem, hem de bir gerekliliktir.

Güncel olaylar, elbetteki bizleri çok etkiliyor ve üzüyor. Biz, kendimizi sadece güncel olaylara programladığımızda, olup bitenleri sağlıklı biçimde algılama ve kavrama yeteneğini önemli ölçüde yitirmiş oluruz. Bu nedenle Kürt sorununa geniş bir perspektif içinde ve geleceğe dönük, bakmak ve kavramak gerekir.

KÜRT SORUNU, DEMOKRATİK ÇÖZÜM VE REALİST TALEPLER

Liberal bir Türk aydını "Türkiye'de siyasetçiler siyasete başlarken, muhafazarlık yeminini ediyorlar" diyor.

Bu yeminde Kürt sorununda geleneksel politikalara bağlı kalacağını, Kürt halkının varlığını inkâra devam edeceğini, Kürt halkının ulusal-demokratik ve insani haklarından söz edenlerin Türkiye'yi bölmeye kalkışan, kökü dışarda, hain, terörist ve bölücüler olduklarını vurgulama anlamına geliyor.

Bugün bu inkârcı politikaya bağlılık yeminini içenler, başta Demirel olmak üzere Başbakan Çiller ve hükümeti, sorunu bir bütün olarak orduya devretmiş, "terörizme karşı mücadele" kisvesi altında, Kürt halkına karşı "topyekün mücadele" çağrıları ile halkı, parlamentoyu ve basını, bu inkârcı politikaya ve devlete "gönlünden yardımcı olmaya" çağırıyorlar.

Nedir bu politika? Baskı, şiddet ve inkâr temelinde sürdürülen bu geleneksel devlet politikası, kesinlikle Kürt sorunu diye bir sorunu kabul etmemekte, en basit bir hakkı, istemi de ülkenin bölünmesine yol açar diye karşı çıkmakta ve en ağır insanlık dışı yöntemlerle yok etmeye çalışmaktadır. Şiddet ve imha politikası dışında "başka çözümler teslimiyettir. Ülkenin bölünmesine yol açacak hiçbir tedbir çözüm sanılmasın" diyerek tehditlerde bulunuyorlar.

Devletin bu geleneksel politikası, Lice'de de açıkça görüldüğü gibi kendisinden olmayana düşman, PKK'nin potansiyeli ve finans kaynağı olarak kabul ediyor. "Eşkiyanın finans kaynaklarını kurutacağız" adı altında Lice'de yaşananları hepimiz gördük. Kürt halkının ekonomik kaynaklarını, Kürt dinamiklerini tahrip etme politikası plan ve programı çerçevesinde bilinçli olarak yürütülen bir politikadır.

Devlet tarafından bilinçli tırmandırılan terör ve olağanüstü koşullar ve savaş hali, Kürdistan'a özel sermayenin yatırım yapma imkânlarını ortadan kaldırılmış, "Oraya ne götürürsek eşkiya bundan haraç almaktadır" diye devlet yaptırımlarını da durdurmuş, varolan Kürt işadamlarını, esnaf ve sanatkarlarını da haraç veriyorlar diye "bunların üzerine gideceğiz ve eşkiyanın kaynaklarını kurutacağız" söylemi ile ürkütülerek esnafı sindirmeye çalışma politikalarını en son Lice'de uygulamaya çalışmış, esnafın dükkanlarını yıkmıştır.

Devletin bu politikası, başta Kürt halkını, bir bütün olarak da Kürt toplumunu derinden etkilerken, etkisini Türk toplumunda da daha açık hissettiriyor. Kürdistan'da yatırım yapmayı bir yana bırakalım, Kürdistan'da tüketim mallarındaki satışlarda %15-20'lere varan düşüşleri işadamlarının kendileri de ifade ediyorlar.

Kuşkusuz bu sorunun uluslararası boyutu da Türk sanayici ve işadamlarını derinden etkiliyor; Dünyadaki gelişim ve değişmelere ayak uydurmaya çalışan ve özellikle Avrupa ile bütünleşmeye yönelik bu kesimler, Kürt sorunundaki geleneksel-inkârcı politika'nın bütünleşme için engel teşkil ettiğini, sermaye için gerekli olan istikrar ortamını tehdit etmeye başladığını, bugün daha iyi görebiliyorlar.

SERBEST TARTIŞMA VE DEMOKRATİK ÇÖZÜM EĞİLİMLERİ

Bu aralar Türkiye'de toplumun değişik kesimlerinde, Kürt sorununda serbest tartışma ortamının sağlanması ve gerçekçi bir çözüm için, ilginç ve önemli açıklamalara tanık oluyoruz hepimiz. Kuşkusuz bu sorunun Türk kamuoyunda özgür tartışılması ve buna uygun çözüm önerilerinin sunulması, hem Kürt hem de Türk toplumlarının yararına. Bunun için de Kürt sorununun demokratik çözümü için getirilen alternatiflere destek vermek, realist taleplerle tartışmaları güçlendirmek ve yaygınlaştırmak gerekiyor. Bu eğilimleri özetlersek;

TÜSİAD eğilimi: "Patronlardan sivil muhtıra" manşetleriyle verilen ve kamuoyuna Türk Sanayici ve İşadamları Derneği Başkanı Halis Komili'nin açıklamaları, basında bilinçli olarak fazla tartıştırılması istenmedi ise de, Kürtlerin ciddi olarak değerlendirmesi gereken önemli gelişmelerdir.

Komili'nin "Toplumsal barış ve istikrarı tehdit eder yönde gelişen Güneydoğu sorununa, sadece güvenlik meselesi ile sınırlı yerel bir olgu olarak bakmanın yanlış olduğuna inanıyoruz." ifadeleri ve bu sorunun çözümü için de "özgür tartışma ortamı yaratarak, alternatif çözümler üretmek..." ve "sorunun siyasi ve sosyal yönlerini kapsayan reformlar bir an önce üretilmelidir." tesbitleri, bunun için de "anayasal ve yasal düzenlemeler hızla yapılmalıdır..." diyor. Belki de Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana ilk kez Türk sanayici ve işadamları geleneksel Kürt politikasından vazgeçilmesini ve bu politikaya alternatif siyasi çözüm hakkında görüş ve önerilerini kamuoyuna sunuyorlar. Bu da sevindirici bir gelişmedir. Kendi çıkarları için de olsa işadamlarının siyasetle ilgilenmeleri ve görüş belirtmeleri, siyaseti belirli ellere bırakmama politikasını benimsemeleri Türk toplumunun yararına kuşkusuz.

Cem Boyner eğilimi: "Yeni Demokrasi hareketi" ve bunun başını çeken Cem Boyner'in Kürt sorunundaki liberal ve cesaretli yaklaşımlar, tartışmalara yeni bir boyut kazandırıyor. Boyner "muhafazarlık yemini"ni etmeden politika sahnesine çıkıyor. Boyner'in "Kürt sorunu ancak şiddetten arındırılmış bir ortamda, diyalogla çözülür. Kürt Milletvekilleri, bölgenin belediye başkanları, Kürt aydınları ve dernekleriyle biraraya gelip bir diyalog başlatılmalıdır." görüşleri ve Kürt sorununun orduya bırakılmasının yanlışlığını vurgulaması, "Şahinler'in" ve onlara toplumsal desteği sağlamaya çalışan gelenekselci köşe yazarlarının hoşuna gitmemiştir kuşkusuz.

Siyasi yelpazedeki eğilim: ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz'ın "Konu tabu olmaktan çıkarılmalı, her platformda tartışılmalı. Devletin bölünmezliği

dışındaki tüm yasaklar tedricen de olsa kaldırılmalı. Kürtçe eğitim, Kürtçe televizyon yayını ve Kürt partisi kurma yasağı kalkmalı." açıklamaları ve SHP Genel Başkanı Karayalçın'ın "Çare demokrasi" dedikten sonra "sorunu geniş bir platformda tartışmalıyız. Böyle bir sorunu hep birlikte tartışmalıyız. Bunu engelleyecek hiçbir kurumu, engeli, kabul etmeyiz, etmemeliyiz. Sorunu siyasi partilerde, sendikalarda, üniversitelerde, toplumun her kesiminde tartışmaya açacağız." sözleri ve Büyük Değişim Partisi genel Başkanı Aydın Menderes'in "herkesin dilini, kültürünü, hiçbir bask uygulanmadan rahatlıkla kullanması gerektiği... isteyenin okulunu, televizyonunu kurmasını, bunları talep etmenin en doğal hak olduğunu", Yeni Parti Genel Başkanı Yusuf Bozkurt Özal'ın Kürt sorununun demokratik çözümünden yana olduğunu açıklaması, aynı şekilde CHP'nin de sorunun özgürce tartışılmasını istemesi; Türkiye'de geniş bir çevrenin Kürt sorununu şu veya bu şekilde tartıştığını hatta çözüm için alternatifler sunduğu gerçeğini göstermektedir.

Bu gelişmelere bakıldığında, Türkiye'de Kürt sorununun artık kendisini dayattığını ve sorunun çözümü için tartışmaların derinleştiği, siyasi gruplaşmaların meydana geldiği gerçeği, problemin boyutunu ve acil çözümünün gerekliliğini gösteriyor.

REALİST TALEPLER

Türk kamuoyunda bu gelişme ve tartışmalar devam ederken, Kürt halkının ulusal ve demokratik haklarının, demokratik mücadele ile çözümünden yana olan ve buna inanan Kürt siyasi hareketleri, işadamları ve siyasi şahsiyetlerine büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Tartışmaları hızlandırmak, somut ve realist siyasal talepler etrafında birleşerek, sorunun toplumun her kesiminde tartışılması için yeni inisiyatiflerin oluşturulması için aktif çalışma ve diyaloglara girilmesi gerekmektedir.

Her zamankinden daha fazla realist bir politika ve siyasal taleplere ihtiyacımız var bugün. Ulusal perspektifimiz gerçekçi ve realist siyasal taleplere teka-bül eder. Yoksa bugünden kazanılması mümkün olmayan politik talep ve hedefler Kürt ulusunun çıkarlarına hizmet etmeyeceği gibi, Kürt ulusal hareketini hem Türkiye'deki Kürt sorununun çözümünden yana olan güçlerden, hem de uluslararası demokratik kamuoyunun desteğinden yoksun kılar.

1965'te kurulan Türkiye-Kürdistan Demokrat Partisi'nin ilk program ve program amaçlarının bu yeni sürece yararlı katkılarda bulunacağına inandığım için yayınlanmasında büyük fayda görüyorum. Bugün devletin değişik yetkilileri ve farklı kesimlerin dile getirdiği bakış tarzı incelendiğinde görülecektir ki 1965'lerde aynı şekilde dile getirilmiştir. Önsözünde "Parti (Türkiye-Kürdistan Demokrat Partisi), barışçı, demokratik, insani ve toplumsal bir çalışma yolunu takip etmektedir." ve «Parti, 'Milli-Misak'ın» koruyucusudur. Çünkü Parti, Kürt-Türk kardeşliğine, birlik ve beraberliğine inanmıştır." tesbitlerini aktardıktan sonra, şöyle devam etmektedir. Partinin amacı "T.C Sınırları içinde Kürt Milletine siyasi, kültürel ve iktisadi haklarının tanınmasının sağlanmasını istemektedir." Bu amacın gerçekleşmesi için:

"....

3-a) Türkiye Anayasası'nda, "Türkiye, Kürt ve Türklerden meydana gelmiş olup her iki millet eşittir." hususunun belirtilmesi,

b) Mecliste Kürtlerin nüfus oranına göre tesbit edilmesi ve bakanlar kurulunda Kürtlerin yer almaları,

c) Türkiye Kürdistanı sınırlarının tesbit edilmesi ve Kürdistan toprağına göçmenlerin hiçbir şekilde yerleştirilmemeleri, ayrıca Kürt şehir ve köylerinin isimlerinin değiştirilmemesi ve isimleri değiştirilmiş olanların tekrar eski isimleri ile isimlendirilmeleri,

ç) Kürdistan'da vali, diğer idari ve adli amirlerle bütün memurların Kürtlerden tayin edilmesi, Kürt örf ve adetlerinin kanunlarda yer almaları,

d) Türkiye Kürdistanı'nda resmi dilin Kürtçe olması,

e) Kürdistan okullarında öğretimin Kürtçe olması ve fakat Türkçenin de öğretilmesi, Kürdistan Üniversitesinin kurulması, fakir öğrencilerin devlet tarafından okutulması,

f) Kürdistan'da Kürtçe yayın yapan radyo ve televizyon istasyonlarının kurulması,

g) Kürtçe kitap, dergi ve gazetelerin yayınlanması,

h) Dini eğitim ve ibadet için gerekli din görevlilerinin devlet tarafından eksiksiz sayıda tayin edilmesi ve ibadet yerlerinin yine devlet tarafından açılması gerekir.

4 - Parti, devletin tez elden Kürdistanı imar etmek, kalkındırmak ve ilerletmek için çalışmaya başlamasını ve buna öncelik tanınmasını ister.

Bunları gerçekleştirmek için:

a) Köylülere konut, toprak, tohum ve kredi sağlayıp tütün ekim ve satışını serbest etmek.

b) İşçi ve çiftçilere iş ve güç temin etmek.

c) Esnaf ve tüccarlara fazla miktarda kredi sağlamak.

ç) Göçebelere ova ve yaylalarda yerleşme imkanları ve hayvanlarına otlak ve yem sağlamak.

5 - Yol, akarsuların zararlarını önlemek için duvar, baraj, fabrika, ağır sanayi tesislerini ve hastanelerini kurmak.

Md.6 - Petrol ve madenleri çıkarıp Kürdistan'da rafineri etmek.

Md.7 - Kürdistan'da çıkarılmakta olan petrol ve madenlerden sağlanan gelirin %75'inin Kürdistan için harcanması gerekir."

Hiçbir değişiklik yapmadan okuyuculara sunduğumuz bu taslakta görüldüğü gibi bugün Kürtlerde de (Son PKK-PSK Protokolu ve Ateşkes çağrısı) Türklerde de yaklaşık aynı çerçevede (M.Karayalçın, C.Boyner M. Yılmaz, Y.Özal vs) tartışmalar sürmektedir.

ÇAĞI YAKALAMAK

Hedef olarak önelerine proleterya iktidarını ve proleterya devrimini koyan Kürt örgütlerinin, bunun gerçekte bağdaşmadığını görüp kavramaları gerekiyor. Ve artık zora dayalı devrim teorileri, yerini reformlara bırakmış durumda. İdeal olanda bu. Belli bir evrimi yaşamadan, patlamaya bağlı dönüşümlerin yaratacağı şey, her halde Arnavutluk ucubesidir. Ama unutulmamalıdır ki, Kürtler için her reform, birer devrimdir.

Türkiye'de ilginç gelişmeler oluyor. Bu değişmeler Kürdistanı yeniden kan ve barut taşıyor. Yeni ocaklar sönyüyor. Körpecek bedenler namlulara hedef durumunda. Faili meçhul cinayetler başını almış gidiyor. Bombalar patlıyor. İşyerleri ve evler devlet eliyle yıkılıyor, yakılıyor. Bu da yetmezmiş gibi lav silahlarıyla Lice yakılıyor, boşaltılıyor. Devlet aracılığıyla Kürtlere karşı mitingler yapılıyor.

Devlet, Kürdistan'da arkasında bir kitle desteğinin olduğunu gösterme ihtiyacı içinde. Hemde bu kitleler Muş'ta ve diğer illerde Kürtçe slogan atarak gösteri yapıyor. Ardından T.C.nin Bayan Başbakanı parlamentoda bir konuşma yapıp; "Bölgeden önemli mesajlar geliyor. Halk da bizimle birlikte" diyerek yeni dönemin militarist politikasını (bölge halkının da desteklediğini açıklayarak) göstermeye çalışıyor. Bu açıklamayla bir yerlere mesaj vermeye ve Kürt sorunuyla ilgili çözümsüzlüklerinden dolayı kaybedilen kitle desteğini yeniden kazanma ihtiyacı içinde olan Türk devleti, hem dünyaya hemde kamuoyuna bir mesaj ulaştırmaya çalışıyor. O mesaj da, Türkiye'nin yeni dönemdeki politikasının "devlet içinde Kürt sorunun çözümünden yana olmayan kesimin" askeri çözüm politikasının yeniden uygulanmasının hükümet tarafından benimsendiğinin bir işareti olarak değerlendirilmelidir.

Bu açıklamaların içinde taşıdığı mesaj; artık toplumun "terör" olaylarına karşı tahammülünün kalmadığını ve giderek etnik çatışmalara yol açmaması için, kendini Kürt sorunu olarak gündemde tutan bu terör sorununu, devletin kendi yöntemleriyle çözeceğidir. Bunun hem uluslararası, hemde içerde destek görmesi gerekiyor.

Türk devleti şimdi böyle bir hesabın içinde, bunu ne derece başarır bilemiyorum. Ama bu politika yıllarca uygulandı, sorunu çözmedi. Çözmeyecekte. Türkiye'nin resmi sınırları içinde nüfusu 15 milyona ulaşan Kürtlerin sorunları, çıkmaz sokağa girerek çözümlenemez.

"Türkiye'de Kürt sorunu yok, terör sorunu vardır" diyen devlet, uluslararası siyasetini buna göre oluşturmaktadır. "Türkiye'de Kürtlerin hakları çiğnenmemektedir." "Hatta bunlar devletin her kademesinde çalışmaktadırlar." "Üst ka-

demelere kadar gelmektedirler" "Türkiye'de tek sorun terördür." denilmekte ve şöyle devam edilmektedir."Terörün adı ise PKK dir."

Bakın 26 Ekim 1993 günü Hadi ULUENGİN Hürriyet Gazetesinde bu konuyla ilgili şöyle yazıyor. "..İlkin, PKK, tedhişçiliğe rağmen klasik terör örgütü konumunu aşmaktadır."

"..Zira siyasi lügatın terör örgütü deyiimi, kitle etkinliği sınırlı ve yalnız şiddet boyutu ön plana çıkan marjinal yapıları tanımlamaktadır."

"..Oysa şiddet, çeşitli PKK veçhelerinden sadece birisini yansıtmaktadır" diye yazmaktadır. Katılmamak mümkün değil. Çünkü; Kürt sorununun bu boyuta varmasındaki neden, Kürtlerin haklarının zorla gasbedilmesi, gerçeğidir. Bunun adı nedir peki: Hemen koyalım, tabiki terör. Bunu yapanda elbetdeki Kürtler değildir.

Sadece Türkiye sınırları içinde nüfusu 15 milyona varan Kürt Halkı'nın varlık mücadelesini vermesinin ayıbını TC. taşımaktadır. Terör diyerek bu halkın hakları inkar edilemez. PKK gerekçe edilerek de terör yapılamaz. Çünkü, bir çok terör eyleminin zanlısı, devlettir. Bunun için gizli örgütler kuran yine devletin kendisidir.

Kavramak gerekiyor. Kürdistan'da ateşle barut arasında kendini besleyen Kürt sorunu, kendi sorunlarını çözebilmek için direnmektedir... Mücadele etmektedir... Artık, bunu gerçekçi bir zemine oturarak, çağdaş politikalarla çözmek, muhalefetin üreteceği politikalara kalmıştır.

Fakat Türkiye'de; "Türkiye'de 12 milyon Kürt vardır" "Ben Kürt realitesini tanıyorum" diyen bir başbakan ve cumhurbaşkanından sonra gelen yer militarizmdir. Bunun nedenleri arasında ne yazık ki Kürt muhalefetinin ne istediğini bilmemesi; döneme uygun politika üretmemesi yatmaktadır. Ayrıca; biz Kürtlerin çağa uygun güçlü bir siyasal alternatif olamamamız da, böylesine muazzam ve coşkulu kitle desteğini istemleri doğrultusunda örgütleyemememiz yatmaktadır. Dünyanın, hatta Türk devletinin bile resmi politikası dışında bir programı olmasına rağmen, biz Kürtlerin konuyla ilgili net bir programı yoktur. Kürt örgütlerinin sorunun temel çözümleriyle ilgili aralarında sağladıkları bir konsensus de yoktur. Türkiye'de "Kürt realitesini tanıdım" diyen devletin, geri adım atmasının nedenlerinin en önemlisi; Kürtlerin aklı başında bir muhalefet olmamasında yatmaktadır. Biz Kürt'lerin ayıbı da buradadır. İstemlerimiz net değildir. Politika değişikliklerine hazır değiliz.

Programlarını Türk devletinin red ve inkar politikasına karşı oluşturan örgütlerimiz, değişim karşısında bocalamaktadırlar. Bu değişim süreci kavranmadan, siyaset yapmanın boşa kürek çekmek olduğunu kavramak gerekiyor. Ayrıca bundan 70 yıl önce Rusya'da yapılmış olan devrimin program hedefleriyle hareket etmek, Türkiye'de Kürtlerin yeni döneme uygun siyaset üretmesinin önünde önemli bir engeldir. Artık karşımızda ne yüzyıl öncesinin kapitalizmi ne de 70 yıl öncesinin Türkiye'si var. Bu olay kavranmadan siyasette adım atılamaz.

Hedef olarak önlere proletarya iktidarını ve proletarya devrimini koyan Kürt örgütlerinin, bunun gerçeğe bağdaşmadığını görüp kavramaları gerekiyor. Ve artık zora dayalı devrim teorileri, yerini reformlara bırakmış durumda. İdeal olanda bu. Belli bir evrimi yaşamadan, patlamaya bağlı dönüşümlerin yaratacağı şey, her halde Arnavutluk ucubesidir. Ama unutulmamalıdır ki, Kürtler için her reform, birer devrimdir.

Bugün Türkiye'de 70 yıllık bir evrimin sonucunda, Kürt sorununun siyasal çözümü için yoğun bir tartışma, daha önemlisi, devletin bütün kurumlarında yoğun bir tartışma vardır. Türk aydınlarının kayda değer bir kesimi açıkça fikir beyanında bulunarak, askeri çözümün bir gaflet olduğunu beyan etmektedirler. Hemen hemen her gün yazılar yayın-

lanmakta, paneller düzenlenmekte, açıklamalar yapılmaktadır. Birçok konu, Kürtlerin program hedefleriyle çakışmaktadır. Yakalanması gereken bir konu da budur. Böylesine bir eğilimle ortak hareket etme, birliktelikler sağlama konusunda da, biz Kürtlerin üzerine önemli görevler düşmektedir. İstesekte istemesekte, ortak hareket etmenin olanaklarını yaratmak zorundayız. Çünkü Türk toplumunu ve devletini değiştirip dönüştürmenin anahtarı burada yatmaktadır.

Konuyla ilgili görüş belirten Hadi Uluengin'in 28 Temmuz 1993 tarihinde Hürriyet Gazetesi'nde Modern Zamanlar adlı köşesinde yazdığı bir yazıda, sorunun çözümünde önceliği ekonomik gelişmemezliğe bağlayanlara yanıtında; "Çünkü sorunun kökeni bölgenin iktisadi geriliğinden değil, esas olarak Kürtlerin milli aidiyet dürtüsünden kaynaklanmaktadır." "Kürt sorunu herşeyden önce ulusal kimlik talebi içermektedir." "Bugünün tayin edici unsuru, yetmiş yıllık inkarcı politikaları bırakmak ve Kürt milli aidiyetini bir bütün olarak kabullenmek oluşturmaktadır." demektedir. Tabi ki Türkiye'de bu konuda düşünce belirtenlerin sayıları azınsanmayacak kadar önemli bir kesimi oluşturmaktadır.

Yine aynı gazetenin bir başka yazarı, Neşe DÜZEL 16 EKİM 1993 tarihli yazısında dayatılan askeri çözüme karşı çıkarak "Türkiyenin tartışmaya en muhtaç olduğu dönemde Demirel, Mesut Yılmaz ve Genel Kurmay üçlüsü ülkede bir korku imparatorluğu inşa etmeye çalışıyorlar." değerlendirmesini yaparak, "Güneydoğu" sorunu çözülmeden hiçbir sorunun çözülmeyeceğini belirtmektedir. Türkiye'de bu konuyla ilgili aklı başında, liberal ve değişimi kavrayan herkes siyasal çözümden yana görüş belirtemektedir. Bunu görmek gerekiyor. Özellikle topluma bilgi taşıyan aydınların konuyla ilgili tavırları, azımsanmayacak bir değere sahiptir. İleri sürülen bu fikirler, düşünceler; Kürtlerin program hedefleriyle çelişmemekte, aksine önemli ölçüde çakışmaktadır. "O halde ne yapılmalıdır?" sorusuna Kürtler çözüm bulmak zorundadır. Klasik motiflerin ardında mistik değerlerle çözüm aramak 70 yıl öncesinin sefil kuytularına sinmekten başka anlam taşımaz.

Dünya artık baskı rejimlerini istemiyor, istikrar istiyor ve en önemlisi "sermaye küreselleşmek istiyor, merkezileşmek istiyor," Değişimin esas odağı da burada yatmaktadır. Çünkü problemlerin, savaşların olduğu alanlara sermaye girememektedir. Dünya burjuvazisinin de Türkiye burjuvazisinde değişimi altında böyle bir gerçek yatsada, artık ne burjuvazi nede büyük devletler, kaba terörcü, baskıcı rejimleri istememektedirler. Çağın değişiminde duran gerçeklerden biride budur.

Türkiye'deki TÜSİAD'ın kamuoyunda "sivil muhtıra" olarak tanımlanan açıklamasının altında böyle bir gerçek yatmaktadır. Böyle bir gerçek, aynı zamanda çağın, ulaştığı önemli bir değişimdir. Bu değişimin altında Kürtlerin hakları durmaktadır. Kavramak gerekiyor, dünya ne eski dünyadır ne de burjuvazi eski burjuvazidir. Siyaseti eskiye göre planlayıp yapma gafletine düşmek, insanı ancak yeldeğirmenleriyle döğüşmeye götürür.

Şimdi de, "Yeni Türkiye, Yeni Dünya, Yeni Demokrasi" başlıklı ve 9 Eylül 1993 tarihli *Yeni Demokrasi Hareketi'nin* açıklamalarına bakalım.

"Kürt meselesi ancak Kürtlerle birlikte çözülebilir..."

Biz Türkiye Kürtlerinin refah, barış ve özgürlük özlemlerinin bölünmeyle gerçekleştirilebileceğine inanmıyoruz.

(...)

Kürt sorunu ile PKK terörü birbirinden ayrılmalıdır. Türkiye, Kürtlerin kimlikleri ile dil ve kültürlerini ve barışçı yöntemlere uymak koşuluyla siyasi parti kurabilmeleri tanınmalıdır.

Çözüm yolu diyalogdan geçmektedir. Bir yanda ülkenin hükümeti ve askeri-sivil otoriteleri; öte yandan Kürtlerin temsilcileri arasında diyalog kurulması sağlanmalıdır. Sorun devletin bölünüp bölünmemesi, bir Kürt devletinin kurulup kurulmaması, Kürtlere belirli hakların verilip verilmemesi ilkelerinden çıkarılıp, Türkiye’de yaşayan ve farklı etnik kökenden gelen yurttaşların farklılıklarını koruyup geliştirebilecekleri, ortak bir kimlikte ve ortak bir perspektifte buluşabilecekleri mutabakat arayışına dönüştürülmelidir."

Liderliğini Cem Boyner’in yaptığı "Yeni Demokrasi Hareketi" işveren kesiminden, aydınlardan oluşan ve Türkiye’de resmi ideolojinin dışında düşünce geliştiren bir hareket görüntüsü veriyor.

İşveren kesiminden böylesine önemli bir çıkışın, tam da Türkiye’de devlet ve hükümet politikasının tümünden olumsuzdan yana değişime uğradığı bir dönemde yapılması, dikkat çekicidir. Konunun Kürtler tarafından kavranması gerekiyor. Ne yazık ki konu yeteri kadar tartışılmadı. Yada tartışılmak istenmedi. Basın ve kamounda yeterli tepkiyi görmedi. Böylesine önemli bir çıkış kendi programlarıyla çakışmasına rağmen, Kürtlerle yeterli ilgili göstermedi.

Burada bir şeyin daha altını çizerek geçelim: Bugün Kürt halkının mütefikleri değişmiştir. Eskiden klasik sosyalizm teorisine göre, tespit edilen dostlarımızı sıralarken şöyle diyorduk: Yoksul köylülük, proletarya ve ezilen halklar. Şimdi Kürtlerin "mütefik"leri arasına, Halis Komili, Cem Boyner, Rahmi Koç, Besim Tibuk gibi şahsiyetler de girdi. Elbetteki bunlar Kürt halkının siyasal mücadelesi içinde değil, Fakat, kürt sorunun siyasal çözümünden yanadırlar. Taraf olduklarını da açıkça beyan etmişlerdir. Kürt hareketi değişen bu durumda değerlendirmek zorundadır. Buna rağmen Cephe çalışması içinde olan Kürt örgütlerinin acil program hedefleriyle çakışmasına rağmen yukarıda belirttiğim konularla ilgili en ufak bir tepki gösterilmedi. Böylesine önemli bir konuda ses çıkarılmaması, duyarsızlığımızı birkez daha gösterdi. Kürt örgütleri bir kez daha, siyaset alanını boş bırakma gafletinde bulundular. Her konuda olduğu gibi bu konudada sessiz kalındı. Düşünceme göre, kürt siyasetçilerinin kavrayamadığı bir şey var: Siyasette duyarsızlık, sadece siyasetçileri değil, kendi toplumunda felakete götürür. Siyasette her değişime müdahale etme cesaretini göstermeyen, değişime cevap veremeyen yapılar, her zaman için sahanın dışında tepkisiz seyirciler olmadan kurtulamazlar. Biz Kürt siyasetçileri ve örgütleri ne yazık ki bu durumdayız. Kürt halkı içinde gerçek felaket budur.

KOÇGİRİ KÜRTLERİ

Aydınlık Gazetesinde, geçtiğimiz Aralık ayında kamuoyuna açıklanan, Cumhurbaşkanlığı arşivindeki Koçgiri Kürtleriyle ilgili gizli belgeler, şimdiye kadar ülkemizin bu alanı hakkında bildiğimiz bilgilere yenilerinin eklemesi bakımından oldukça önemli bir işlev görmüştür. Üstelik bu olumluluk sırf bilgilerimizin artırılmasıyla sınırlı olmayıp, özellikle Koçgiri Kürtlerinin kendi tarihlerine eğilmeleri açısından da son derece anlamlıdır.

Bilindiği gibi, Koçgiri, Kürdistan'ın Anadolu ile sınırının en uç noktasını oluşturmaktadır. Bu mıntıkada bulunan Kürtler, hem sınır itibarıyla hemde mıntıkalarındaki yerleşik Türkler'le birlikte yaşamaktadırlar. Bu durum, Koçgiri Kürtleri'nin gerek yaşamları üzerinde gereksede ulusal sorunlarına bakış açısında çeşitli etkiler bırakmıştır.

Koçgiri Kürtleri hakkında, Kürt hareketlerinin ve Kürdolağların fazla ve derinlemesine bilgiye sahip oldukları kanısında değiliz. Bu bölgemiz hakkında en geniş bilgiyi bize aktaran Nuri Dersimi'nin, son derece değerli bilgilerine rağmen, bu alanda tek kaynak olması itibarıyla eksiklikler içerdiği muhakkaktır. Bu açıdan Kürt tarihçileri ve Hareketleri çeşitli basın organlarında ve kaynaklarda çıkan bilgileri ve özellikle de Koçgiri'de yaşamını sürdüren Kürtlere gidilerek elde edilecek bilgileri iyi değerlendirip çağdaş Kürdistan tarihine katkı sağlayacak bir veri haline getirmeleri gerekir.

Koçgiri Kürtleri Türklerle sınır olmalarına rağmen, 1920'lerin başında kendi ulusal hakları uğruna, Kemalistlere karşı büyük bir mücadele vermişlerdir. Koçgiri'de yaşayan Kürtlerin ezici çoğunluğu Alevi olup, Kurmanci ve Dımili lehçelerini konuşmaktadırlar. Örf, adet, gelenek, görenekler itibarıyla Dersim Kürtlerine, konuştukları lehçelerinde Dersimde konuşulan lehçelerle aynı ağız paylaşıyor olmaları, bu Kürtleri çok eski zamanlarda Dersim'den buraya göç ettikleri idiasını doğrular niteliktedir.

Eski tarihleri hakkında fazla bilgi olmamasına rağmen, Koçgiri Kürtlerinin bugünkü tavırları hakkında azbuçuk bilgiler söz konusudur.

Ağırlıkla İstanbul, Ankara, Sivas şehir merkezi olmak üzere Ümraniye, Zara, Refahiye, Kangal gibi yerleşim alanlarında yaşamlarını sürdüren Koçgiriler, siyasal olarak sol bir potansiyele sahiptirler. Kuşaklar

arası bir kopukluğu da yaşayan Koçgiriler'in eski kuşağı ulusal kimliklerine ve Kürtlüklerine son derece bağlı olmalarına rağmen, orta kuşak Aleviliğin, genç kuşak ise radikal sol güçlerin tesiri altındadır. Buda ülkemizin bu alanında yaşayan halkımızın bugün süren ulusal mücadelede yer almamasına yol açmaktadır. Ama son yıllarda cılızda olsa Koçgiri Kürtleri arasında kendi geçmişleriyle bağ kurarak mücadeleye atılma yönünde bir kıpırdanışın da olduğu bilinmektedir.

Şehirlerde yaşayan Koçgiri Kürtleri ağırlıklı işçi konumundadırlar. Okuma yazma oranının yüksek olduğu bir gençlik potansiyeline sahip Koçgiriler, siyasal alanda, işçi sendikalarında, demokratik kurum ve kuruluşlarda, vakıflar ve alevi derneklerinde yer alarak politik faaliyete katılmaktadırlar. Diğer yanda, Koçgiri Kürtlerinin hatırı sayılır bir kesimi yurtdışında-özellikle Almanya'da-çalışarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Erzincanlılar olarak nitelendirilen Koçgiriler gerici Alevilerin ve konsoloslukların desteğinde kurulan -bu tesbitin bütün Alevi derneklerini kapsamadığını özellikle belirtmek gerekir- Alevi derneklerinin tesiri altındadırlar. Üstelik Aleviliği son derece katı bir yoruma tutan ve Alevi olmayı anti Kürt olmakla eş gören bu gerici ve sağ Alevi çizgisine ne yazıkki Koçgirili Alevi Kürtleri destek vermektedirler.

Yukarda kısaca konumuna değindiğimiz Koçgirilerin bugünkü durumu, tarihimizin derinliklerinden kaynaklanan farklılıklardan gelen bir durumun sonucu değildir. Sömürgeci zulmün ve baskının yarattığı tahribatların halkımızın onayı ve arzusu dışında yarattığı fiili durumun sonucudur. Koçgiri'de bu fiili duruma damgasını vuran etken ise, bu yöre halkımızın uzun süredir, kendi ülkesine ve kimliğine yabancılaşması veya en azından geçmişinden uzaklaşmasıdır.

Aslında Koçgiri Kürtlerinin içine girdiği siyasal durum, ülkemizin bu bölgesiyle sınırlı değildir. Palu'da da Koçgiri benzeri bir durum yaşanmaktadır. -göç olayı dışında-

Bilindiği gibi Koçgiri isyanından sonra meydana gelen Şeyh Sait isyanının ağırlıklı merkezini Palu oluşturuyordu. Büyüklerimizin bizzat şahit olup bize aktardıkları bilgilerden de anlaşıldığı gibi 1925 Martında Zaza kuvvetlerinin Palu'yu Türk yönetiminden kurtarmasından sonra Palu'da Kürt yönetimi oluşturulur. Türkçe yasaklanır Zazaca resmi dil ilan edilir. Palhalılığa karşı önlemler alınır. Türk memurlar tutuklanır yerine Zaza memurlar tayin edilir. Böylece isyanın genişlemesine paralel olarak, siyasal alanda da adımlar atılır. Üstelik Palu ve çevresi halkı isyana bizzat katılır ve büyük kahramanlıklar gösterir. Ama Ne yazık ki isyan başarıya ulaşmaz ve Kemalistler tarafından kanlı bir şekilde bastırılır. Türk Devleti Palu ve çevresinde yoğun katliamlar yapar, çok sayıda insanı sürgüne gönderir. Böylece Palu'da Koçgiri gibi 1920'lerin sonlarına doğru Kürt Hareketinden uzaklaşma sürecine girer.

Palu gibi etkili bir nüfusa ve ekonomik ilişkiye sahip bir alanın yetmiş yıldır Kürt Hareketine ve ulusal mücadeleye soğuk davranması bugünkü durum açısından son derece olumsuzdur.

Yukarda durumlarına kısaca değindiğimiz Koçgiri ve Palu Kürtleri mücadele alanında oynamaları gereken rollerini yerine getiremiyorlar. Biri Müslümanlığının katı baskısı altında, öteki de Devletin oynamak istediği Alevicilik oyununun tesirinde kalıp kendi ulusuna yabancı kalmayı yeğliyorlar. Ne Palu'nun Müslümanlığı ne de Koçgiri'nin Aleviliği, bu her iki alanımızın kendi ulu-

sal sorunlarına seyirci kalmalarına neden olmamalıydı. 1920'lerin Alish' i Ale- viydi. Yine 1920'lerin Palulu Şeyh Said i Suni idi. Ama her ikisi de bağımsız bir Kürdistan için bayrak açıp mücadele verdiler. Bugünde Palulu ve Koçgirili Kürtler, İslamlığı ve Aleviliği kendi dini inançları çerçevesinde ele alıp, ulusal kimliklerinin önüne koymamalıdır. Palu'da Koçgiri'de akan kanlar, çekilen eziyetler unutulmamalıdır. Koçgiri ve Palu kürtlerinin geçmişe karşı bir vefa borçlarının en önemlisi de sorumluluklarının olduğu bilinciyle hareket etmelidirler, bugün süren mücadelede yavaş yavaş buldukları alanlarda yerlerini almalıdırlar.

Oysa Koçgiri ve Palu Kürtlerinin yaşadığı baskıyı, zulmü, katliamı ve sürgünü Dersim Kürtleri de yaşadı. Ama Dersim 1938'lerde içine girdiği suskunlu- ğu kısa büre içinde kırmayı başardı. Kendi ulusal kimliğinde -Bazı örgütler ter- sini iddia etseler de- taviz vermedi. Ulusal mücadeleye her dönem kendine öz- gü bir katkıda bulundu. Günümüzde de bu katkısını artırarak sürdürmektedir. Dersimlilerin bu tavrı Koçgirili ve Palulu Kürtler tarafından örnek alınmalıdır. Kürdistan'nın bu alanında yaşayan Kürtlerin gelecek kuşaklara vermek zorun- da oldukları birşeylerin olması gerektiği konusunda duyarlı olmalıdırlar.

Sonuç olarak KOÇGİRİ bugün Kürtler açısından duygusallığı ve hüznü çağ- rıştıran bir isimdir. Bunun en büyük sebebi ise, Kürtlerin çağdaş tarihinde ilk kez ulusal talepleri formüle eden, bu uğurda mücadeleye atılan, binlerce şehit veren kürdistan'nın bu seçkin alanın Ulusal Kurtuluş Mücadelemizde oynama- sı gereken rolü oynayamamasındandır.

IRAK KÜRTLERİ YURTLARINDA NE KADAR GÜVENLİKTELER (I)

Okuyacağınız yazı Dr. David Kean tarafından yazıldı ve Güney Kürdistan'daki bugünkü duruma ışık tutması açısından kapsamlı bir araştırmayı içeriyor. "The Kurds in Iraq: How safe is their haven now?" başlığıyla İngilizce yayınlandı ve broşür haline getirildi. Söz konusu bu yazı bir okuyucumuz tarafından Türkçeleştirildi ve yazarlarımızdan Yekû Gulbaran tarafından redakte edildi. Güney Kürdistan'a yardımla görevli Kuzey Irak Direktörü Simon Mollison'un istemi üzerine yapılan bu araştırmayı 2 bölüm halinde yayınlamaya başlıyoruz.

HEVDEM

Dr. Kean 1992'de başladığı bu araştırmanın önsözünde sunuları belirtiyor:

- Irak Kürtlerinin dünyanın dikkatlerini yeniden üzerine çekmesi Saddam'ın Kuveyt'i işgali ve Mart ayındaki (1991) Kürt ayaklanması ile başladı.
- Kürtler verdikleri bedel nedeniyle verilen yardımları fazlasıyla hak etti.
- Kürtler kendi yurtlarında ilticacı durumundadırlar ve sürekli bir katliam tehdidi ile karşı karşıyadırlar.
- Yapılan yardımlar şu anda Kürtleri korumakla sınırlıdır. Fakat Kürtlerin geleceğine ilişkin politik bir çözüm içermiyor. Aynı zamanda BM tarafından verilen sözler tam anlamıyla yerine getirilmedi ve ikinci bir Kürt katliamı tehlikesi her an vardır.
- Sorunun çözümünde muğlaklıklar bulunmaktadır. Zayıf bir durumda olan Kürt ekonomisinin hangi temeller üzerine oturtulacağı açık değildir.
- Şimdiye dek defalarca görüldüğü gibi Saddam BM'nin 688 nolu kararını dikkate almamaktadır. Irak içerisindeki Saddam karşıtı gruplar güçlendirilip Saddam zayıflatılır, demokratik bir ortam oluşturulabilirse burdaki koruma planı başka bir şekil alabilir.

BÖLÜM I

BİR SORUNUN SORUMLULUĞU

Kürtlerin devletleşme arzusu ilk defa Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra meydana çıkmıştır. 1920'deki Sevr Antlaşmasından sonra Kürtlerin bu arzusu hiçbir zaman gündeme getirilmedi. Sevr sonrası Irak'ta Kürt ayaklanması bastırılmış, İngiliz programı başarısızlığa uğramış ve Kürtleri korumak için Sevr'de öngörülen ve garanti edilen otonomi hakkı rafa kaldırılmıştı. Bu başarısızlık 1930'lara kadar sürdü. 1970'lere doğ-

ru Batı Kürt ulusalcılığını yeniden görmeye başlamıştır ve terk edilmiş Kürt sorununa tekrar dönmek istemiştir. Daha sonraları İslamcı potansiyelin İran'da gelişmesi Batı'da bir korku ve endişeye yol açmıştır. Bundan dolayı da Irak'taki askeri Kürt gücüne yardım etmişlerdir. Birçok delilin de gösterdiği gibi, 1991'de Kürtlerin yükselen çıkışı Batılıların en çok destek verdiği bir dönemdir. Bu iddia Irak Kürtleri tarafından ileri sürülmektedir. Kürt yükselişi Saddam'ın Kuyvet'i işgalinden sonra meydana gelmiştir ve Batı'nın Kürtlere desteği de bununla ilgilidir. Fakat Kürtlerin direnişi Saddam tarafından yanıtlanmaya başlayınca, Batı hiçbir şey yapmadı ve sessiz kaldı. Irak Kürtleri, Türkiye ve İran sınırına doğru büyük bir göç başlattı. Bu andan itibaren birden fazla uluslararası yardım kuruluşu soruna insani açıdan eğilmeye başladılar.

Yetersiz olan bu girişim ve yardımlar Irak'ın dışında İran-Türkiye sınırlarında yapılmıştır. Küçük bir yardım ise Türkiye'ye giren Kürtlere yapıldı. Bu süreçte Batı'nın isteği güvenliklerini sağladıktan sonra Kürtlerin kendi topraklarına dönmelerini sağlamak ve yardımları orada sürdürmektir. BM'nin Kürtleri topraklarına yerleştirmeyi teşviki Irak hükümeti tarafından engellenmeye çalışıldı. Örneğin, Irak-İran sınırındaki Kürt bölgelerinin tahribi gösterilebilir. Bu nedenle BM koruması devam ettirildi. BM'nin Kürtleri korumaya yönelik operasyonu yürütülürken büyük bir güvenlik gücü Irak'ta üstlendi ve Kürtlerin geri dönüşü garanti edilmeye çalışıldı. Kürtlerin korunması için büyük bir çaba harcandı. Fakat Kürtlere birden fazla söz verilmesine karşın, bunların ancak bir bölümü yerine getirildi. Araştırmamızda Kürtlerin korunması için bir çaba harcadığını saptadık.

BÖLÜM II

KORUMA YETERSİZLİKLERİ

Kürtler Güney Irak'taki Şii'lere oranla daha iyi korundular. Örneğin Irak hükümeti Kürtlerin kontrol ettiği alanlara giremedi. Fakat Kürtleri korumaya yönelik önlemler zamanla azalmaya başladı.

Politik Yerleşmedeki Eksiklikler

Uluslararası topluluğun Irak'ta politik istikrarın sağlanması yönündeki çabaları başarıya ulaşmadı. Irak'taki batılı güçler Irak'tan Türkiye'nin güneyine doğru çekildi. Batılı güçlerin amacı Kürtler ve Irak hükümeti arasında politik bir anlaşma sağlanana dek Kürtlere yardım etmektir. Kürtler ve Irak hükümeti arasında net ve açık koşullar gerçekleşmeyene kadar İngiliz ve Batılı güçler geri çekilmeyecektir. Kürt entellektüellerinin önerilerine göre de, egemen ve istikrarlı bir politik ortam oluşmayana dek uluslararası garantiler sürmelidir.

Çekiç Güç İçerisindeki Zayıflıklar

Şu andaki koruma sistemi itibarıyla Çekiç Güç içerisinde birkaç zayıflık vardır. Çekiç Güç'ün Kuzey Irak'taki görevi Kürtleri geri dönerken korumaktır. Bu nedenle Türkiye'nin dağ sınırlarında konuşlandırılmıştır. Bununla birlikte Kürtlerin Çekiç Güç'çe korunmasının devam ettirilmesi, kafalarda Kıbrıs sorunundaki BM'nin fonksiyonunu hatırlattı. Ancak Kıbrıs'ta böyle bir durum yoktur ve B.M. Barış Gücü adada önemli sayılabilecek bir güce sahiptir. Başlangıçta Irak'taki Çekiç Güç'ün sayısı göstermelik olarak 20 bin gösterildi, fakat bu sayının 500 olması konusunda anlaşıldı. Ki bu da hava gücünden oluşmaktaydı. Ne var ki bu sayı her an azalmaktadır. Bu hava gücü her an yardıma hazır beklemesine karşın, bir başka olumsuzluk da Ekim 92 itibarıyla Kuzey Irak'ta 30 kişilik bir destek gücünün kalmasıdır. Ve Mayıs 93'ten beri ise bu sayı sürekli azalmaktadır. BM Çekiç Güç'ü gerçek anlamda bir koruma yapmıyor. Kaldı ki bu güç kendilerini bile terörist saldırılar karşısında koruyamamaktadır. Halihazırda Kalar ve Kifri'de bulunan kuvvetler, 1991'deki Irak saldırısını engelleyemediler. Bu bölgede 1991'den sonra,

koruma gücü biraz da olsa artış gösterdi. Çekiç Güç, uluslararası kamuoyunu tatmin için bölgede bulunan ve giderleri BM tarafından karşılanan sembolik bir güç olmasına karşın, Kerkük ve Musul gibi Irak baskısıyla sürekli yüzyüze olan bölgelerde görevlendirilmiştir. Halbuki bu bölgelerdeki insanların korunmaya daha çok ihtiyaçları vardır.

BM yardımı bir rahatlatma yardımıdır ve Çekiç Güç de bu yardım kapsamında oluşturulmuştur. Bu güç, aynı zamanda BM Yardım Prosedürüne göre uluslararası yardım kuruluşlarının yürüttüğü insani yardımlarda görev alanları da korumakla yükümlüdür. Ama bu güç, bu görevi de yeterince yerine getirememiştir. Buna örnek olarak, herhangi bir hükümet güdümünde olmayan yardım kuruluşlarına mensup 2 gönüllünün öldürülmesi gösterilebilir.

İnsan Haklarını Korumadaki Başarısızlıklar

İnsan haklarının ihlaline ilişkin raporlarda Irak Kürtlerinin hakkı yeterince verilmedi. Koruma sistemindeki 3. ana zayıflık konusu koruma yetersizlikleri nedeniyle meydana gelen insan hakları ihlalleridir.

Örnek olarak Kürtleri korumak açısından çok özel bir noktaya değineceğim. Irak'ta, küçük bir BM ofisinin kurulması isteği Irak hükümeti tarafından defalarca reddedildi. 1992 Nisan'ında Çekiç Güç'ün Irak'a karşı operasyonu Kürtlerin halen bir güvenlik sorunu olduğunu ortaya çıkardı. Batı'nın, sınırda bulunan Zaho'daki görevli koordinatörleri Kürtlere karşı yapılan insan hakları ihlallerinden birinci dereceden sorumludurlar. Ancak bunları bölgede seyahat ettiklerinde durumu rapor ediyorlar ve sadece Dahok yöresinde bunu yapıyorlar, daha ötesinde bir şey yapamıyorlar. Dahok, Erbil ve Süleymaniye'de yaşayan Kürtler düzensiz bir şekilde korunuyorlar. Fakat Irak devletinin kontrolü altında kalan Kürt bölgelerindeki insan hakları ihlallerini bu raporlarda göremiyoruz. Bu düşünceler diğer yardım kuruluşları görevlileri tarafından da anlatıldı. Bunun dışında Maks Vane Der Stoel adlı insan hakları rapörtörü raporunu yayınlarken yeterince aktif bir çalışma yapmadı. Nisan 1993'ten Mart 1994'e dek olan BM raporunda Irak'ın kontrol ettiği bölgelere karşı yürüttüğü blokajdan söz edilmedi. Bunlar gözönüne alındığında bu bölgelerdeki insan hakları ihlalleri önemli şikayet gerekçeleri oluşturmaktadır. Ve bu bölgeler daha fazla izlenilmesi ve korunmaya ihtiyaç duyulan bölgelerdir. Bununla birlikte insan hakları ihlallerinde acil olarak görev alacak BM elemanları da yetiştirilmiştir. Bu görev, gönüllü yardım elemanlarına kalmamalıdır. Ancak bu görev genelde onlar tarafından yapılıyor. Bu nedenle Irak içerisinde sürekli olarak bir insan hakları gözlemcisi bulundurulmalıdır.

BM'nin Yardım Programı birçok temeller üzerine kurulmuştur. Bunlardan bir tanesi BM'nin Irak hükümeti aracılığıyla Kürtlere yaptığı yardımı kontrol etmektir. Bu konuda Bağdat aracılığıyla yapılan yardımlar birçok tartışmaya neden olmuştur. Aynı zamanda Irak'ın güneyinde meydana gelen isyanlar insan hakları ihlal edilerek bastırılmıştır. Bu da Kürtlere yönelik yardım ve korumanın önemini ortaya koymaktadır.

Askeri Korumadaki Yetersizlikler

Koruma sistemindeki 4. çatlak ise Irak Kürtlerine sağlanan askeri yardımdaki yetersizlik ve nazikliklerdir. 1991'de Kürtlere yakın bölgelerde 20 binden fazla bir kara gücü yerleştirip, hava güvenliği sağlanırken, bu güç şimdi sıfıra indi. Avrupa devletleri Kürtleri korumak için Haziran 91'de 5 bin tesisatlı askeri Türkiye'de beklettiler. Daha sonra Eylül ayında bu rakam 2-3 bin civarına düştü. Ve bu konuda da verilen sözler, koruma planları gerçekte tam anlamıyla yerine getirilmemiştir. Erbil ve Süleymaniye Irak kuvvetlerinin girmesi yasak olan bölgelere yönelik birçok saldırı olmuştur Bu da askeri korumanın yetersizliğini ve hassasiyetini göstermektedir.

(Devamı gelecek sayıda)

BİR KRİTİK VE DİL ÜZERİNE

Eleştiri eksik yada yanlış bulduğumuz bir şeyi kritize etmektir. Eleştiri bir sanattır. İçinde açmazları, zorlukları olan bir sanat. Eleştiri yapma adına kırıcı, yapıcı olmayan, saldırganlık ve hatta düşmanlık derecesindeki çamur atmalar, karalamalar eleştirinın yüklemine farklı anlamların gelmesine yol açıyor. Yapıcı, doğruyu başka bir açıdan görebilme, ilerleyebilme, gelişebilme açısından anahtar olan özelliğini düşündüğümüzde, eleştiri saygınlık duyulması gereken bir role sahiptir. Eleştirinın, kritiğin birde ateşleyen yanları vardır. Dostlarınız yada, rakipleriniz eksik, aksak yönlerimizi buldukça sizi sıkıştırdıkça, kendinizi daha bir olumlaştırmak değiştirmek durumunda kalırsınız. Aksi halde yerine başka biri gelir ve çizginizi değiştirmek durumunda olur. Yani ya bu deveyi güder, ya bu diyardan göçersiniz. Demokratik işlevi olan kurum ve kuruluşlarda, demokratik kişiliklerin bu uygulama sayasinde gelişebilme, yükselebilme şansları vardır. Aksi olursa, eskiyen, yerinde sayan şeyler zamanın gereklerine cevap veremeyeceklerinden dolayı sonları olur. Bu yüzden bir filozof "Ben asla düşmanımı eleştirmem" demiş. Bu şu anlama geliyor. Dostlar ve düşmanlar farklı dillerle eleştirilirler. Dostlar eleştirildiğinde onların yanlışlarını düzelterip, doğruyu kavramalarını sağlamak daha geliştirmek içindir. Tabii dostlar eleştirildiğinde sınıra dikkat etmek lazım. Yanlış anlaşılmalara izin vermemek gerekir. Ama eleştirilen kişi yada kuruluş eleştirilen konuda diretiyor ve bu yüzden büyük bedel ödeniyorsa ve yine bu bedel masum halkın sırtından ödeniyorsa, elbetteki dürüst, yurtsever eleştiricinin görevi bunu deşifre etmek olacaktır. Tema eleştiri olunca bir şeyi belirlemede yarar görüyorum. Eleştirilen yada kritize edilen nesnenin, olgunun, Rela bir değerlendirmeye tabi tutulması, farklı açılardan bakılması gerekir. Benim bu yazıda farklı konumlar olan üç insanın sadece küçük ortak (belkide) yönlerini kritize etmeye çalışmam diğer yönlerini göz ardı ediyorum anlamı çıkarılmamalıdır.

Bilindiği üzere, Kürt sorunun gelinen aşamasında o kadar hızlı gelişmeler oluyor ki, genelde dünyanın özelde ülkemiz Kürdistanın politik zemini insanın bir takım kalıplarla düşürmesini olanaksız kılarken, başarının akılcı, yaşadığımız çağın namzına uygun düşünmenin yararlı biçimini kavramaktan geçtiğini dayatıyor. Bazıları tabii bunun aksini düşünebilir, ama sonla-

rı rüzgarı durdurmak için kılıcına sarılan kahramanın dışında bir son olmayacaktır.

Kürt problemmatikliğini kendi açılardan değerlendirmeye tabi tutan bir takım grup yada kişiler, bu hayati sorunda yaptıkları doğrularla yada yanlışlarla Kürt halkının karşısında bir konumlanmaları olacaktır elbette, fakat düşmanlar kendilerini belli ederken, insan bazen dost sandığı insanların yada oluşumların yaptığına anlam vermekte zorluk çekiyor doğrusu. Acaba dost ile düşman bu kadar birbirine karışmış. Ben yine bu iki yada üç insana dönmek istiyorum. Ve

1- 19 Kasım 1993'te Hürriyet Gazetesindeki köşesinde Kamuran Gürün şöyle diyor; Kürt halkının devletin şefkatine ihtiyacı vardır. Onu (kürthalkını) yegane koruyucunun devlet olduğuna inandırırsanız mı geriye köy kahvelerine birer TV. hediye etmek geliyor. Birde mahalli figüranlarla Epik TV. filmlerini çektiniz mi işbiter. Kamuran Gürüne göre Kürt Halkı kendini daima basit bir hiç gibi görmüş.

2- 20. Kasım 1993'te Gündem Gazetesindeki bir adım daha ileri köşesinde Ali Fırat, Kürt Halkına "düşmüş" tabirini kullanıyor. Kürdistanın tarih, düşkünlüğün tarihidir diyor ve bir adım daha ileri atıyor. Halkın dili (Kürt dili) çağımızın diliyle, telafuzuyla uygunluk arz etmiyor. Yeni halkın dili çağdışıdır diyor.

3- Abdullah Öcalan Bekaa Vadisinde çekilmiş (yanlış hatırlamıyorsam 91 yılında olacak) video kasetinde gerillaya yada gerillaya katılmaya yeni gelenlere hitaben yaptığı konuşmasında "Karı" tabirini kullanıyor. Tabii alçaltıcı anlamda -Başka bir konuşmasında "Tavuk" tabirini kullanıyor. Kürt Halkını PKK yada kendisi horoz yapmış! Kamuran Gürün gibilerin üzerinde durmaya bile gerek olmadığını belirttikten sonra A. Öcalanın sanat yaptığını yazmak durumundayım. Edebiyatta güç simgesi olan hayvanların insanlarla benzetilmesi sanatı! Ali Fırat Kürtçe ile ilgili düşüncelerini net ortaya koyarken çağdaş (!) bir dille yazıyor. "Türkçe". A. Öcalan zaten daha önce bu çağdaş dille düşündüğünü bir röportajda belirtmişti.

Kürt Halkının onurlu, kahramanlık dolu direniş tarihini bilmeyenleri, yada görmek istemeyenlerin (Kamuran Gürün gibileri) geçmişte neyin pahasına ne canavar denilecek devletlerle nasıl savaşıldığını ne bedeller ödendiğini düşünmeyenlerin böyle olumsuz düşünceleri, belkide normal olarak karşılanabilir. Ama A. Öcalan yada A. Fırat gibi insanların böyle düşünmesi kuşku ve bir çok soru işaretini beraberinde getiren bir durumdur. Acaba Lafontenin fıkrasındaki gibi mi durum? Tilki büyük çabalarla tırmandığı yüksek duvardan üzüm bağına baktıktan sonra üzüme ulaşamayacağını anlayınca derin bir of çekintiden sonra zaten koruk'tu demiş. Acaba bunlar Kürtçe' mi bilmiyorlar. Ama bir dili bilmemek ona saldırıyı, saygısızlığı mı gerektiriyor. Konu dil olunca aklıma üstün yada çağdaş, çağdışı dillerin olup olmadığı geliyor.

Günümüzün değişen, gelişen, zıt kutupların yer değiştirdiği ortamında dil, dünyaya açılmada, diğer kültürleri ve insanları tanımada, bilimsel eserlerin tercümesinde, tekniksel ilerleme açısından iletişimi sağlama bakımından çok etkili bir rol oynuyor. Kavramlara ad vermede dünyanın en zengin dilleri bile bazı zorluklarla karşılıyor bazen. Ve hala gelişme aşamasındalar. Gelişmekte olan yeni kavramlar bulunuyor ve bu kavramlara yeni adlar aranıyor. Bunun için gelişmiş devletler en büyük dil laboratuvarlarına sihiptirler, dilin gelişmesi

için kurum ve kurulları vardır.

Elbetteki uzun yıllar dili yasaklanmış olan bir halkın dili geliştirmek için kurum ve kuruluşlarda olamaz. Ama yine de gerek ülkede gerekse ülke dışında kürt dili ile bir çok yararlı eser verilmiş, Kürt dilinin gelişmesine çalışılmıştır. Bu çabalar hala devam ediyor.

Kürt Halkının üzerindeki asırlık asimlasyona rağmen sömürgeciler Ahmed Xani'nin, ceğexwin'in meley Ciziri'nin, Feg Leyra'nın ve daha onlancasının eser vermelerini engelleyememişlerdir.

Prof. Qanat kurdo, Tarixa Edebiyata Kürdi, 1,2 sayılan kitaplarında çok iyi dersler veriyor.

Prof, Qanada Kurdo şöyle yazıyor: Kürt gençleri bazen soruyor: Kürtlerden kim hangi tarihte ne yapmış? Kürt Milletinin savaşçıları, savaşları, edipleri, kimlerdir? Bu soruların cevapları Kürd Edebiyat tarihinde fazlasıyla vardır diyor. Ve devam ediyor aynen aktarmak istiyorum "Lı nav sing u ber çiyay Kurdistan gelek m r n ç , gelek cam r, zanyar hozan û şer b j û helbetb y derketine ku di tarixeda ji nav netewey kurd Wusa rind h ja efirandine ku meriv n niha je ec b mayi dibe " diyor. Prof. Qanate kurdo, geçmişte kürtler öyle eserler vermişki, şimdiki insanlar bile şaşıyor diyor. "Ama bir türlü ismi Kürtçe kendisi tamamıyla Türkçe olan, Kürt Halkının kurtuluşuna soyunan x patsitinin yayın organı ve Liderine kulakları ve gözleri açtıramıyor. Ve ne acı ki; A. Fırat yada A. Öcalan bunca iddialarına rağmen, Kürt Halkının dili ve geçmişi hakkında öyle olumsuz düşünüyor.

Sonuç olarak şunu yazmak istiyorum. Üstün bir ırk, üstün bir renk, üstün bir millet olmadığı gibi üstün bir dilde olamaz. Herkesin konuştuğu dil en iyi dil ise ya bütün diller üstündür yada üstün dil, çağdaş, çağdışı, dil yoktur. Sadece başka dillere nazaran bazı diller daha fazla, daha büyük bir kitle tarafından konuşulabilir ve bu onun üstünlüğünü getirmez. Bütün diller gelişmek durumunda, Kürt Dilide gelişme durumundadır.

Bir Millet ancak kendi değerleri üzerinde yükselebilir. Tarih, dil, din, folklor, müzik ve eserler bir milletin kimliğini oluşturması açısından vazgeçilmezdirler. Ancak bu değerlere sahip çıkılarak bir kimlik sahibi olabileme şansı değer. Geçmişte hatalarda olabilir. Bunların kritize edilmeleri kaçınılmazdır. Ama ders çıkarma açısından. Bir milletin diliyle kültürüyle, geçmişine gerici düşmüş, çağdışı demek, hakaret etmek o milletin siyasi birliğini sağlamaz, parçalar.

Mem û Zîn Çözümlemesi:
MEM Ü ZİN DESTANI'NDA
KÜRT FOLKLORU
-II-

3. BÜYÜ

Kürt toplumu içinde büyüün öteden beri son derece önemli bir yere sahip olduğunu öğreniyoruz Mem û Zîn Destanı'ndan.

"Zîn û Sıtî Ji Sersalê Ve Digerin û Serpêhatina Xwe Ji Daya Xwe ra Di B jin" Başlıklı bölümde ve onu izleyen "Daye Gus-tîlêd Mem û Tacdîn Di Bîne " (Dadı Mem ile Tacdîn'in Yüzüklerini Görüyor) ve Daye Dıçe Cem Falevêj (Dadı Falcının Yanına Gidiyor) ile Falavêj Fal Davêje û Daye Dı Keve Şıklê Hekim, Lı Mem û Tacdîn Dîgere" (Falcı Fala Bakıyor ve Dadı Tabip Kılığına Girip Tacdîn'le Mem'i Arıyor) başlıklı bölümlerde de büyü ve büyücülükle ilgili kimi bilgilere rastlıyoruz.

3. a. Büyücülük İddiası

Büyü ile ilgili olarak ilkin, büyücü olduğunu iddia eden, Sıtî ile Zîn'in dadısına, Hoyzebûn'a rastlıyoruz. Newroz dönüşi Tacdîn ile Mem'i görüp onlara aşık olan Sıtî ile Zîn perişan haldedir. Dadıları Hoyzebun onların bu halini görünce neler olduğunu anlatmalarını ister Aksi taktirde büyü yapıp işin içyüzünü öğrenecektir:

Söyleyin bana nasıl oldu mesele?

Gizli şeyler bizden gizli kalabilir mi?

Ben şimdi remil dökeceğim

Adı ve niyeti söyleyeceğim

Yada şişemi ve mendilimi koyacağım

Durumun içyüzünü anlayacağım" (s.135)

Dadı Hoyzebun büyü yapma gücü olduğunu, büyücü olduğunu iddia eder böylelikle Zîn ile Sıtî Newroz yerinde "ad-sız, nişansız ve tanımadık" (s.243) iki güzel kıızı görmüş ve onlara aşık olmuşlardır. Kızarı dadı onlara " Kadın kısmına meyl etmeniz imkansızdır." (s.141) der.

Bunun üzerine Zîn dadıya çıkışır. Gerçekten büyü yapmayı biliyorsa durumu aydınlatmalıdır Dadı:

"Galiba aklın ve tedbirin kalmamış senin

Diyordun ki sen; çağrıyla, büyüyle

Gizli olan halleri bilirim ben

Bizim gördüğümüz şekil anlamsız değildir

Şüphesiz ne rüyadır o ne de hayaldir

Onlar ister melek ister beşer olsun

İster kadın kısmından ister oğlan olsun

İşte yüzükleri şurdadır

Getirdik nişan için biz onları

Eğer gerçekten remil biliyorsan

İşte yüzükler, haydi bil sahiplerini" (s.143)

Ehmedê Xanî'nin hilekâr, ölçüsüz çapkın, kocakarı ve cadı diye söz ettiği Hoyzebûn bunun üzerine şu cevabı verir kızlara:

"Getir bana yüzükleri çabuk" dedi

Bu gece remil döktüreyim ben

Sabaha kadar sahiplerini söylüyeyim ben" (s.143)

3. b. Büyücü (Falcı) Şeyh ve Nitelikleri

Daha sonra öğreniyoruz ki Sıtî ile Zîn'in dadısı Hoyzebûn büyücü değildir. Büyüyü yapan, fal bakan başkasıdır.

Sabahleyin "ihtiyar bir falcının" (s.147) yanına varır dadı. Daha sonra onu öven bir konuşmayla durumu aydınlatmasını ister. Dadının şeyhi öven konuşması büyücünün toplum için taşıdığı önemi, büyüye olan derin inancı ve büyücünün niteliklerini yansıtır:

"Ey işaretleri bilen, surları çıkararı!

Çaresizim ben, sen çare bulucusun

İyilik yap da meseleden iyi konuş

Acep yavnularımın nedir dertleri?

Delilik midir, saramıdır, yoksa aşk mıdır?

Nasıl hastalıktır bu nedir ilacı?

Ey geleceği bilen mürşit ve önder!

Düğünlerin ve meselelerin çözümleyicisi

Bu yüzüklerde vardır bir sır

O da siz uzağı görenlerce bilinir

Yüzük sahipleri söyle kimlerdir?

Cinler mi periler mi yoksa insanlar mıdır?" (s.149)

Ehmedê Xanî'de büyücüyü bir İsrail peygamberi olan "Danyal'ın ilminin varisi" (s.151) olarak niteler. Bütün bunlarla birlikte büyüünün de büyücünün de Kürt toplumu arasında çok eskilerden beri büyük bir önem taşıdığını öğrenmiş oluyoruz. Bu önem o kadar büyüktür ki çağına göre aydın, filizof biri olan Ehmedê Xanî bile, büyüye büyücüye inanmaktadır.

Öte yandan, büyücünün şeyh olması tesadüf değildir. İlkelerde ki büyü inancı ve büyücülük; Doğu toplumlarında farklı biçimler altında sürdürdü varlığını. İslamiyetin ortaya çıkışı ve yayılmasıyla birlikte ilkelerdeki büyü inancı ve büyücülük varlığını sürdürdü yine de. Ama bu kez islamiyetten uzaklaşarak onu sahiplenerek, türlü türlü biçimler altında korudular varlıklarını. Büyü inancı, halkın toplumsal bilincinde önemli bir yer tutmuştur. İlkelerden beri süregelen inanışta, birden bire yok olup gitmedi ve sürekli din dışı bir nitelik taşımasına rağmen varlığını korudu. Bu durum Kürtler açısından günümüze kadar süre gelmiştir. Bu gün de büyü yapan pek çok büyücü şeyh bulunuyor Kürdistan'da.

Sonra fala bakar büyücü şeyh. Xanî'nin anlatımıyla olayı çözer, her şeyi görür:

"Falin şekline baktığı zaman

Derhal anaların rahminde

Kızların doğuşundan önce

Tarafları ve temizliği birlikte gördü

Tacdîn ve Sîtî'yi birlikte gördü

Sevinç şeklini gamla beraber gördü

Perdesiz olarak Zîn'i Mem'le beraber gördü" (s.151)

Büyücü şeyh durumu olduğu gibi çözer ama, Sıtî ile Zîn'in aşık olduğu gençlerin isimlerini vermez dadıya. İsimlerini vermeden tanıtır onları. Bunun üzerine dadı, durumu aydınlatması için para teklifinde bulunur:

"İyilik yap da perdeyi kaldır

O iki melek söyle kimdir

Söz olsun ki onları bir görsem

Gidip sana kırk altın getiririm" (s.151)

Fakat şeyh "perdeyi kaldırmaz". Dadıya "hekim kılığına" girerek "hasta dedikleri kimseleri" (s155) arayıp bulmasını ister.

4. YAS VE AĞIT

Kürt yaşantısı içinde yas ve ağıtın son derece önemli bir yeri vardır. Bütün tarih boyunca Mezopotamya'nın tüm halkları için yasin önemi büyüktü. Sümer-Babil dininde, dinsel birimin temelini yakarı -ağlama oluşturuyordu. Yas kendisiyle beraber önceleri sadece lirik bir tarzda söylenen edebi bir tür olan ağıt'ı da getirdi doğal olarak. İlk ağıtlara Sümerler'de XXIV. yy'da Urukagina çağında rastlıyoruz. Ağıt, Sümer ve Akkad şairlerinin, topraklarının, tapınaklarının ve kentlerinin sık sık yağmalanması karşısında üzüntülerini belirtmek için bulup geliştirdikleri bir edebi türdü önceleri. Zamanla türlü türlü şekiller kazandı ağıt Sümerler'de. Sonra giderek yavaş yavaş tek tip bir dinsel üsluba dönüştü bu ağıtlar. Bu üslup, zamanla daha çok melankolik ve kötümser olan Mezopotamya zihniyeti içinde yer etti. (Bkz. S. Noah Kramer, Tarih Sümer'de Başlar.)

Mem û Zîn Destanı'nda yasla ilgili olarak rastladığımız bilgiler, Mem'in ölümü üzerine şehirde bulunan herkesin ağlayarak yas tutması ile ilgili. Yasla ilgili olarak onun tüm herkesi kapsamasını görüyoruz ilkin:

"Dedi ki; Can ten hapisanesinden ayrılınca

Şehirde feryat ve fiğan koptu

Oldu velvele fiğan ve ağlama

Sanki deprem olmuşdu, ölüm haberinin geldiği yere koştular

Botan halkı büyüklerden küçüklere kadar

Kadınlar, kızlar, çocuklar ve gelinler

İleri gelenler akebir ve büyükler

Beyzadeler delikanlılar ve samimiler

Şehirde hoş gönüllü bir tek fert kalmadı

Hepsi sarhoş ve sersem oldular

Hep birlikte Mem'in üzerine koşuşuyorlardı" (s.417)

Ehmedê Xanî'nin anlatımıyla, Mem'in ölümü üzerinde, şehirde "hoş gönüllü bir tek fert bile kalmadı" (s.417) "Herkes yas tutup ağladı.

Ağlayıp yas tutanlar yalnızca şehirliler değildir. Doğa hayvanlar ve bitkiler de yas tutmaktadır.;

Ağaçlar, meyveler, cansızlar ve kuşlar

Hepsi Mem için inliyorlardı" (s.421)

<F50> Şehirde ne kadar insan varsa hepsi "matem elbisesi" (s.421) içinde-

dir. Kadınlar o gün "karalar giyip" "saç örgülerini çözmüş"(s.421) tür:

Yasin büyüklüğü ve Mem için tutulan yasta karalar giymenin bir gelenek haline gelmesini ise şöyle aktarır Ehmedê Xanî:

"O karalar giymişlerin siyah topluluğu

Aynen coşup taşan bir bulut gibiydi

Gülrengi yanaklardan o kadar

Birlikte kanlı gözyaşları dökülürdü ki

Sanki ilkbahar mevsiminde

Gül bahçelerine yağmur yağardı

*Bu matemi ve karalar giyinmeyi
Bu çarşaf peştemal ve peçeyi
Botan halkı o zaman adet edindi
Oldu eski bir gelenek kıyamete kadar" (s.421-423)*

Yasa ağıt da eşlik etmektedir:

*"Ağıt söyleyenler, ihtiyar kadın ve dadı
Gece kuşu gibi inleyip söylerlerdi
Onlar ahenkle ağıt söylerken(...)" (s.421)*

Derken toprağa verilir Mem. Zîn Mem'in mezarının baş ucuna gelip ağıt yakar. Herkes onunla birlikte ağlayıp inler, yas tutar;

*"Perdesiz olarak ney gibi inliyordu
Gözyaşları devamlı dökülüyordu
Sanırdın ki nisan ayında
Yine buluttan derya döküldü
Yağmur mezara yağdıkc
Her damlası on inci olurdu
Her an gönül derdinden 'Ah' ettikce
O matemzadeler de (...)
Onunla sesle, ahenkle söylerlerdi
Sesleri dokuz feleğin üstüne çıkardı. (...)
Onunla feryat ederdi herkes
Feryatları mavi çarka yükselirdi" (s.433)*

Destanda yas'la ilgili bir başka sahneye daha rastlıyoruz. Mem'in başucunda ağıt yakıp ona seslenen Zîn'in ölmesi üzerine başlar bu yas sahnesi ve tam 3 gün 3 gece boyunca sürer:

*"Hazır olanların canından yükselen figanlar
Görenlerin yükselen feryatları
Üç gün üç gece toprak yaygısında
Devamlı olarak yüce arşa yükselirdi
Ta ki Zîn'i gelenek ve merasimle
Bildikleri gibi gömmeye hazırlandılar. (...)
O kadar feryatla üzerinde ağladılar ki
Gözyaşı yağmuru üzerine yağıyordu" (s.437)*

5. DÜĞÜN VE EĞLENCE

Mem ü Zîn Destanı'nda bundan yaklaşık 3 yüzyıl önce Kürtlerin düğün ve düğüne bağlı olan gelenekler ile eğlence gelenekleri hakkında kimi detaylı bilgilere rastlıyoruz.

5.a. Kız İsteme

Önce, Mem ile Tacdîn "arkadaşlarını," "bazı yakınlarını" ve bazı delikanlıları "(s.173) durumunda (Siti'yi Tacdîn'e istemeden) haberdar ediyorlar. Sonra hep birlikte "Halka"ve "dünörlere" (s.173) haber vererek, "bazı adliyeciler" "bazı alimler" "bazı beyler" ve "bazı cahiller" (s.173) ile birlikte beyin huzuruna varıyorlar. Beyi öven ve yücelten bir konuşmadan sonra Siti'yi Tacdîn'e istiyorlar. Bey "sizin layık gördüğünüz elbette bizim için üstündür" (s.173) cevabı-

nı vererek Sıtî'yi Tacdîn'e vermeyi kabul ediyor.

Sonra:

"Vekil kimse gelip otursun

Hoca kimse duayı okusun

Sıtî'yi biz nikahladık Tacdîn'le

Budur benim cevabım" (s.175) der Bey.

Tacdîn'in vekili "kabul" der bunun üzerine, Bey'in huzurunda bulunanlarda; "amin". Tacdîn'in kardeşi Çeko, varıp Bey'in ayağını öper. Beyin huzurunda bulunanlar hep birlikte Beye teşekkür ederek dua ederler.

5.b. Eğlence

Bey'in isteği üzerine eğlenceye geçilir. Bey eğlencenin önemini şu sözlerle aktarır:

"Bulduğun vakit eğlence zamanı

Elden kaçırmayasın fırsatı

Çünkü zaman kılıç gibidir

Demez ki bu hocadır bu beydir" (s.175)

Daha sonra Bey'in kendisi eğlence işiyle ilgilenir. Büyük bir eğlenceye geçilir. Bütün dünya sevinç ve eğlence" (s.181) olur. O kadar çok eğlenilir ki felek bu eğlence karşısında kederden ve üzüntüden, çaresiz halde kalır. "Bütün dünya eğlence ile şen"lenir. Şehirliler, köylüler, köleler ve özgürler eğlenceye ve eğlencenin nimetlerine boğulur. Öylesine çok eğlenirlerki oyun ve eğlenceler onlarda toplanır. (s.181) Altın ve gümüş tabaklarda, tepsi ve kaselerde kebab ve büryanlar, yağlı ve tatlı yemek çeşitleri, her renkten gıda, renkli badem ve fıstık şekerleri (s.177) turunçlar, narenciyeler, nar ve limonlar, fanin, nebat, kand ve şeker, gülsuyu, zübat, mis ve anberler getirilip büyükce bir sofraya kurulur.(s.179)

Oyuncular oyun oynar, türkücüler türkü söylerdi. Sesleri sazların sesine arkadaş olur. Keman, ud, tanbur, çeng, davul, zurna ve santur ve ney çalınır türküler söylenir. Gazeller okunur.

5.c. Düğün

Derken düğün hazırlıkları başlar. Süsleyici kadın Dadı ve nedimeler Sıtî ile Zîn'i süslemeye giderler. Fakat onların güzelliği karşısında şaşırıp kalırlar. "Benlere ve zülüflere baktılar ki gönülleri talan ediyorlar. Kaşlarına baktıkları zaman yüzlerinin kırmızı renkten daha kırmızı olduğunu görüp kırmızı renk için kendileri utandılar." (s.183) Ceylanların gözlerine benzeyen gözleri siyah boya ile boyamaya yetmedi güçleri. Baştan ayağa gözden geçirdiler Sıtî ile Zîn'i. Fakat tek bir kusur bile bulamadılar onlarda. Kırılır korkusuyla ince bellerine kemer bağlamadılar, ellerine kına yakamadılar. Sonunda kınalarıyla, renkleriyle -bir diğer deyişle makyaj malzemeleriyle başı eğik kaldılar Sıtî ile Zîn'in karşısında. (s.185) Başlarına taçlar takarak, elmas ve zümrüt incilerle süslediler onları.

Sonra çeyizler hazırlanır. Yüz nedime ve ikiyüz hizmetçi, altın iplikli ve sırma elbiseyle çeyizleri götürmeye koyulurlar. Develer sıra sıra inciler, kantarlarladır. Yakutlar yüklerle, altınlar çuvalırladılar. Götdükleri çeyiz o kadar zengindi ki çeyiz hesabı, sayımların dışına çıkmıştır.

Sitî'nin bulunduğu köşkten, pervazları abanozdan, mücaveherlerle donatılmış bir tahtın üzerinde Siti, önünde el bağlamış mücevher küpeli hizmetçiler olduğu halde dışarı çıkarılır. Yüzlerce genç tahtı taşıyıp başlarının üstünden elden ele götürürler. Saz, davul, dümbelek Kurrena ve Nakur'lar çalınıyordu.

Sitî taht üzerinde Tacdîn ile Mem'in oturduğu yüksek bir konağın önüne kadar getirilir. Sitî'nin konağının önüne gelmesiyle birlikte bugün de Kürtler arasında geçerli olan para dökme olayına -bu gün artık paranın yerini şeker vb şeyler almış durumdadır- tanık oluyoruz:

*"Hepsinin iki ellerinde vardı tabaklar
Gök tabaklar gibiydi bunlar
Madenden çıkan yakutları ve zümrütleri
Döktüler o tabaklardan serperek
Yukarıdan o nigarın tahtı üzerine
Fakat onların bütün tabakları
Doluydu altından, inciden cevher ve gümüşten
Hazine yağmacıları birbirlerine girdiler
Yoksulların hepsi bey ve paşa oldular"* (s.191)

Sonra botanın bütün sevdalıları, sarhoşları, türkücüleri "komikleri," çeng çalgıcıları oyuna ve halaya kalkarlar. Tam yedi gün yedi gece sürer bu düğün şenliği.

Yedinci günün seher vakti gelin odası hazırlanır. Tacdîn ile Sitî gerdeğe girerler. Ehmedê Xanî gerdeği son derece erotik bir şekilde uzun uzun anlatır destanda. Mem'de sağdıçlarıdır onların, kapıda beklemektedir. Yedi gün boyunca sürer bu gerdek.

6. OYUNLAR

Ehmedê Xanî'nin yazdığı Mem û Zîn Destanı'nda öğrendiğimiz bir diğer olgu ise Kürtlerin oynadığı oyunlarla ilgilidir. Fakat ne yazık ki destanda bu oyunlardan yalnızca biri, satranç hakkında detaylı bilgilere rastlayabiliyoruz. Öteki oyunların ise sadece ismi geçiyor.

"Berite, sema, halay, (gowend)" (s.193) "tavla "(Nerdan)" (s.325) oyunlarının sadece ismi anılırken satranç hakkında detaylı bilgilere rastlıyoruz destanda.

Önce Bekir (Bekoye Awan) in Beye söylediği şu sözlerde rastlıyoruz. satranca:

*"(...) Emir ver Mem'i çağırınlar
İkinizde halvette oturunca
-Mem gerçek aşıktır. Bunu iyi bil-
Kendisiyle satranç oyna sen
Şartını da gönül dileği olarak koş"* (s.319)

Sonra Mem'in bey tarafından satranca davet edilmesi ve oyunun oynanmasına tanık oluyoruz:

*"Konuşmaların ve söyleşmelerin sonu
Satrançlara ve tavlaya gelince
Bey kin ve öfkeyle Mem'e dedi ki*

Bugün bizim seninle savaşıımız vardır
Kalk da benim karşıma gel
Şüphesiz seninle savaşıacak olan benim
Ek dikbaşı seninle şartımız
Sen ne istersen bizim için de gönül dileği (...)
Tacdîn kardeşleriyle birlikte koşarak gelince
İki aşık kemiği Mem için düşüş geldi
Fil kale ve gergadan gelince
Beyin ve öğreticisinin mat olduğunu gördüler
Mem'in yaman bir oyuncu olduğunu biliyorlardı.
Bey Mem'e dedi ki yeniden iki el daha
Üç el tamamıyla Bey Mem'e yenildi
(...) Mem'in gözleri Zin'in yüzünü görünce
Fil ve veziri elinden bedava çıkardı.
Gönlü pencerelere takılıp kalmıştı.
Atını yayaların yerine sürerdi
Bey tam altı el Mem'i yendi" (s.325-327-329)

Ehmedê Xani'nin anlatımında bundan 3 yüzyıla yakın bir süre önce Kürtler arasında oynanan satrancın şu özelliklerini tespit ediyoruz.

1- Oyun setrenc olarak adlandırılıyor.

2- Bey Mem'e "Bugün seninle savaşıımız vardır" der. Savaştan kastı satrancıdır. Böylelikle satrancın o dönemde Kürtler arasında bir savaş oyunu olarak görüldüğünü söyleyebileceğimiz gibi, savaş gibi zorlu bir oyun olarak görüldüğünü de söyleyebiliriz.

3- Yine, Bey'in Mem'e "Ey dikbaşı seninle şartımız" deyişinden ve oyunun Bey ile Mem arasında "Sen ne istersen, bizim için de gönül dileği" şartıyla oynanmasından oyunun o dönemde belli bir şartla oynandığını söyleyebileceğimiz gibi, tersine sadece zaman zaman, o da oyuncuların isteği üzerine oynandığını da söyleyebiliriz.

4- Aşık kemikleri (Kap-ı Beyn)in kullanıldığını öğreniyoruz. Xani'nin anlatımında. Bu büyük olasılıkla oyuna öncelikle kimin başlayacağını belirlenmesi için kullanılıyor olsa gerek.

5- Oyunda şu taşların kullanıldığını öğreniyoruz: Fil (Fil), Kale (Rex), Gergedan (Kerkedan), Vezir (Ferzin), At (Hesp), Yaya/Piyon (Peya).

Bilindiği gibi günümüzde oynanan satrançta gergedan olarak nitelendirilen bir taş yoktur. Öte yandan Ehmedê Xani'nin anlatımından yalnızca bir taşın "şah"ın eksik olduğunu görüyoruz. Bugünkü satrançta yer almayan gergedan taşı da büyük olasılıkla ya Şah'tır ya da o dönemde Kürtlerin Santraç oyununda kullandığı başka bir taşın adıdır.

6- Her oyuna el (dest) denmektedir. Bey'in Mem'e iki el daha oynayalım" demesinden, oyunun kaç el oynanacağını oyuncular tarafından belirlendiğini anlıyoruz. Bey ve Mem toplam 9 el satranç oynuyorlar.

7- Mat terimi bu dönemde Kürtler tarafından da kullanılıyor.

Gelecek Sayıda:

Mem û Zin Destanı'nda Yaşam Felsefesi, Kurgu ve Tipoloji

MAHABAD KÜRT CUMHURİYETİ VE KADI MUHAMMED

Kürdistan, her dönemde emperyalist ve sömürgeci güçlerin iştahını kabartan bir coğrafya olmuştur. Birinci ve ikinci paylaşım savaşlarında, Ortadoğu'nun bu kilit coğrafyası, yine çeşitli hesapların üzerinde yapıldığı bir yer olmuştur. Emperyalist batılı ülkelerin hesapları ile eski SSCB'nin hesapları çoğu zaman ortak bir özellik arz ediyordu. Bu devletlerin Kürt politikaları bütün açıklığıyla ömrü çok kısa olan Mahabad Kürt Cumhuriyeti döneminde ortaya çıkmıştır.

Gerek zamanımızdaki devletlerin gerekse eski iki kutuplu dünya devletlerinin, Kürdistan politikalarını anlamak için; Mahabad'ın tarihine bir göz atmamız yetecektir.

1940-41'li yıllarda İran, İngiltere ve SSCB'nin işgaline uğrar. İngilizlerin ve Almanların, Ortadoğu'da güçlenmesini istemeyen SSCB de İran'a ve Ortadoğu'ya büyük bir askeri yığınak yapmıştır. Mahabad, İngiliz ve Sovyet işgal bölgelerinin arasında bir tampon bölgedir. Kürtler bu bölgede daha rahat hareket etmişlerdir.

Bu dönem; Kürdistan için bir milli kahraman olan Kadı Muhammed'in yaşadığı yıllara denk düşüyor. Kadı, 1897 yılında Mahabad'da doğmuştur. Baba tarafından, Kadı ailesindedir. Mahabad'ın en saygın ailesinden Kadı Ali'nin oğludur. Anası ise Sakız'da oturan Fadlullah Begî'nin kızıdır.

Kadı Muhammed, dini eğitim veren Kutabhanelerde okumuştur. Bu okullar, Ortadoğu'nun o dönemi için iyi sayılabilir.

Kadı'nın en büyük özelliği inatçı olmasıdır. Aynı zamanda güçlü ve cesur bir kişiliğe sahip olduğu için Mahabad'da güven duyulan biri olmuştur. Babasının yerine Kadı olunca bu sayede pek zorlanmamıştır. Bütün yabancı misyonerlerle güzel dostluklar da kurmuştur.

Kadı Muhammed'in daha sonra içinde çok faal çalışacağı Komel (Komala-i Ciwan-i Kurd veya Komelê Jiyaneşeweyê Kurdistan) örgütü, 16 Ağustos 1943'te kurulur. Bu gençlik örgütü, gizlilik sebebiyle üye sayısını 100'ün altında tutmuştur. İki haftada bir ve mutlaka ayrı yerlerde toplantıları yapılan bu örgüt üyeleri, kendi aralarında Kadı Muhammed'in üyeliğini tartışmışlardır. Çünkü Kürtler arasında çok sevilen ve saygın bir yeri olan Kadı Muhammed'in üyeliği bir yandan örgüt içinde istenirken, bir yandan da otoriter yapısı yüzünden örgüte hakim olacağı endişesi örgüt üyelerini ürkütüyordu.

Bu örgüt, yapı olarak ulusal karakterlidir. Bir Kürt anne ve babadan olan herkes örgüte üye olabilir. Bir de Süryani bir anneden doğanlara ayrıcalık tanınmıştır.

Örgütün yemin metni de en az üyelik sistemi kadar ilginçtir. Kuran'a el basılarak edilen yeminin metni de şöyledir: "Kürt Halkına ihanet etmeyeceğime, Kürtlerin özgür olabilmeleri için çalışacağıma, hiçbir sırrı sözlü ya da yazılı olarak açığa vurmayaçağım, ölünceye kadar örgüte üye kalacağıma, bütün Kürt erkeklerini kardeş, kadınlarını bacı kabul edeceğime, 'Komel' örgütünün izni olmadan, hiçbir grup veya partiye girmeyeceğime yemin ederim."

Daimi bir başkanlığı olmayan bu örgüt, Nisan 1943'te Merkez Komitesini oluşturmuştur. Büyük çaplı çalışmalar yapan bu örgüte, hiçbir grup egemen olmak için çalışmamıştır.

Mahabad'ın en ileri şahsiyeti olan Kadı Muhammed'e teklif götürüldüğünde, hiç tereddütsüz kabul eder. Ama onun üyeliğini istemeyenler de olmuştur. Çünkü güçlü ve otoriter kişiliğiyle örgüte hakim olabileceğini düşünürler. Bazıları ise tümüyle kişisel nedenlerle karşı çıkmışlardır. Kadı Mahummed'in Eylül 1944'te Merkez Komite üyelerinden Ahmet İlahi'nin evinde verdiği bu karar çok önemlidir. Hem K.U.K.M.'de adı net olan bir döneme imzasını atmış hem de idamını hazırlayan bir hızlı süreç başlamıştır. İşte Komel bundan sonra çok hızlı bir gelişme göstermiştir. Kürdistan'ın dört bir tarafında örgütlenebilmiştir.

İran'ın denetiminde olan Azerbaycan bölgesi de aynı dönemde Mahabad ile ortak bir kadere sahip olmuştur. Bu Azerbaycan'ın da bağımsızlığını ilan etmek için çaba harcadığı bir dönemdir. İran ile Azeriler arasında yer yer çok sert çatışmalar olmaktadır. Bu çatışmalar neticesinde Azeri savaşçılar, İran Jandarma birliklerini ve karakollarını basıp ele geçirirler ve bölgeyi denetimlerine alırlar.

Azerbaycan'da durum bu iken, Sovyet yönetimi adına Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti Başkanı Bakırof, Kürtleri görüşmelere davet eder. Kürtler adına Mahabad'dan giden heyet, Kadı Muhammed tarafından oluşturulmuştur. Bakü'de yapılan görüşmelerde, Sovyetler Kürtlere bazı sözler vermişlerdir. Bu sözlerden bir kısmı yerine getirilmemiş, sadece silah yardımı sözü kısmen yerine getirilmiştir.

Bakü'den dönen heyet, bağımsızlık için çalışmalarına hız vermiştir. Bu arada heyet Bakü'deyken Irak'ta silahlı mücadele veren Kürt Halk hareketi kısmi bir yenilgi neticesinde Güney Kürdistanı terk ederek Doğu Kürdistan'a girmişlerdi. M. Mustafa Berzani önderliğindeki bu güçler silahlı Peşmergeler ve ailelerinden oluşuyordu. Heyetin dönüşünde Kadı Muhammed ile Molla Mustafa Berzani görüşürler. Berzani, kendisi ile beraber olan savaşçıların Kürt Davası için seferber olacaklarını söyler. Böylece iyi yetişmiş iki-üç bin savaşçı Mahabad'ın yani Komel'in yanında yer alır.

Komel dar örgüt yapısı gereği bu süreçten sonra pek işlev göremiyordu. Daha geniş kitleleri kucaklayan bir partiye ihtiyaç duyulduğunu düşünen Kadı Muhammed, Sovyetler'den de bu yönde tavsiye aldığından bütün yurtseverlere bir çağrı yapar. Düzenlenen toplantıya katılan 60 kişilik bir kadro Ekim 1945'te Kürdistan Demokrat Partisi'ni kurar. Bu parti Azerbaycan Demokrat Partisi gibi otonomiye programına alan bir partiydi. Kadı Muhammed yine sade bir üye olarak yeni partinin içinde yer alır. Büyük bir özveriyle çalışmalara katılır.

Kürdistan Demokrat Partisi işlerlik kazandığı sırada, Azerbaycan Özerk Cumhuriyeti'ni ilan eder. (12 Aralık 1945)

KDP'nin ve Mahabad'ın bir matbaa makinasına ihtiyaç duyduğunu düşünen Kadı Muhammed, bunu Sovyetler'den temin eder. Gazete ve dergilere ağırlık verilir. Mahabad yurtseverleri toparlanmak için bunu kullanırlar. Ayrıca Sovyetler'den elde ettikleri küçük bir radyo istasyonunu da açarlar.

17 Aralık 1945'te yapılan bir miting sonrası, Adliye Sarayı'nı ele geçiren Mahabad'lı yurtseverler, binayı tahrip etmeye kalkıştılar. Bu olaya da Kadı Muhammed engel olur. Aynı gün Adliye Sarayı'nın çatısındaki göndere Kürdistan Bayrağı çekilmiştir. Özerkliğin bu ilk adımından sonra Kadı Muhammed, diplomatik ilişkilere büyük bir önem vermiştir. Bu ilişkileri en soğuk karşılayan İngilizler olmuştur.

17 Ocak 1945'te Çarçıra Meydanı'nda bir toplantı yapılması kararı alınır ve herkese duyurulur. Ayrıca özerkliğin ilan tarihi de 22 Ocak 1945 olarak belirlenir.

22 Ocak 1946'da Çarçıra Meydanı karlarla kaplıdır. Soğuk bir gün olmasına rağmen meydan dolmuştur. Her taraf sarı, kırmızı, yeşil ve beyaz renkli bayraklarla ve flamlalarla süslenmiştir. Tam bir bayram havasının hakim olduğu meydanda Kadı Muhammed, sevinç çığlıklarıyla kürsüye çıkar. Çok kısa bir konuşmadan sonra Mahabad Özerk Kürt Cumhuriyeti'ni ilan eder. Cumhuriyetin ilanı Kürtlerce coşkuyla kutlamalarla gün-boyu sürdü.

Azerbaycan ve Mahabad Cumhuriyeti iyi ilişkiler içine girerler. İki cumhuriyet arasında kısa bir sürtüşme olmuşsa da sonu anlaşmayla tatlıya bağlanmıştır.

Bakanlıklarını ve ordusunu kısa sürede oluşturan genç Mahabad Cumhuriyeti, Berzani'yi de general rütbesiyle nişanlandırıp ordusunun başına getirmiştir.

Bu gelişmelerden sonra İran kuvvetleri, Sakız'daki birlikleri de yanına alarak Mahabad'a doğru yola koyulur. Berzani erken haber alıp kuvvetlerini hazırlar, peşmergeleri pusuya yatar ve İran kuvvetlerini yenerler. Bu genç Mahabad Cumhuriyeti'nin ilk zaferidir.

Bunun üzerine İran durumdan iyice rahatsız olur. İran yönetimi İngiltere ve Sovyetler'den 1941 anlaşmasına dayanarak kuvvetlerini geri çekmelerini ister. İngiltere birliklerini çekince, ABD de Sovyetler'e baskı yapar. Bunun üzerine Sovyetler İran'la sıkı bir pazarlığa girişerek bir petrol anlaşması imzalarlar, bu anlaşma neticesinde de kuvvetlerini çekeceğini bildirirler. Bu Mahabad ve Azerbaycan için pek güzel bir sürpriz olmuştur.

İ-KDP kurulmasından sonra Kürtler arasında olumlu bir hava oluşmuştur. Bunun üzerine Molla Mustafa Berzani de Irak'ta bulunan taraftarlarına Irak'ta KDP'nin bir kolunun oluşturulması için talimat verir. Kısa bir çalışmadan sonra İ-KDP 16 Ağustos 1946'da kurulur. Başkanlığına Molla Mustafa Berzani, Genel Sekreterliğine de Hamza Abdullah getirilmiştir. Partinin yayın organı da Kürdistan Gazetesi olarak belirlenmiştir.

Sovyet birliklerinin çekilmesiyle Kürtleri bir telaş sarmıştır. Çünkü Azerbaycan Cumhuriyeti, Marksistlerin elinde olmasına rağmen, Sovyetler Birliği'nden destek görmemiş ve kısa sürede İran tarafından yıkılmıştır. Azerbeycan Özerk Cumhuriyeti'nin yıkılışı Mahabad'ın sonunun başlangıcı olmuştur.

Cumhuriyetin durumunu değerlendirip sonu gören KDP'nin birçok üyesi Kadı Muhammed'i iltica için ikna etmeye çalışılarsa da başaramadılar. Kadı Muhammed istenilenlerin Mahabad'dan ayrılacaklarını söyler. Ve Berzani'yi de şehirden ayrılmalara için ikna eder. Hiçbir direnişle karşılaşmayan İran birlikleri Mahabad'a girerler. Daha sonra Kadı Muhammed ve arkadaşlarını tutuklarlar. Böylece 16 Aralık 1947'de Cumhuriyet fiilen sona ermiş olur.

İran birlikleri komutanı General Hümayuni, Kadı Muhammed, Hacı Baba Şeyh ve Seyfi Kadı'yı çağırarak orduya ait silah ve cephanenin teslim edilmesini ister. Daha sonra 47 Kürt aydını ile yapılan bir toplantı sonucu; KDP'nin tüm belgelerinin yakıldığını ve elde hiçbir resmi kaydın olmadığı söylenir. Bunun üzerine Kadı Muhammed bütün so-

rumluluğu üstüne alır, toplantı dağıldıktan sonra, salondan çıkan herkes tutuklanmıştır.

Kadı Muhammed ve arkadaşlarının yargılanmasına; Mahabad'da kurulan özel bir Askeri Mahkemede, 9 Ocak 1947'de başlanmış. Kadı Muhammed savunmasını yiğitçe yapmıştır. Askeri bir mahkemenin kendisini yargılama yetkisine sahip olmadığını belirttikten sonra, uygulanan hukuk kurallarına çatmıştır. Kendisine bir avukat tutma izni verilmediği için de mahkeme heyetini protesto etmiştir.

Mahkemeyi en çok kızdıran şey ise Kadı Muhammed'in daha önce Sakız'a gönderdiği mektubun okunması olmuştur. Bu mektupta şair Firdevsi'nin bir bendi değiştirilerek yazılmıştır. Türkçesi şöyledir:

"Ülkeyi düşmana bırakmaktan yeğdir,

Bizim bir bir öldürülmemiz".

Söz konusu mektupta subaylara da şunu demiştir: "Siz ordu subayları, savaş patlak ve-rip de can ucuzlayınca gerisin geri kaçır ve Firdevsi'nin şiirini değiştirerek şöyle dersiniz;

"Hepimizin düşmana baş eğmemiz,

Kendimizi ölüme vermemizden yeğdir."

Bu satırlar okunduğu sırada mahkeme salonunda fırtınalar kopar.

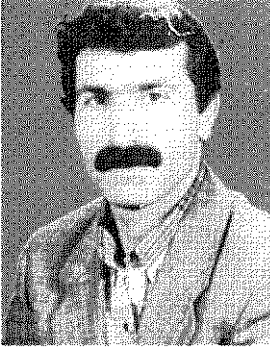
Mahkemenin sonucu doğal olarak idamdır. Çünkü sömürgeciler, planlarını ve politikalarını tanımayan her Kürdistanlı yurtsevere bunu yapmıştır.

Böylece Kadı Muhammed ve arkadaşları, Kürt halkının diğer yiğit önderleri; Şeyh Sait, Seyit Rıza, İhsan Nuri ve daha niceleri gibi şehitler kervanına katılırlar.

Tarih; 31 Mart 1947'den utanır oldu ve Cumhuriyetin ilan edildiği Çarçıra Meydanı'nda kurulan sehpalarda, bir sabah erkenden, bu üç yiğit can idam edildiler.

Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesinde, Mahabad Kürt Cumhuriyeti bir deneyim, Kadı Muhammed ise, halkımızın yolunu aydınlatan bir onurlu lider olmuştur.

**HATİP KAPÇAK
(XEBAT)**

Bundan bir yıl önce, 18 Kasım 1992 günü Mazıdağ'ında; Kürt halkının değerli evladı, yiğit devrimci, özgürlük ve bağımsızlık mücadelemizin yılmaz savaşçısı, KUK Merkez Komite üyesi Hatip Kapçak (XEBAT), Kontrgerilla tarafından katledilmişti.

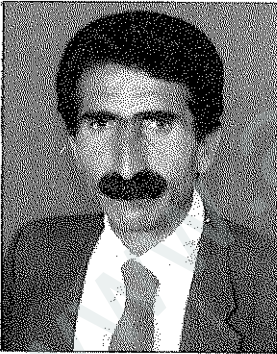
Tarihin akışını geri çevirmek mümkün değildir. Özgürlüğünü kazanmaya kararlı olan bir halkı hiç bir güç durduramaz. Kürdistan topraklarına akıtılan her şehidin kanında binlerce yeni özgürlük ve bağımsızlık çiçeği açıyor. Kürt halkı özgürlük şafağına Hatip Kapçak gibi binlerce ölümsüz kahramanıyla birlikte yürüyor.

Ölümünün birinci yıldönümünde Hatip Kapçak (XEBAT) yoldaşı saygıyla anıyoruz.

Anısı mücadelemize rehber olacaktır.

Mücadele arkadaşları.

KAZIM ÇAÇAN

29 Aralık 1993'te

Sömürgeciler tarafından
hunharca katledildi.

Kan dökerek yükseleceklerini sananlar
döktükleri kanda boğulacaklardır.

Ailesi Adına

KÖROĞLU KARAASLAN

Hevdem

OKU, OKUT, ABONE OL, ABONE BUL

KADI MUHAMMED
(1897 - 31 Mart 1947)
Mahabad Kürt Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı